

HRVATSKI VOJNIK

BROJ | 668

28. LISTOPADA 2022.

CIJENA 10 KUNA / 1,33 €

NAJBOLJI U 35.
NARAŠTAJU
DRAGOVOLJNOG
VOJNOG
OSPOSOBLJAVANJA

SZO HRZ "RUDOLF
PEREŠIN"
30 GODINA
KONTINUITETA,
KVALITETE I
INOVATIVNOSTI

HODNJA
PUKOVNIJE VOJNE
POLICIJE

VOJNA POVIJEST
GENERAL MARKO
SLIVARIĆ
HELDENBURŠKI

ZAPOVJEDNIŠTVO SPECIJALNIH SNAGA
**NOVI NARAŠTAJ SNAJPERISTA
HRVATSKE VOJSKE**

ISSN 1330 - 500X PRINTED IN CROATIA
0 4 3 2 2
9 7 7 1 3 3 0 1 5 0 0 0 0 3

Snimio Tomislav BRANDT

www.hrvatski-vojnik.hr

NAKLADNIK: MINISTARSTVO OBRANE HRVATSKE / SAMOSTALNA SLUŽBA ZA ODNOSE S JAVNOŠĆU I IZDAVAŠTVOM / ODJEL HRVATSKIH VOJNICH GLASILA I IZDAVAŠTVA**Glavni urednik:** Željko Stipanović (zeljko.stipanovic@mohr.hr) // **Zamjenica glavnog urednika:** Vesna Pintarić (vpintar@mohr.hr)**Urednici i novinari:** Domagoj Vlahović (domagoj.vlahovic@gmail.com), Lada Pužljević (ladapujljevic@yahoo.com), Janja Marijanović, Martina Stanković, Ivan Šurbek**Lektura / korektura:** Gordana Jetavić (gjetavic50@gmail.com), Andrea Pavlić // **Fotografi:** Tomislav Brandt (tomislav.brandt@mohr.hr), Mladen Čobanović**Grafička redakcija:** Zvonimir Frank (urednik), (zfrank@mohr.hr), Ante Perković // **Marketing:** Mila Badrić Gelo (mbadric@mohr.hr), tel: 3784-243; fax: 3784-322**Tiskar:** Tiskara Zelina d.d., Katarine Krizmanić 1, Sveti Ivan Zelina // **Adresa uredništva:** Odjel hrvatskih vojnih glasila i izdavaštva, Ilica 256b, 10000 Zagreb, e-mail: hrvojnik@mohr.hr

NOVI NARAŠTAJ SNAJPERISTA HRVATSKE VOJSKE

Korjeni obuke prikrenih, elitnih strijelaca u OSRH sežu još u 1994. godinu i Obučno središte u Šepurinama. S vremenom se obuka sustavno nadogradivala i niti jedna nije ista. I ove je godine Zapovjedništvo specijalnih snaga uvelo novine u organizaciji i provedbi

[STR. 4]

NASLOVNICU SNIMIO TOMISLAV BRANDT

SADRŽAJ

- 8 GMBR**
Mladi Vukovi - uvježbani i motivirani
- 12 VOJARNA "123. BRIGADE HV"**
Najbolji u 35. naraštaju dragovoljnog vojnog osposobljavanja
- 16 RAZGOVOR**
brigadir Ivan Anton Žlimen, zapovjednik Bojne za potporu ZzP-a
- 20 SZO HRZ "RUDOLF PEREŠIN"**
30 godina kontinuiteta, kvalitete i inovativnosti
- 22 ZOD "FRAN KRSTO FRANKOPAN"**
Stručnjaci za vježbe na zemljisu
- 26 PUKOVNIJA VOJNE POLICIJE**
Ne moram, ali hoću
- 31 Klapa "Sveti Juraj" i Mali band orkestra HRM-a**
Hrvatski mornari u Los Angelesu - koncert za pamćenje
- 32 BARBARA MATIĆ I LARA CVJETKO**
Džudašice osvojile dvostruki naslov za Hrvatsku
- 34 RAKETNO ORUŽJE**
Hipersonični projektili
- 42 POVIJEST ORUŽJA**
Neobični mačevi i sablje
- 48 VOJNA POVIJEST**
General Marko Slivarić Heldenburški
- 54 PODLISTAK**
Blériotovi teški bombarderi
- 58 PRIČE O DOMOVINSKOM RATU**
Krv i gnoj
- 60 RAZGOVOR - LJERKA PAVKOVIĆ**
Skrb za branitelje - može li bolje?
- 64 DOMOVINSKI RAT**
Sjećanje na bjeleovarske branitelje
- 67 FILATELIJA**
Marke – Ma gdje bili

LinkedIn

YouTube

Twitter

Facebook

Pritiće nas i nađušvenim međuzama

Korijeni obuke prikrivenih, elitnih strijelaca u OSRH sežu još u 1994. godinu i Obučno središte u Šepurinama. S vremenom se obuka sustavno nadograđivala i niti jedna nije ista. I ove je godine Zapovjedništvo specijalnih snaga uvelo novine u organizaciji i provedbi

TEKST

Domagoj Vlahović

FOTO

Tomislav Brandt

NOVI NARAŠTAJ SNAJPE

ZAPOVJEDNIŠTVO SPECIJALNIH SNAGA

Svatko od polaznika
ispucao je stotine
i stotine metaka
iz različitih oružja
različitih kalibara, od
7,62 preko 12,7 pa sve
do 20 milimetara

RISTA HRVATSKE VOJSKE

ZAPOVJEDNIŠTVO SPECIJALNIH SNAGA

Za dobrog snajperista nije najbitnija prirodna hladnokrvnost, nego sposobljenost i uvježbanost, kategoričan je instruktor dok razgovaramo o jednoj od najatraktivnijih tema iz područja vojnih doktrina, povijesti i tehnologije. S kolegama iz instruktorskog tima Zapovjedništva specijalnih snaga provodi još jednu obuku snajperista za potrebe OSRH. Tijekom selekcije ostali su samo oni najbolji polaznici koji su prošli sve "zamke" rigorozne selekcije, testiranja i obuke. Ozračje na obuci vrlo je smireno jer instruktori i polaznici iz HKoV-a te pristožernih postrojbi OSRH sad se već itekako dobro međusobno poznaju. Za ono završno "brušenje" snajperskih vještina treba im tek malo komunikacije, ali i jako puno streljiva. Svatko je već ispucao stotine i stotine metaka iz različitih oružja različitih kalibara, od 7,62 preko 12,7 pa sve do 20 milimetara. Uvijek je moguće uključiti i druga oružja koja su u operativnoj uporabi u ZSS-u i OSRH, opremljena različitim optoelektričkim uređajima. Naši sugovornici na obučnoj lokaciji rado ističu snajpersku tradiciju Hrvatske vojske koju itekako učinkovito održavaju. Obuka se provodi u redovitim ciklusima, a zanimljivo je da su joj korijeni još u 1994. godini i Obučnom središtu SGSOD-a "Damir Tomljanović Gavran" u Šepurinama. Naravno, godinama se sustavno nadograđivala i "niti jedna nije ista", primjenjuju se naučene lekcije i informacije iz međunarodnih misija i operacija, različitih vježbovno-obučnih događaja, pa i od kolega iz savezničkih vojski. Pažljivo se prate i otvoreni izvori koji govore o snajperima u aktualnim ratovima.

SURADNJA SA SREDIŠTEM ZA BORBENU OBUKU

Upravo u ovogodišnjoj ZSS-ovoј obuci uvedena je jedna značajna novina: zahvaljujući suradnji sa Središtem za borbenu obuku ZOD-a HKoV-a, snajperistima su na raspolaganju elementi simulacijskog sustava MILES IWS. Baziran na laserima i instaliran na snajperskim puškama, najkorisniji je kad se snajperski binomi tijekom obuke suprotstavljaju jedni drugima u "malim bitkama". MILES bilježi "pogotke" i tako se jasno vidi tko je pobijedio u

nadmetanju polaznika. No, precizni pogodci samo su dio obuke. Holivudski filmovi ili književni bestseleri koji su velikim dijelom proslavili snajperiste teško mogu pokazati koliki je značaj kvalitetno obučenih dalekometnih strijelaca. "Daleko od toga da im je uloga samo pucanje i ubijanje, oni u biti donose veliku taktičku prednost. Protivnika mogu odgurati, poremetiti, ustrašiti...", nabrja instruktor, i sam iznimno iskusni snajperist. Ali polaznici se trebaju truditi i u svemu ostalom, a u to se ubraja i suradnja s binom, a čine ga snajperist i promatrač koji se "rotiraju" u tim ulogama, sva moguća znanja o oružju, taktici i balistici, meteouvjetima, računanju različitih parametara gađanja, motrenju, kretanju, prikrivanju... Upravo potonje još jednom nas je fasciniralo na obuci. Naime, ako se samo kratko odvojite od polaznika i date im priliku da se zamaskiraju, teško da ćete ih uspjeti naći i vidjeti. Međutim, čak i kad mi ne vidimo ništa, iskusni instruktori gotovo uvijek imaju neku primjedbu.

NEMJERLJIV NAPREDAK

Snajperska taktika nešto je drukčija od izvidničke. Prema riječima jednog polaznika "obuka je korisna u svim segmentima, mislim da mi je pružila napredak i u znanju i u vještinama. Dodatna prednost jest što surađujemo na istim zadaćama makar smo pripadnici različitih postrojbi, stoga možemo i izmjenjivati iskustva. Jako je zanimljiv i izazovan bio rad s MILES-om, svakako realniji nego kad radimo na suho ili s manevarskim streljivom. Pomoću njega mogli smo vidjeti koliko možemo biti ranjivi pri kretanju ili skrivanju."

Polaznici su heterogena skupina, ima tu i vojnika i dočasnika i časnika. Uz samu obučenost za snajperista, postaju svjesni i spomenutih taktičkih prednosti koje donose kvalitetni snajperisti. Kako su tijekom našeg posjeta svi bili zamaskirani i bez ikakvih oznaka čina ili postrojbe, nismo mogli otkriti niti vidjeti tko su i otkud dolaze. Svi su visokomotivirani što se vidi iz činjenice da je prijava na obuku - dragovoljna. I nije im bilo lako, mnogi su ispalili već pri selekciji koja je nametnula vrlo visoke (i logične) psihofizičke kriterije i sve postavljene im norme. Poslije su krenuli s prvim bojnim gađanjima i vježbama prikrivanja, zatim ocjenjili

Snajperistima su na raspolaganju elementi simulacijskog sustava MILES IWS. Baziran na laserima i instaliran na snajperskim puškama, najkorisniji je kad se snajperski binomi tijekom obuke suprotstavljaju jedni drugima u "malim bitkama"

vanje preciznosti. Po riječima jednog polaznika, koji spominje prve dane obuke, svi su napredovali nemjerljivo i u gađanju, u maskiranju i u taktikama. "Moram priznati, precizan pogodak draži mi je od prikrivanja, on je uvijek ključna stvar. Vjerujem da će sad općenito biti bolji strijelac, jer sve što smo naučili vrijedi i s drugim puškama. Mislim da nam svima u obučnoj skupini ide dobro: slušamo instruktore, vrijedni smo i radimo sve kako treba," zaključuje pripadnik OSRH.

RIJEČI SU SUIŠNE

Da su na obuci zaista ostali oni najbolji, uvjerili smo se promatrajući jedno bojno gađanje. Mete su se nalazile na udaljenosti do više stotina metara, a iz "temeljne puške" gađalo je nekoliko binoma. Naravno, pogodci se izdaleka ne mogu vidjeti golim okom, ali kako mete čine metalni gongovi, možete ih "čuti". Kako je riječ o velikim udaljenostima, promatrač prije vidi i kaže "pogodak!" nego što vi čujete lagani, daleki "gonnnnng!". A riječ "pogodak!" slušali smo stalno. Naime, vrijeme je bilo idealno za snajperiste, kristalno vedro, uz tek poneki lagani povjetarac. No, ključno je bilo što su polaznici u tom trenutku već bili na iznimno visokoj razini uvježbanosti, brzi i precizni. U slučaju rijetkih promašaja, vrlo su brzo korigirali parametre gađanja i vrlo brzo bismo čuli "pogodak!" i "gonnnng!". Jedan polaznik poslije će nam reći da sa svojim binomom tijekom obavljanja zadaće gotovo da više ne mora niti razgovarati, svatko točno zna svoj posao i na terenu komuniciraju neverbalno.

Instruktori su s nama pratili gađanje. U jednom trenutku zapuhao je nešto jači vjetar i *prišapnuo* nam je da bi binom koji se spremao za hitac sada mogao promašiti. Nije bio u pravu, začuo se savršen pogodak, a on nije mogao sakriti osmjeh. "Svaki njihov pogodak, svaka dobro izvedena zadaća za nas je zadovoljstvo," kaže nam, i dodaje: "Znate što je još bolje? Kad učenik nadmaši učitelja!" Od dana našeg posjeta ostalo je još nekoliko dana obuke. No, već tad smo bili svjesni da OSRH opet dobiva skupinu kvalitetno osposobljenih snajperista. Strijelaca koji pogodcima unutar kutne minute zadovoljavaju snajperske norme preciznosti. Vojnika koji će na odori ponosno nositi oznaku završene snajperske obuke.

Uz samu obučnost,
polaznici postaju
svjesni taktičkih
prednosti koje donose
kvalitetni snajperisti

GMBR

MLADI VUKOVI UVJEŽBANI MOTIVIRANI

TEKST
Janja Marijanović

FOTO
Tomislav Brandt

U Gospiću je provedena petotjedna integracijska obuka novih pripadnika 1. motorizirane bojne Gardijske mehanizirane brigade. Već drugu godinu zaredom u njoj osim vojnika sudjeluju i mladi časnici, što se pokazalo dobrim potezom

Kroz cijelu obuku, plan je bio svakog pripadnika provući kroz osnovne vojničke stvari te im pokazati koje su njihove uloge i zadaće u budućem radu

Zadovoljstvo obukom

Vojnik Valentin Katarinčić, novi pripadnik 2. motorizirane satnije motorizirane bojne Vukovi zadovoljan je obukom: "Dosta toga uspjeli smo proći, bilo je dosta naporno, ali zahvaljujući dobroj ekipi sve se lakše podnosi," rekao je Katarinčić.

Poručnica Ela Jelušić, nova zapovjednica voda u Vukovima, također je zadovoljna cijelom obukom i instruktorima te smatra kako joj je ovakav način obuke pomogao da iz prve ruke vidi kako vojnici rade i razmišljaju što će joj pomoći u dalnjem radu u novoj postrojbi.

"Bilo je fizički napornih trenutaka, ali uz ovakve ljudе sve se lako preživljava," kaže **poručnica Laura Jovanović**. Istiće dobre strane integracije jer je mogla iz perspektive vojnika vidjeti kako se radi i prisjetiti se temeljnih vojničkih zadaća.

"Glavni je cilj ove obuke u što realnijoj situaciji pripremiti pripadnike kako bi se lakše integrirali u svoje postrojbe te prilagodili načinu rada i života u svojim novim postrojbama," govori nam stožerni narednik Adolf Pejić, prvi dočasnik 2. motorizirane satnije koja je dobila zadaću planiranja i provedbe kompletne integracijske obuke novih pripadnika 1. motorizirane bojne Vukovi. Dok hodamo po poligonu pokraj gospičke vojarne "9. gardijske brigade Vukovi", vidimo mlade i motivirane ljude uživljene u svoje uloge, a stožerni narednik Pejić usputno nam objašnjava princip cijele obuke. U njoj već drugu godinu zaredom osim vojnika sudjeluju i mlađi časnici koji su nakon završene kadetske izobrazbe svoje prvo postavljenje dobili u Vukovima. Poručnik Vladimir Novosel, zapovjednik ovogodišnje integracijske obuke, rekao nam je kako se ubacivanje časnika u integraciju nakon prošlogodišnjeg iskustva pokazalo kompleksnim, ali dobrim potezom. "Nije mala stvar nakon pet godina školovanja staviti ih u vojničku poziciju običnog strijelca, ali kad smo počeli s taktilom i planiranjem onda je njihova izobrazba došla do izražaja i imali su priliku pokazati svoja znanja," rekao je poručnik. Kroz cijelu obuku, plan je bio svakog pripadnika provući kroz osnovne vojničke stvari te im pokazati koje su njihove uloge i zadaće u budućem radu. Tako su vojnici unaprijedili svoje vještine i znanja, a zapovjednici poručnici imali priliku steći iskustvo vođenja ljudi kroz različite scenarije u obuci.

TIJEK OBUKE

Na početku obuke provjerene su motoričke sposobnosti, temeljne vojničke vještine (TVV) i poznavanje rukovanja s osobnim naoružanjem. Nakon što su instruktori dobili uvid u postojeće znanje i vještine polaznika, dalje su se bazirali na taktili motoriziranog pješaštva gdje su polaznici imali priliku pokazati sve naučeno tijekom obuke. Završnom hodnjom i svečanom dodjelom beretki na dan obilježavanja obljetnice 9. gardijske brigade Vukovi i Motorizirane bojne Vukovi svi polaznici obuke stekli su

punopravnu pripadnost svojim novim postrojbama unutar bojne.

Zapovjednik integracije, poručnik Novosel na dan je našeg posjeta bio u ulozi *protivnika*. Sa svojom je ekipom ostvario prvi kontakt s polaznicima koji su morali uzvratiti i pokazati sve naučeno iz taktike kad je u pitanju prebacivanje, odgovor na kontakt, reakcija na zasjedu, prelazak opasnog područja i slično. "S protivničke strane imao sam dobar pogled na ljudе i mogao sam iz prve ruke vidjeti kako reagiraju na kontakt i kako se kreću, odnosno zauzimaju li ispravan zaklon kako smo ih i učili," rekao je poručnik vidno zadovoljan odradenim poslom. "Svi su motivirani i uložili su puno truda da odrade to sve kako treba te su pokazali kako su uvježbani te da se njihovi budući zapovjednici ne moraju brinuti o njihovoj spremnosti za rad," zaključio je poručnik Novosel. Polaznici obuke prošli su sva instinkтивna gađanja iz puške i iz pištolja što je bio velik pomak, a pokazao se jako zanimljivim i korisnim za obuku.

U ulozi zamjenika zapovjednika integracijske obuke našao se poručnik Antun Rogić, čija je glavna zadaća bila nadgledanje provedbe obuke te je na sebe preuzeo dio obuke namijenjen za časnike. "Zadovoljan sam trudom polaznika, a pogotovo instruktora, dočasnika koji se iznimno zalaže i daju sve od sebe kako bi prenijeli svoja znanja i iskustva na mlade pripadnike. Ovom obukom želimo pokazati novim pripadnicima što ih kao pripadnike Vukova čeka u budućnosti, a ponajviše da stvore zajedništvo i upoznaju ljudе s kojima će raditi," istaknuo je poručnik Rogić.

Sjećanje na poginule pripadnike

U Vukovima se tijekom integracijske obuke na poseban način prisjećaju povijesti i svojih bivših poginulih pripadnika jer, kako kažu, potrebno je svakodnevno mlade pripadnike podsjećati na žrtvu koju su u Domovinskom ratu položili pripadnici bivše 9. gardijske brigade. Tako su se osim taktičke obuke polaznici upoznali i s poviješću Vukova te odali počast poginulim hrvatskim braniteljima. Hodnja od vojarne do spomenika poginulim Vukovima na Ljubovu označila je završni ciklus integracijske obuke, a duhovna i tjelesna priprema za samu hodnju bila je noć prije na bdjenju i paljenju 56 svjeća uz nazočnost roditelja poginulih pripadnika Vukova.

VOJARNA "123. BRIGADE HV"

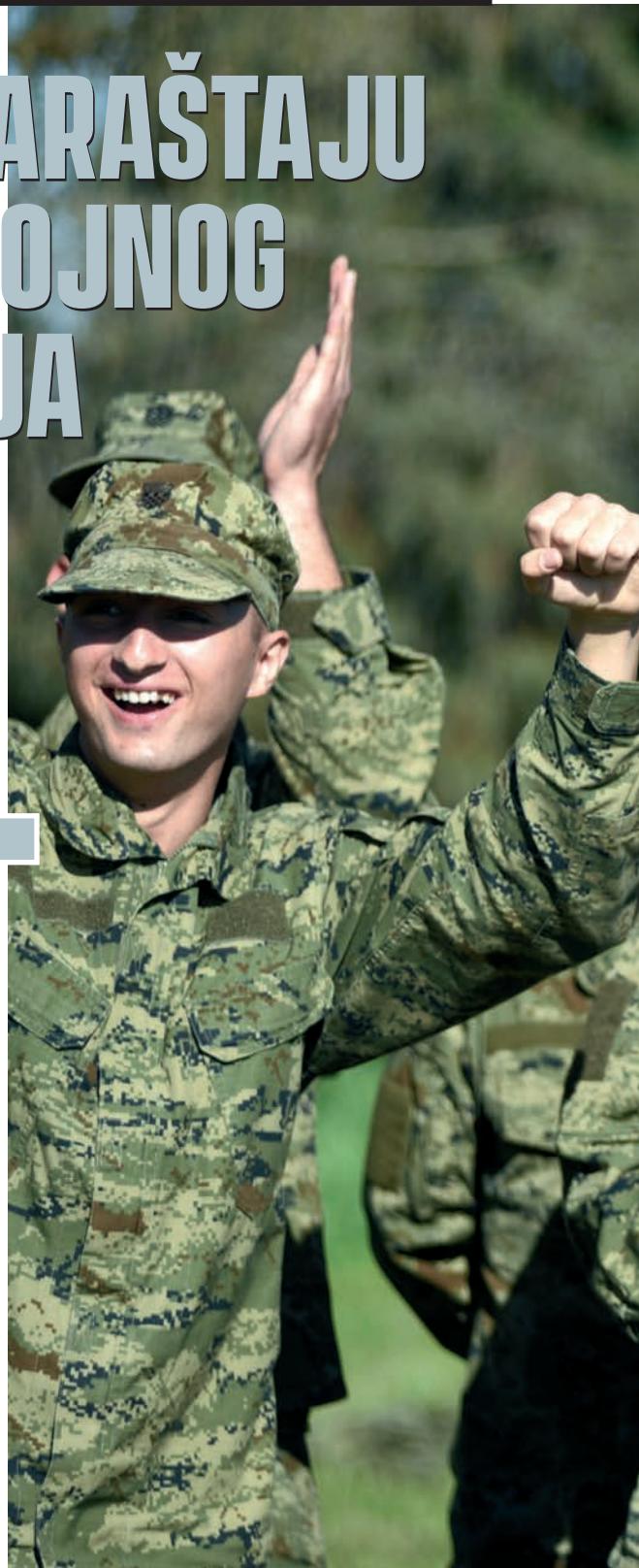
NAJBOLJI U 35. NARAŠTAJU DRAGOVOLJNOG VOJNOG OSPOSOBLJAVANJA

U vojarni "123. brigade HV" u Požegi 17. listopada održano je natjecanje za najboljeg ročnika i ročnicu 35. naraštaja na dragovoljnem vojnog osposobljavanju. Četiri ročnice i osam ročnika koji su pokazali najbolje rezultate tijekom osam tjedana osposobljavanja natjecali su se za titulu najboljeg...

Tekst: Martina Stanković / **Foto:** Mladen Čobanović

Četiri ročnice i osam ročnika koji su pokazali najbolje rezultate tijekom osam tjedana dragovoljnog vojnog osposobljavanja natjecali su se za titulu najboljeg. Osim što su svakog tjedna morali pokazati visoku razinu zainteresiranosti i zalaganja na obuci natjecateljima je za nominaciju bila potrebna visoka ocjena na provjeri tjelesne spremnosti te odličan rezultat pismene provjere znanja.

Suncani ponедjeljak obilježilo je vojničko natjecanje u provjeri znanja i vještina koje su ročnici stekli tijekom obuke. Suočili su se sa stazom koja se sastoji od pješačkih prepreka kombiniranih s radnim točkama na kojima se provjeravaju vojničke vještine. Natjecatelji su trebali pokazati vještine: prvu pomoći, prepoznavanje minskoeksplozivnih sredstava, topografiju i pojedinačnu takтику, rukovanje osobnim naoružanjem: jurišnom puškom VHS 1 i pištoljem HS 2000 te vještinu gađanja zračnom puškom sa zaštitnom maskom i bez nje u različitim situacijama. Prvo mjesto u kategoriji ročnika osvojio je Josip Čikvar pripadnik 2. satnije, koji nam kaže kako se prijavio na dragovoljno vojno osposobljavanje jer ga je vodila ljubav prema domovini. "To mi je bila želja i maksimalno sam iskoristio ovo vrijeme. Od prvog dana vjerovao sam da mogu i to sam ostvario. Zahvalio bih svim zapovjednicima koji su bili uz nas i pružili nam punu potporu," rekao je ročnik Čikvar. Drugo i treće mjesto osvojili su Matija Momčilović i Toni Blažević iz 3. satnije. U kategoriji ročnica prvo je mjesto osvojila Antonija Lemo pripadnica 2. satnije koja je također već duže vrijeme željela doći na dragovoljno vojno osposobljavanje. "Obuka je bila dosta naporna, posebice duge hodnje s velikim teretom. Nisam očekivala da će to biti toliko teško. Kraj obuke zaključila sam postavši najbolja ročnica. Bilo je zahtjevno,

Natjecatelji su trebali pokazati vještine: prvu pomoć, prepoznavanje minskoeksplozivnih sredstava, topografiju i pojedinačnu taktiku, rukovanje osobnim naoružanjem: jurišnom puškom VHS 1 i pištoljem HS 2000 te vještinu gađanja zračnom puškom sa zaštitnom maskom ili bez nje u različitim situacijama

VOJARNA "123. BRIGADE HV"

ali na kraju se to isplatilo," rekla nam je ročnica Lemo. Drugo i treće mjesto osvojile su Mia Plenča i Matea Očić iz 3. satnije. Najbolji natjecatelji stječu dodatne bodove za eventualno upućivanje na specijalističku vojnu obuku i zaposlenje u OSRH.

Ministar obrane Mario Banožić uručio je nagrade pobjednicima te im čestitao na postignutim rezultatima. "Iskoristio bih ovaj trenutak da čestitam ročnicama i ročnicima 35. naraštaja, koji su pri završetku procesa obuke, na odabiru da služe u Hrvatskoj vojsci i njihovu interesu za dalnjim razvojem unutar sustava Hrvatske vojske. Ovo je prilika čestitati najboljima među njima, koji su se odlučili kroz svoju fizičku i psihičku spremu na natjecanju pokazati da uistinu zaslužuju biti najbolji u naraštaju," rekao je ministar.

Prvo mjesto u kategoriji ročnika osvojio je Josip Čikvar (na slici) pripadnik 2. satnije, drugo i treće mjesto osvojili su Matija Momčilović i Toni Blažević iz 3. satnije. U kategoriji ročica prvo mjesto osvojila je Antonija Lemo (na slici) pripadnica 2. satnije, drugo i treće mjesto osvojile su Mia Plenčić i Matea Očić iz 3. satnije.

Zahvalio je ročnicima što su se pridružili redovima Hrvatske vojske i time iskazali odlučnost, stav i domoljublje te rekao: "Vi ste težnju k izvrsnosti uzeli kao smjer u svladavanju izazova koji će se nalaziti pred vama. Trebamo i cijenimo takve motivirane vojnikinje i vojnike, one koji će razvijati svoje sposobnosti, ulagati u sebe. Ministarstvo obrane i dalje će se brinuti i ulagati u još bolje uvjete života i rada, u opremanje i modernizaciju Hrvatske vojske."

Ministar Banožić razgovarao je s ročnicama i ročnicima o procesu dragovoljnog osposobljavanja, njihovu viđenju svega što su prošli te svemu što je potrebno učiniti za buduće naraštaje koji će procći dragovoljno vojno osposobljavanje. U Bojni za temeljnu vojnu obuku Središta za obuku pješaštva i oklopništva Zapovjedništva za obuku i doktrinu "Fran Krsto Frankopan" ove ga godine završava 83 ročnika i 12 ročnica 35. naraštaja.

VOJNA POČAST

NAJZASLUŽNIJIMA ZA STVARANJE REPUBLIKE HRVATSKE

RAZGOVOR

BRIGADIR

IVAN ANTON
ŽLIMEN

ZAPOVJEDNIK BOJNE ZA POTPORU ZzP-a

"Za razliku od većine pripadnika HV-a, pripadnici Bojne svoje zadaće svakodnevno provode izvan vojarni, na grobljima diljem Lijepe Naše, što provedbu zadaća čini još zahtjevnijom s obzirom na to da su svakodnevno izloženi pogledima javnosti"

RAZGOVARAO
Domagoj Vlahović

FOTO
Tomislav Brandt

Temeljna misija Bojne za potporu ZzP-a odavanje je vojne počasti na pogrebima preminulim hrvatskim braniteljima iz Domovinskog rata kao i pružanje potpore državnim institucijama Republike Hrvatske i udrugama branitelja iz Domovinskog rata prigodom obilježavanja značajnih događaja iz hrvatske povijesti. Postrojba je nedavno navršila pet godina, i bez obzira na to što je riječ o jednoj od najmlađih bojni u OSRH, iza njezinih su pripadnici brojne održene zadaće. Povodom obljetnice razgovarali smo sa zapovjednikom postrojbe brigadirom Ivanom Antonom Žlimenom.

KOLIKO SE UTEMELJENJE POSTROJBE POKAZALO OPRAVDANIM?

Bojna za potporu, iako jedna od mlađih ustrojenih postrojbi HV-a, u kratkom je razdoblju odradila brojne zadaće, njih više od 11 000 odnosi se na odavanje vojnih počasti na posljednjim ispraćajima preminulim hrvatskim braniteljima. Nažalost, broj samo govori o činjenici koliko branitelja svakodnevno umire. Mnogi od njih su preminuli u godinama za koje se ne bi moglo reći kako su doživjeli "duboku starost". Ustrojavanjem Bojne željela se skrb o hrvatskim braniteljima podići na višu razinu. Upravo zbog toga naši pripadnici prilikom provedbe zadaća nose službene odore kako bi trenutak u kojem se odaje posljednji pozdrav, onima koji su najzaslužniji za stvaranje Republike Hrvatske, bio dostojanstveniji. Drugi razlog ustrojavanja bio je rasterećenje ostalih postrojbi HV-a, koje su u dotadašnjem razdoblju provodile zadaće potpore na pogrebima preminulih hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata, kako bi se mogle posvetiti provedbi svojih zadaća. Moram napomenuti da je dio teritorija Republike Hrvatske, zbog operativnih ograničenja, do daljnog ostao pod odgovornošću postrojbi HKoV-a, HRZ-a i HRM-a. Ako svemu tome dodamo i brojna pisma zahvale članova obitelji i prijatelja pokojnika, smatram kako se ustrojavanje Bojne pokazalo potpuno opravданo.

RADI LAKŠE I BRŽE PROVEDBE ZADAĆA PРИПАДНИCI BOJNE НАЛАЗЕ СЕ НА ВИШЕ ЛОКАЦИЈА ПО HRVATSKOJ. KOLIKO TO USЛОЖЊAVA I OTEŽAVA ЗАПОVIJЕДАЊЕ POSTROJБОМ?

Upravo zbog toga Bojna je ustrojena na osam lokacija, tako da se "pokrije" što više teritorija Republike Hrvatske kako bi bili bliže provedbi mesta naših zadaća, a samim tim i smanjenju troškova njihove provedbe. Kvalitetno postavljenom organizacijom i usredotočenošću svih pripadnika na zadaću dostignuta je razina povjerenja gdje svaki pripadnik postrojbe zna što se od njega zahtjeva. Zbog teritorijalne raspršenosti postrojbi Bojne nije moguće često biti na svim lokacijama, ali svakodnevnim kontaktom i periodičnim obilascima te informiranjem djelatnika uspijeva se zadржati visoka razina motiviranosti za provedbu zadaća. Velik broj pripadnika Bojne i sami su dio braniteljske populacije i jako dobro razumiju težinu i specifičnost zadaće, a svojim utjecajem na mlade pripadnike dodatno djeluju na kvalitetu provedbe zadaće. Naravno, organizacija ne bi bila moguća bez sinergije s Ministarstvom hrvatskih branitelja odnosno njegovim ustrojstvenim jedinicama diljem Republike Hrvatske, kojima iskreno zahvaljujem na pruženoj trajnoj potpori i suradnji.

USTROJAVANJE POSTROJBE POČELO JE PRIJE PET GODINA, ПРАКТИЧНО OD SAMOG TEMELJA, А УСТРОЈ SE RADIO "U HODУ". КАКО ДАНАС НАКON PET GODINA GЛЕДЕТА НА УСТРОЈ POSTROJBE? JE LI ON TEMELJEM DOSADAŠNJIH ISKUSTAVA GOTOV ИЛИ SE RADI O TRAJNOM PROCESU?

Bojna je ustrojena na osam lokacija tako da se "pokrije" što više teritorija Republike Hrvatske kako bismo bili bliže provedbi mesta naših zadaća

Jedna od najzahtjevnijih zadaća prilikom ustrojavanja Bojne svakako je bilo opremanje i uvježbavanje pripadnika Bojne za provedbu misija i zadaća u vrlo kratkom razdoblju, na čemu zahvaljujem prvom zapovjedniku Bojne, umirovljenom brigadiru Draženu Sebastijanu i njegovu timu, od kojih je većina i danas u postrojbi, te Zapovjedništvu Zapovjedništva za potporu na čelu sa zapovjednikom general-pukovnikom Mladenom Fuzulom, koji je ujedno i idejni tvorac Bojne, na pruženoj potpori tijekom ustrojavanja Bojne i priprema za provedbu zadaća. Ustroj postrojbe ovisi o mnogo čimbenika i oni se s vremenom mijenjaju. Naravno da su temeljni motivi i jezgra postrojbe ostali isti, ali uvek ima potrebe za promjenama i poboljšanjima i na tome se kontinuirano radi primjenjujući sustav naučenih lekcija. Rad na ustroju Bojne trajan je proces, uostalom kao i kod ostalih sastavnica HV-a, s obzirom na svakodnevne nove izazove s kojima se pripadnici Bojne susreću u provedbi zadaća na terenu, a koje od svih nas traže svakodnevna promišljanja i rad na poboljšanju trenutačnog

RAZGOVOR // BRIGADIR IVAN ANTON ŽLIMEN

Kod svake zadaće pripadnicima ukazujemo na pijetet i dostojanstvo prema preminulim hrvatskim braniteljima te činjenicu da je upravo njihovo izvršavanje ovih zadaća - častan i uzoran čin pripadnika Hrvatske vojske

stanja s ciljem još bolje provedbe zadaća. U skladu s tim ponovit ću riječi umirovljenog brigadira Sebastijana, izrečene prigodom njegova odlaska u mirovinu, kako je ljestvica podignuta visoko, ali prostora za poboljšanje ima. S tim se u potpunosti slažem jer u radu uvijek preispituju postojiće stanje i tražim neka nova rješenja za bolju i kvalitetniju provedbu zadaća pritom vodeći računa i o onima koji te zadaće provode na terenu.

PROVODITE VRLO OSJETLJIVE ZADAĆE NA POGREBIMA GDJE DOSTOJANSTVO I UVJEŽBANOST PRIPADNIKA MORA BITI NA NAJVVIŠOJ RAZINI. NA KOJI NAČIN PROVODITE OBUKU I KAKO PRIPREPIMATE PRIPADNIKA ZA TE ZAHTJEVNE ZADAĆE?

S obzirom na dnevni broj zadaća većina obuke je "na radnom mjestu", dakle u samoj pripremi pred odlazak na zadaću. Naravno, dio obuke provodi se u vrijeme kad nema zadaća s naglaskom na moguće izvanredne situacije i reakcije na njih. Zapovjednici desetina glavnih su obučavatelji i najbolji su poznavatelji sposobnosti svakog pojedinca u timu. Sportskim rječnikom rečeno, svakodnevno imaju zajednički trening i utakmicu, čimbenik koji je iznimno bitan u evaluaciji provedenih zadaća. Rotacijom pripadnika na različitim pozicijama pri provedbi zadaće postiže se da je svatko od njih spreman u svakom trenutku preuzeti "ulogu" onog drugog, čime se moguće zasigćenje ili zamor za provedbu zadaća svodi na

Organizacija naših aktivnosti ne bi bila moguća bez sinergije s Ministarstvom hrvatskih branitelja odnosno njegovim ustrojstvenim jedinicama diljem Republike Hrvatske kojima zahvaljujem na pruženoj trajnoj potpori i suradnji

najmanju moguću mjeru. Konstantno se provodi obilazak i nadzor svih lokacija u kojima rade pripadnici Bojne kako bi se provjerio i zadržao istovjetan pristup i postupanje tijekom provedbe zadaća.

POSTROJBA SVOJE ZADAĆE OBAVLJA U SVIM VREMENSKIM UVJETIMA, AKO JE POTREBNO I VIKENDIMA I BLAGDANIMA, ŠTO TEŽINU ZADAĆA KOJU PROVODE ČINI JOŠ ZAHTJEVNIJIM. KOLIKI JE INTERES ZA PRISTUPANJE BOJNI I KOJI SU GLAVNI KRITERIJI ZA PRIJAM NOVIH PIPADNIKA?

Većina pripadnika HV-a, pa tako i pripadnici Bojne za potporu svoje zadaće svakodnevno provode u različitim vremenskim uvjetima, vikendima i blagdanima, no to je uloga i zadaća HV-a u društву za koju smo oспособljeni i spremni. Za razliku od većine pripadnika HV-a, pripadnici Bojne svoje zadaće svakodnevno provode izvan vojarni, na grobljima diljem Lijepe Naše, što provedbu zadaća čini još zahtjevnjom jer su svakodnevno izloženi pogledima javnosti. Svaki pokret, radnja pripadnika Bojne promatra se i podložna je pohvali, ali i kritici. Interesi su različiti i ovise od djelatnika do djelatnika. Način na koji je postrojba ustrojena omogućilo je dijelu pripadnika HV-a razmještaj bliže mjestu stanovanja, a to je iznimno važan razlog koji pridonosi većem zadovoljstvu pripadnika te boljoj i kvalitetnijoj provedbi zadaća.

SUSRETATI SE SA SMRĆU I TUGOM GOTOV SVA-KODNEVNO VRLO JE STRESNO I ZAHTJEVNO. KOLIKO SE ULAŽE U PRIPREMU PIPADNIKA ZA SUOČAVANJE S TAKVIM ZADAĆAMA, POSEBICE ONIH MLAĐIH?

Upravo je taj dio zadaće i najzahtjevniji, traži punu koncentraciju zapovjednika na stanje vojnika u timu za provedbu zadaće. U pripremi svake zadaće vojnici se moraju izjasniti jesu li spremni za nju ili možda imaju nekakav osobni razlog koji bi mogao utjecati na njih tijekom provedbe. Kod svake zadaće pripadnicima ukazujemo na pijetet i dostojanstvo prema preminulim hrvatskim braniteljima te činjenicu da je upravo njihovo izvršavanje ovih zadaća - častan i uzoran čin pripadnika Hrvatske vojske. Pri samoj selekciji kandidata za Bojnu obvezan je razgovor s predstavnicima psihološke struke gdje se njihova procjena itekako uzima u obzir s obzirom na svakodnevni stres koji pripadnici Bojne doživljavaju tijekom provedbi zadaća. Svaku ustrojstvenu cjelinu Bojne periodično obilaze vojni psiholozi koji provode razgovore i savjetovanja, a po potrebi i pojedinačne razgovore s pripadnicima Bojne. Njihovo je mišljenje iznimno bitno zapovjednicima prilikom planiranja pripadnika za zadaću te im zahvaljujem na suradnji i stručnoj pomoći koju pružaju zapovjednicima i djelatnicima na terenu.

IMATE LI POVRATNIH INFORMACIJA OD OBITELJI I RODBINE POKOJNIKA O SUDJELOVANJU PIPADNIKA BOJNE? KOLIKO OBITELJIMA ZNAČI NAZOČNOST PIPADNIKA HRVATSKE VOJSKE NA POGREBIMA?

Kao što sam već spomenuo, reakcije članova obitelji, rodbine, prijatelja i braniteljskih udruga proizišlih iz Domovinskog rata, koji svakodnevno "ocjenjuju" rad pripadnika Bojne,

vrlo su pozitivne što nam je najveća nagrada i zahvala za uloženi trud u provedbi naših zadaća te poticaj za daljnji rad. Često na službene adrese pristižu pisma zahvale za provedene zadaće, a kako znamo o kako se emotivno teškom trenutku radi još više dolaze do izražaja napisane riječi koje nam upućuju.

Foto: Josip Čebić

Svaki pokret,
radnja
pripadnika
Bojne promatra
se i podložna
je pohvali, ali i
kritici

Naglasio bih kako su pripadnici Bojne za potporu ponosni na zadaće koje izvršavaju s obzirom na to da odaju vojnu počast onima koji su najzaslužniji za stvaranje Republike Hrvatske - hrvatskim braniteljima iz Domovinskog rata.

SZO HRZ "RUDOLF PEREŠIN"

"U proteklih 30 godina kontinuiteta, kvalitete i inovativnosti pokazali smo da znamo i možemo te tako iskazati spremnost za buduće izazove," istaknuo je zapovjednik Središta brigadir Goran Huljev

30 GODINA KONTINUITETA, KVALITETE I INOVATIVNOSTI

Tekst: Vesna Pintarić / **Foto:** Tomislav Brandt

U Hrvatskom narodnom kazalištu u Zadru 25. listopada 2022. svečano je obilježena 30. obljetnica Središta za obuku HRZ-a "Rudolf Perešin" kojoj su, uz sadašnje i bivše djelatnike postrojbe, nazočili zapovjednik Hrvatskog ratnog zrakoplovstva brigadni general Michael Križanec, rektorica zadarskog Sveučilišta prof. dr. sc. Dijana Vican, gradonačelnik Zadra Branko Dukić, predstavnici Županije, Ljerka Perešin, supruga pilota čije ime Središte nosi, zapovjednik Središta za obuku brigadir Goran Huljev i drugi. Obilježavanje je počelo misom za poginule u Domovinskom ratu u kapelici u vojarni "Pukovnik Mirko Vukušić" nakon čega su zapaljene svijeće i po-

Čestitke Središtu uputio je zapovjednik HRZ-a brigadni general Michael Križanec istaknuvši kako neumorno već 30 godina školju i obučavaju buduće naraštaje zrakoplovaca

loženi vijenci kod spomenika Rudolfu Perešinu te podno središnjeg križa na gradskom groblju Zadar. Na svečanoj akademiji u zadarskom HNK-u oživljena su sjećanja na heroja Domovinskog rata, legendarnog hrvatskog pilota Rudolfa Perešina, čije ime Središte za obuku s ponosom nosi te su u dokumentarnom filmu prikazani razvoj i postignuća Središta u protekla tri desetljeća. Zapovjednik SzO-a brigadir Goran Huljev u svojem se govoru osvrnuo na ono najznačajnije što Središte ima kazavši: "U zadnjih 30 godina dan nam je mandat da raspolažemo s najjačim i najmoćnijim

oružjem, a to su odgoj i obrazovanje. Oružje s kojim se mijenja kultura, profesionalizam, mentalitet. U tom smjeru idu i naša ulaganja u ljudе, u djelatnike, kao zalog za budućnost." Naglasio je također kompleksnost i multidisciplinarnost školovanja i obuke koje se u Središtu provodi pojasnivši kako u provedbi školovanja vojnih pilota sudjeluju i brojne civilne institucije uz Fakultet prometnih znanosti i Sveučilišta u Zadru, a od nedavno je pokrenuta suradnja i sa srednjom tehničkom školom.

"Cilj je polaznicima osigurati najbolje profesore, predavače i stručnjake, a time i znanja i vještine koja ih dovode do izvrsnosti, što je i moto postrojbe," kazao je brigadir Huljev na kraju istaknuvši: "U proteklih 30 godina kontinuiteta, kvalitete i inovativnosti pokazali smo da znamo i možemo te tako iskazati spremnost za buduće izazove, a njih nam sigurno s dolascima nove tehnike neće nedostajati." Čestitke Središtu uputio je zapovjednik HRZ-a brigadni general Michael Križanec istaknuvši kako neumorno već 30 godina školju i obučavaju buduće naraštaje zrakoplovaca. Ista knuo je važnost suradnje i zajedništva s Gradom, Županijom, akadem skom zajednicom, Crkvom i drugim civilnim institucijama koji su pridonio današnjem uspjehu Središta. Na kraju svečanosti uručene su poticajne mjere najzaslužnijim djelatnicima te zahvalnice svima koji su pridonijeli razvoju i uspjehu SzO-a.

ZOD "FRAN KRSTO FRANKOPAN"

STRUČNJACI ZA VJEŽBU

Središte za borbenu obuku svestrano upravlja provedbom ocjenjivanja borbene obučenosti postrojbi kao temeljnom zadaćom, ali i provedbom potpore na poligonu postrojbama OSRH i savezničkim snagama NATO-a te partnerskim zemljama

Odlazak na vježbu Pauk 22/2 u rujnu bio nam je odlična prilika za pobliže upoznavanje pripadnika Središta za borbenu obuku. Iako su u fokusu na svim vježbama uvijek oni koji provode vježbu, ovim ćemo tekstom objasniti i približiti bitnu ulogu i funkciju Središta za borbenu obuku, onog dijela koji ocjenjuje i procjenjuje obučenost ocjenjivane postrojbe i bez kojeg niti jedna vježba na zemljištu (VNZ) ne bi imala smisla.

POVIJEST SREDIŠTA

Središte za borbenu obuku (SBO) Zapovjedništva za obuku i doktrinu "Fran Krsto Frankopan" ustrojeno je 1. travnja 2003. godine s ciljem provjere borbene spremnosti postrojbi Oružanih snaga RH razine satnije /satnijskih timova. Tijekom 2005. proces provjere borbene spremnosti unapređuje se uvođenjem simulacijskog sustava MILES 2000, koji je naknadno zamjenjen naprednijim sustavom MILES IWS. Ulaskom Opslužništva u sastav SBO-a 2007. godine Središte dobiva dodatnu zadaću upravljanja, održavanja, opremanja i modernizacije vojnog poligona.

Ovisno o potrebama Hrvatske kopneće vojske za ocjenjivanjem podređenih postrojbi, godišnje se u Središtu za borbenu obuku provede četiri do pet vježbi na zemljištu razine satnijskih timova. U proteklom je 19 godina

MILES simulira učinke
direktne paljbe iz
osobnog ili naoružanja
borbenih vozila, kao
i učinke borbenog
djelovanja topništva,
minskih polja i NBK
oblaka

TEKST
Janja Marijanović
FOTO
Tomislav Brandt
arhiva SBO

u SBO-u planirano i većim dijelom provedeno oko sto vježbi na zemljištu.

Središte za borbenu obuku svestrano upravlja provedbom ocjenjivanja borbene obučenosti postrojbi kao temeljnom zadaćom, ali i provedbom potpore na poligonu postrojbama OSRH i savezničkim snagama NATO-a te partnerskim zemljama. Na vojnom poligonu "Eugen Kvaternik" na Slunju provode se gotovo sve veće aktivnosti OSRH te velik broj

U proteklih je 19 godina u SBO-u planirano i većim dijelom provedeno oko sto vježbi na zemljištu

VJEŽBE NA ZEMLJIŠTU

međunarodnih aktivnosti uz sudjelovanje i potporu pripadnika Središta za borbenu obuku.

MISIJA ODSJEKA ZA BORBENU OBUKU

Odsjek za borbenu obuku dio je Središta za borbenu obuku koji je zadužen za nadzor i ocjenjivanje svih vježbi na zemljištu koje to zahtijevaju. Glavna je zadaća Odsjeka ocjenjivanje i raščlamba obučenosti i borbene spremno-

sti postrojbi jačine satnijskog tima uz uporabu simulacijskog sustava u svrhu utvrđivanja njihove trenutačne sposobnosti poštujući doktrinarna načela uporabe snaga. Rad Odsjeka za borbenu obuku temelji se na popisu zadaća važnih za misiju, a taj popis uključuje potporu provedbi planskih

ZOD "FRAN KRSTO FRANKOPAN"

konferencija u svrhu organizacije vježbe na zemljištu, nadziranje i ocjenjivanje VNZ-a, provedbu neformalnih i formalnih raščlambi, potporu obuke ključnog osoblja razvrstane pričuve u proceduri vođenja postrojbi, razvijanje i održavanje potrebnog broja certificiranih motritelja i nadziratelja.

Bojnik Hajdar Mujačić, voditelj Odsjeka za borbenu obuku i čelnik ocjenjivačkog tima na vježbi Pauk 22/2, rekao je kako je cilj navedene vježbe provjeriti uvježbanost i sposobnost satnije u provedbi tehnika, takтика i procedura u skladu s popisom zadaća važnih za misiju (PZVM) u dnevnim i noćnim uvjetima. "Vježba je planirana tako da se maksimalno koriste simulacijska sredstva i sve ono što daje realnu sliku na terenu, kao što je konfiguracija terena, suprotna strana, ocjenjivači i sl. Time se dobiva kompletna ocjena o obučenosti satnije," objasnio nam je.

Po završetku VNZ-a zapovjednik satnije i zapovjednik bojne kroz formalne i neformalne raščlambe dobiju ocjenu satnije koju mogu koristiti za daljnje smjernice pri planiranju i provedbi obuke za idući ciklus i kako bi standard obuke podigli na veću razinu. "Ovakvim vježbama Odsjek za borbenu obuku usavršava svoje sposobnosti – i nadziratelja / motritelja i sustava MILES – što znatno pridonosi ukupnoj borbenoj spremnosti SBO-a," naglasio je bojnik Mujačić.

SIMULACIJSKI SUSTAV MILES IWS

Simulacijski sustav MILES IWS (Multiple Integrated Laser Engagement System – Individual Weapon System) dio je obitelji obučnih pomagala, temeljen na principu lasera (opaljenjem se iz naoružanja emitira laserska zraka prema cilju), za vojнике pješaštva, posadno naoružanje, sustave naoružanja borbenih vozila te sustav za ciljeve kao što su višenamjenska terenska vozila, kamioni, bunker, mostovi itd.

Sustav simulira učinke direktnе paljbe iz osobnog ili naoružanja borbenih vozila, kao i učinke borbenog djelovanja topništva, minskih polja i NBK oblaka. Prikazuje situaciju u realnom

Bojnik Hajdar Mujačić, voditelj Odsjeka za borbenu obuku i čelnik ocjenjivačkog tima na vježbi Pauk 22/2

vremenu, ali ima i mogućnost ponavljanja (replay) svih dođaja iz VNZ-a. Komponente sustava opremljene su GPS uređajima, čime se pruža uvid u trenutačnu lokaciju svakog sudionika vježbe. Cijeli je sustav (osim EXCEN komponenti) u potpunosti mobilan te omogućava pokrivenost signalom na udaljenosti do 20 km.

Kad Središte nema dovoljno svojih ocjenjivača, pomažu pripadnici drugih postrojbi koji su završili Tečaj za motritelja/nadziratelja

Uporabom sustava MILES IWS dočarava se veća realnost borbe, što pridonosi prikupljanju objektivnijih podataka o postupcima pojedinca i postrojbe u cjelini. Ti su podaci iznimno korisni ocjenjivačima Središta za borbenu obuku i tijekom samih aktivnosti i u konačnoj fazi ocjenjivanja. Osim toga, realnost koju sustav pruža, kao što je, npr., ubojstvo vojnika ili pogađanje borbenog vozila (pogođeni emitira neprekidan zvučni, a kod borbenog vozila i svjetlosni signal), omogućava vojnicima uživljavanje u zadaću te veći angažman u provedbi aktivnosti.

ZADAĆE MOTRITELJA/NADZIRATELJA

Zapovjednik satnije satnik Blaženko Mrvelj u ulozi ocjenjivača objasnio nam je kako se ocjenjivanje provodi na zahtjev ocjenjivane postrojbe, a ocjenjuje se dio zadaća iz popisa zadaća važnih za misiju ocjenjivane postrojbe, u ovom slučaju satnije. Satnija nakon takvog formalnog vanjskog ocjenjivanja dobiva uvid u uvježbanost postrojbe po traženim zadaćama iz PZVM-a. "Zadaće su nas motritelja i ocjenjivača pratiti sve taktičke radnje i postupke ocjenjivane postrojbe te postrojbe suprotne strane, provoditi raščlambu nakon djelovanja, prikupljati podatke o provedbi te nadzirati sva djelovanja prema scenariju u skladu s taktičkom zamisli za vježbu," kaže satnik Mrvelj.

Kad Središte nema dovoljno svojih ocjenjivača, pomažu pripadnici drugih postrojbi koji su završili Tečaj za motritelja/nadziratelja. U takvoj se ulozi, kao nadziratelj iz vanjske postrojbe, našao natporučnik Mario Udovičić, pripadnik 1. oklopno-mehanizirane bojne Sokolovi Gardijske oklopno-mehanizirane brigade. Na vježbi Pauk 22/2 natporučnik Udovičić imao je zadaću ocjenjivanja voda i kaže kako će mu to puno pomoći u budućem radu. "Trenutačno sam stavljen u poziciju one strane koja će mene danas-sutra ocjenjivati. Učim dosta novih stvari koje će mi pomoći u budućnosti, od same taktike, uporabe postrojbi i općenito provedbe vježbe na zemljištu," rekao je te pohvalio provoditelje Tečaja za motritelja/nadziratelja, koji su izvrsno radili i pripremili ljudе za ulogu ocjenjivača.

PUKOVNija VOJNE POLICIJE

Tekst: Željko Stipanović / Foto: Tomislav Brandt

MEMORIAM

Pod ovim geslom 16 pripadnika Pukovnije

Vojne policije krenulo je u devotodnevnu hodnju od Zagreba do Vukovara tijekom koje su prehodali više od 300 kilometara. Tom prvom, povijesnom hodnjom htjeli su iskazati zahvalu poginulim vukovarskim herojima generalu Blagi Zadri i bojniku Alfredu Hillu, ali i svim poginulim braniteljima u Domovinskom ratu

Premda vidljivo umorni, žuljevitih nogu, ali srcem ispunjenim srećom i ponosom što su uspjeli realizirati sjajnu ideju, 16. pripadnika Pukovnije Vojne policije stiglo je 16. listopada na njihov krajnji cilj – Memorijalno groblje žrtava iz Domovinskog rata. Datum dolaska nije slučajno odabran jer se taj dan obilježava pogibija dvojice istinskih vukovarskih heroja generala Blage Zadre i bojnika Alfreda Hilla koji su svojim suborcima bili mnogo više od zapovjednika. Bili su istinski primjeri kako se voli svoja domovina i kako je za njezinu slobodu potrebno dati najviše što se može, pa ako je potrebno i vlastiti život. Upravo zbog toga nitko od sudionika hodnje

Premda sam rođen nakon završetka Domovinskog rata iz njega nosim domoljublje, a veliki su mi uzor svi heroji Domovinskog rata. Čast mi je nositi odoru hrvatskog vojnika i to me ispunjava ponosom

Tijekom jedne od stanki za odmor pune ruke posla imao je bolničar koji je previjao žuljevite noge sudionicima hodnje. Kada je naš fotograf htio poslikati žuljeve jedne od sudionica hodnje, diskretno je zamoljen da to ne čini uz napomenu da je to njezina žrtva koju svjesno podnosi i da ne bi željela da se to posebno ističe.

ALLIHOĆU

nije želio da se o umoru, teškim nogama i žuljevima uopće posebno govori, ponizno i skromno ističući kako je njihova žrtva neznatna u odnosu na ono što su dali poginuli hrvatski branitelji. Ipak svi oni zavređuju svako poštovanje, divljenje i zahvalnost.

OD IDEJE DO REALIZACIJE – MJESEC DANA

Stožerni narednik Mario Kufner i nadnarednik Krešimir Bakula bili su idejni začetnici hodnje, a nerijetko na posao i s posla idu pješice. Na jednom od spomenutih pješačenja došli su na ideju kako bi se mogla organizirati hodnja u čast poginulim braniteljima. Počeli su realizirati projekt za koji i nije bilo previše vremena, ali željeli su pokušati pa su svojom motiviranošću i upornošću na kraju i uspjeli. Za hodnju su se prijavili pripadnici Pukovnije koji su bili sudionici Domovinskog rata od samog početka, ali i oni koji su rođeni

nakon rata. Bez obzira na razlike u iskustvu i godinama pokazali su da za vrijedne inicijative i dobre projekte nema nikakvih zapreka.

"U Hrvatskoj sam vojsci 22 godine i sve te godine pripadnik sam Vojne policije. Sin sam poginulog branitelja i oduvijek imam poseban pijetet prema žrtvama ili ljudima koji su na bilo koji način u ratu nekog izgubili," ističe nadnarednik Krešimir Bakula te nastavlja: "Iskreno, očekivao sam da će mi u fizičkom smislu biti puno teže,

Hodnja je bila podijeljena u devet etapa, a nakon završetka svakog dana sudionici bi zapalili svijeću za poginule branitelje u mjestu u kojem bi se našli. Tijekom predzadnje etape u Vinkovcima, ispred spomenika hrvatskim braniteljima svijeću su uz sudionike hodnje zapalili i ministar obrane Mario Banožić te vinkovački gradonačelnik Ivan Bosančić

ali svakim prijeđenim korakom tijekom hodnje i prolaskom kroz mjesta koja su nam bila na putu dodatno sam potvrdio ono što sam i prije znao, a to je da obični ljudi beskrajno vole i cijene Hrvatsku vojsku. Upravo ta spoznaja davalu mi je dodatni poticaj tijekom hodnje. General Blago Zadro i bojnik Alfred Hill velika su mi inspiracija u životu i radu i upravo stoga mi je dragو što sam bio sudionik hodnje njima i svim poginulim hrvatskim braniteljima u čast.” Narednik Dražen Tomac pripadnik 3. satnije Pukovnije Vojne policije, najstariji sudionik hodnje, istaknuo je kako mu je glavni motiv bilo sjećanje na sve poginule pripadnike Vojne policije, a jednako tako i na sve ostale poginule hrvatske branitelje. “Sad kad sam pri kraju karijere želio sam na neki način sve ono što baštinim iz Domovinskog rata objediniti i sa sobom ponjeti lijepu uspomenu. Neke posebne krize tijekom hodnje nisam imao jer sam tijekom karijere bio i u specijalnim postrojbama pa sam na takav tempo života i rada naučio. Motiv koji sam imao kad sam se odlučio na ovu hodnju samo me tjerao naprijed. Žrtva koju su podnijeli svi hrvatski branitelji, a tako i general Blago Zadro i bojnik Alfred Hill nemjerljiva je s bilo čim i ona mi je stalna inspiracija i poticaj u radu.”

Gotovo na isti način razmišlja i jedan od najmladih sudionika hodnje poručnik Kristijan Sigur pripadnik 1. satnije Vojne policije koji je rekao da je tom hodnjom želio iskazati počast i zahvaliti svim poginulim hrvatskim braniteljima za sve ono što su dali za slobodnu Hrvatsku kakvu danas imamo. ”Tijekom hodnje bilo je i umora i žuljeva no niti jednog trenutka nisam pomislio stati i odustati, a naprijed me tjerao upravo cilj koji sam si zadao prije početka hodnje te sam si ponavljao: ‘Ako su hrvatski branitelji tijekom Domovinskog rata mogli podnijeti žrtve koje su podnijeli onda moram i ja moći izdržati hodati devet dana.’ Usto, bili smo jako dobra i homogena grupa i hrabri smo jedni druge i vukli naprijed. Premda sam rođen nakon završetka Domovinskog rata iz njega nosim domoljublje, a veliki su mi uzor svi heroji Domovinskog rata. Čast mi je nositi odoru hrvatskog vojnika i to me ispunjava ponosom.”

“I general Blago Zadro i bojnik Alfred Hill bili su karizmatični vođe u najtežim danima Domovinskog rata. Hrabrili su, poticali, davali nadu, čak i u trenucima kad nade više nije bilo. Te su vrline u ono vrijeme u Vukovaru bile važnije negoli samo zapovijedanje. Sjećanje na njih dvojicu uvijek su svježa i gotovo da ih možemo osjetiti da su još uvijek s nama,” rekla je nakon završene hodnje stožerna narednica Antonija Pavičić.

Ova relativno mala, ali hrabra skupina istinskih hrvatskih domoljuba pokazali su kako se i danas može pronaći način da se dostojno zahvali onima kojima smo dužni slobodu u kojoj danas uživamo. I zato im se još jednom na poseban način zahvaljujemo.

PUKOVNija VOJNE POLICIJE

O brzim, ali pomno isplaniranim pripremama za hodnju, kao i samoj hodnji tijekom devet dana piše nam jedan od sudionika nadnarednik Krešimir Bakula

Ideja da odamo počast poginulim priпадnicima Vojne policije u Domovinskom ratu i nakon njega tinjala je već neko vrijeme i često bismo je spomenuli, kolega Mario Kufner i ja. Zadnji put spomenuli smo tu ideju otprilike mjesec dana prije nego je hodnja počela. Dogovorili smo se da pokušamo realizirati svoj plan već ove godine. Poslije smo jedan drugom priznali da smo obojica sumnjali da je to u tako kratkom roku moguće izvesti. Odmah smo odredili da bi bilo idealno da se hodnja od Zagreba do Vukovara planira tako da njezin završetak bude 16. listopada 2022. u Vukovaru na Memorijalnom groblju žrtava iz Domovinskog rata gdje bismo se poklonili žrtvi pukovnika Alfreda Hilla na dan njegove pogibije.

Najviše nam je pomogao kolega Zvonko Lukić jer je imao jako puno iskustva s organizacijom sličnih potvjeta. Već nakon nekoliko dana imali smo gotov idejni plan s razradom svih dionica i mesta za spavanje. Otprilike tri tjedna prije početka hodnje shvatili smo da bi se ideja stvarno mogla provesti u djelu. Tad smo sve to prezentirali zapovjedniku Pukovnije Vojne policije brigadiru Tomislavu Kasumoviću. Ideja mu se svidjela, no morali smo napraviti Elaborat hodnje na temelju čega će odboriti ideju ili prolongirati provedbu za sljedeću godinu. Smatralo je da imamo jako malo vremena za organizaciju tako kompleksne zadaće, ali nas je svejedno podržao. Već sljedeće poslijepodne brigadiru smo poslali Elaborat koji je on proslijedio nadređenima. Kad smo saznali da je ministar obrane odobrio provedbu hodnje, shvatili smo da će se naša ideja realizirati.

Od tog trenutka sve je bilo puno lakše jer su nam se sve ustrojstvene jedinice Pukovnije stavile na raspolaganje i ne samo po zapovijedi nego i ljudski jer se većini svidjela ideja. Tad su počele

I general Blago Zadro i bojnik Alfred Hill bili su karizmatični vode u najtežim danima Domovinskog rata. Hrabrili su, poticali, davali nadu, čak i u trenucima kad nade više i nije bilo. Te su vrline u ono vrijeme u Vukovaru bile važnije negoli samo zapovijedanje. Sjećanje na njih dvojicu uvijek su svježa i gotovo da ih možemo osjetiti da su još uvijek s nama

“slatke brige”, a jedna od njih je koliko će se kolega prijaviti za taj pothvat. Na hodnju je krenulo 16 pripadnika PVP-a među kojima su bile dvije kolegice. Bili smo iznimno sretni jer se prijavio značajan broj mlađih kolega. Željeli smo također da se prijavi određeni broj mlađih vojnih policajaca jer smo htjeli da se u Pukovniji poboljša međugeneracijska suradnja. Vrlo je bitno da mlade kolege iz prve ruke shvate razloge zbog kojih su se njihove starije kolege odazvale pozivu domovine kad je bilo najteže.

PRVA DIONICA: ZAGREB – IVANIĆ GRAD, DULJINA 52 KM

Polazak je bio u 7 sati iz vojarne “1. gardijske brigade Tigrovi-Croatia”, a isprācāj je bio skroman jer je cijela hodnja zamišljena tako da se pošalje poruka kako se skromno i ponizno može napraviti nešto veliko. Osjećala se napetost i blaga zabrinutost iako to nitko nije pokazivao. Naime, ovo je bila uvjerljivo najdulja dionica, a mislim da nitko od nas nikad nije u jednom danu prepješao 52 kilometra. Bila je to možda i najteža dionica, no pokazalo se da svako zlo donese i nešto dobro. Posložili smo se kao kolona i to je bilo vrlo bitno. Zadnjih dvije-tri dionice sudionik Tomac, koji je i inače poznat po svojoj zaraznoj vadrini i dosjetkama, ispričao je nekoliko svojih dogodovština te nam je na taj način uvelike olakšao dolazak na cilj. Na samom kraju čak nas četvorica (Tomac, Baričević, Koči i ja) spontano smo počeli igru u kojoj jedan zviždi melodiju, a ostali pogadjaju koja je to pjesma. Zamišljeno je da se na kraju svake dionice postrojimo i zapalimo svjeću poginulim braniteljima tog kraja. Dočekao nas je Željko Brezovački te smo zajedno zapalili svjeću na spomeniku poginulim braniteljima Ivanić Grada i odali im dužnu počast.

DRUGA DIONICA: IVANIĆ GRAD – VOLODER, DULJINA 31 KM

Ova je dionica bila osjetno kraća od prve pa smo svi bili motivirani da je što prije odradimo kako bismo stigli na spavanje malo ranije da se odmorimo i zakrpamo za treću dionicu koja je bila druga po duljini. Vrlo važni su nam bili kolege iz potpore koji su s dva obilježena vojnopolicijska vozila (kombi za stvari, ali i osiguranje te Ford Focus za osiguranje) bili s nama. Dakle, dok smo mi hodali, kombi sa stvarima, hranom, vodom, rezervnom obućom i odjećom pratilo bi nas tako što bi se prebacivao u etapama da je u

svakom trenutku na dvije - tri minute od nas. Za to bi vrijeme kolega s Ford Focusom izviđao mjesta za odmore i mjesta gdje bi možda bilo potrebno prometno osigurati hodnu kolonu. Što god bi zatrebalo bilo kojem sudioniku, kolege su nam donijeli u najkraćem roku. Velika im hvala jer bi bez njih bilo neusporedivo teže. Po završetku dionice u Voloderu su nas dočekali predstavnici lokalne zajednice te smo zajedno zapalili svjeću na spomeniku poginulim braniteljima njihova kraja.

TREĆI DAN: VOLODER – NOVSKA, DULJINA 39 KM

Druga najdulja dionica na kojoj su se već počeli pokazivati ozbiljniji problemi sa žuljevima, ali i s nakupljenim umorom. Jako smo se mučili jer nismo mogli držati tempo koji smo kao grupa već bili postigli. Ova hodnja nije zamišljena kao selektivna obuka gdje oni koji mogu idu dalje i ostavljaju one koji ne mogu. Upravo suprotno. Naša je hodnja bila i ostat će zadaća koja služi jačanju zajedništva među kolegama bez obzira na dob i čin. Neki od nas na

Dolaskom na Memorijalno groblje žrtava iz Domovinskog rata u Vukovaru završili smo hodnju kako dolikuje. Sve smo odradili kako treba iako smo bili potpuno iscrpljeni. Ponos je nadvladao sve i jedva čekam sljedeću godinu

okupljanju smo se prvi put upoznali pa su odmori na ovoj dionici bili malo dulji. Kolega iz potpore koji je na tri prve dionice bio zadužen za pružanje prve pomoći jer je certificirani CLS na ovoj je dionici imao pune ruke posla. Pomagali smo jedni drugima na svakom duljem odmoru tako što smo jedni druge istezali i masirali. Na ovoj smo dionici postali tim u punom značenju te riječi. U Novskoj su nas dočekali gradonačelnica Marija Kušmiš i koordinator za pitanja hrvatskih branitelja Ivica Vulić te smo zajedno zapalili svjeću poginulim braniteljima njihova kraja.

ČETVRTI DAN: NOVSKA – NOVA GRADIŠKA, DULJINA 37 KM

Duž ove dionice na više smo mjesta vidjeli objekte koji imaju oštećenja još od rata. Prošli smo kroz mjesta u kojima su se vodile neke od legendarnih bitaka za vrijeme Domovinskog rata. Prošli smo i kroz neka mjesta gdje je agresor počinio strašne zločine pa smo dosta razgovarali i o tome. Zastali smo i

PUKOVNIJA VOJNE POLICIJE

pomolili se kod spomenika u Rajićima te na taj način odali počast žrtvama. Naravno da nismo mogli proći kroz Okučane, a da ne zapalimo svijeću na spomeniku VRO Bljesak Krištalne kocke vedrine. Svijeću smo zapalili s gradonačelnikom Acom Vidakovićem koji nas je lijepo ugostio i prilikom izviđanja trasa kretanja i bio je vrlo susretljiv jer mu se jako svidjela naša poniznost i skromnost. Po dolasku u Novu Gradišku ponovili smo ceremoniju paljenja svijeća na prekrasnom spomeniku poginulim braniteljima. Prvu izjavu za lokalne medije dao je kolega Rambo koji je iz tog kraja. Obuzele su ga emocije pa smo se šalili da je dao vrhunsku izjavu.

PETI DAN: NOVA GRADIŠKA – ORIOVAC, DULJINA 31 km

Skupina je bila poprilično umorna i svi su imali neke poteškoće s kojima su se borili, ali prevalili smo više od pola puta pa je atmosfera bila na visokoj razini. Petu dionicu odradili smo dosta jednostavno i brzo. Čak smo i brzinu kretanja malo podigli taj dan. Mala crtica o pristupu kod najava lokalnoj samoupravi. S predstavnicima lokalne samouprave dogovorili smo paljenje svijeća s napomenom da mi od njih ništa ne tražimo nego je pristojno najaviti se domaćinima kad se dolazi u njihov grad ili općinu te ih pozvati da nam se pridruže. Bio je to pun pogodak.

ŠESTI DAN : ORIOVAC – SLAVONSKI BROD, DULJINA 25 km

Još jedna kraća dionica koju smo odradili dosta jednostavno i poprilično brzo. Kako smo imali u skupini kolegu Mrkalja, koji je svjedok vremena iz 1991. godine s tog područja, on nam je govorio o nekim uspomenama na ta ratna vremena. Pokazao nam je nekoliko lokacija na kojima su se držali položaji i kako je to izgledalo tih slavnih i teških dana. Po dolasku u Slavonski Brod izjavu za medije su dali kolega Mrkalj i kolega Blažić. Potonji je u vojsci nekoliko godina, a kolega Mrkalj od prvih dana, a još je zanimljivije da su prvi susjedi. Paljeњe svijeće uveličali su predstavnici

Sljedeće godine ova će hodnja biti još bolja i poslat će još jaču poruku da nikad nećemo zaboraviti ljudi kao što je Alfred Hill i naše poginule kolege vojne policajce

Grada i Županije. Medijski najbolje popraćeno dotad. Tad smo shvatili da ova priča raste.

SEDMI DAN: SLAVONSKI BROD – STRIZIVOJNA, DULJINA 32 km

Već smo ušli u rutinu i sve se odvijalo prema planu. Ovu smo dionicu odradili kao da hodamo već godinama. Primjetili smo da sve više ljudi zna da smo mi oni vojnici koji hodaju od Zagreba do Vukovara. Svi su nam davali potporu i zvali nas da se okrijepimo kod njih. Ispred Osnovne škole "Vjekoslav Klaić" u Garčinu dočekale su nas učiteljice s učenicima koji su obilježavali dane kruha i počastili nas. Gesta koja nas je sve obradovala. Kao i svaki put na kraju dionice zapalili smo svijeću na spomeniku poginulim braniteljima u Strizivojni s predstavnicima lokalne samouprave. Navečer smo se malo družili i porazgovarali o stvarima koje bismo popravili za sljedeću godinu. U raspravu smo uključili mlađe kolege kako bismo im pokazali da je i njihovo mišljenje vrlo bitno te da sudjeluju u donošenju odluka jer su punopravni dio tima. Kolega Koči otpjevao je dvije pjesme na češkom. Atmosfera je bila odlična.

OSMI DAN: STRIZIVOJNA – VINKOVCI, DULJINA 34 KM

Krenuli smo ranije ujutro pa smo dionicu završili ranije. Moram priznati da smo već bili na izmaku snaga, ali odlično smo se držali s obzirom na sve probleme koje smo sada već svi imali, žuljeve i nateknute noge. Međutim kad smo stigli u Vinkovce iznenadili su nas general Željko Živanović, gradonačelnik Vinkovaca Ivan Bosančić i ministar obrane Mario Banožić. Uveličali su našu ceremoniju paljenja svijeća i odavanja počasti na spomeniku poginulim braniteljima uz Bosut. Nakon toga pozvali su nas na druženje te nam dali bezrezervnu potporu i pohvalili naš pothvat. Gesta koja nas je dodatno motivirala za posljednju dionicu.

DEVETI DAN: VINKOVCI – VUKOVAR, DULJINA 26 km

Posebna po svakom pogledu. Prvo jer smo krenuli u 2 sata u noći i jer je posljednja, a i najbitnija jer na kraju ove dionice polažemo vijenac na grob osobe zbog koje smo sve ovo odradili i izdržali. Dok smo hodali kroz Nuštar, Marince, Bogdanovce i sva ta mjesta koja su u Domovinskom ratu podnijela velike žrtve na zvučnik smo puštali javljanja Siniše Glavaševića za vrijeme opsade Vukovara. Zatim smo slušali domoljubne pjesme. Pustili smo snimku na kojoj su pročitana imena svih poginulih pripadnika Vojne policije u ratu i nakon njega. Osjećala se posebna mješavina ponosa i tuge. Zapalili smo svijeće na spomenicima u Nuštru i Bogdanovcima i pomolili se za sve poginule. Dolaskom na Memorijalno groblje žrtava iz Domovinskog rata u Vukovaru završili smo hodnju kako dolikuje. Sve smo odradili kako treba iako smo bili potpuno iscrpljeni. Ponos je nadvladao sve i jedva čekam sljedeću godinu.

Sve smo izdržali zajedno. Naglasio bih da u timu unatoč naporima, žuljevima, velikom umoru, dobnoj razlici i svim popratnim problemima niti u jednom trenutku nije bilo napetosti. To samo pokazuje da smo najjači kad je najteže i kad se držimo zajedno. Sljedeće godine ova će hodnja biti još bolja i poslat će još jaču poruku da nikad nećemo zaboraviti ljudi kao što je Alfred Hill i naše poginule kolege vojne policajce.

Krešimir Bakula

KLAPA "SVETI JURAJ" I MALI BAND ORKESTRA HRM-a

Tekst: OJI / Foto: John Ivica Marić, arhiva Klape "Sveti Juraj" HRM-a

Klapa "Sveti Juraj" HRM-a i Mali band Orkestra HRM-a na poziv Hrvatske župe sv. Ante Padovanskog iz Los Angelesa gostovali su od 5. do 11. listopada 2022. u tom američkom gradu...

HRVATSKI MORNARI U LOS ANGELESU KONCERT ZA PAMĆENJE

Na poziv Hrvatske župe sv. Ante Padovanskog iz Los Angelesa klapa "Sveti Juraj" HRM-a i Mali band Orkestra HRM-a gostovali su od 5. do 11. listopada 2022. u tom američkom gradu.

Mornarička klapa iz Splita, uz pratnju kolega iz Orkestra HRM-a, održala je cijelovečernji koncert u prepunoj dvorani svečano otvorenog Župnog centra sv. Ante, koji je bio uništen u nedavnom požaru, a sad je obnovljen na radost hrvatske zajednice u Los Angelesu.

Prije koncerta Klapa "Sveti Juraj" pjevala je na misi koju je u župnoj crkvi predvodio župnik don Ivan Jordan, a tijekom koje je okrunjen novi kip Blažene Djevice Marije, Kraljice pobjede. To su posebno emotivno doživjeli nazočni hrvatski vjernici, koji potječu iz svih dijelova Lijepe Naše te Bosne i Hercegovine.

"Prvi smo put u Los Angelesu i zaista nas veseli susret s našim ljudima u Kaliforniji, koji su tijekom cijelog koncerta s nama pjevali sve pjesme, posebno domoljubnog karaktera. Naš susret sa starijim generacijama bio je posebno emotivan jer su mnogi među njima, govoreći o svojoj životnoj sudbini i odlasku iz domovine, vidljivo ganuti pustili suzu. Zaista je izvrstan osjećaj kad nam nakon koncerta ljudi prilaze i oduševljeno zahvaljuju ističući kako je ovo koncert za pamćenje i kako moramo ponovno doći," izjavio je Marko Bralić, voditelj Klapa.

Na početku koncerta nazočnima se prigodno obratila Renee Pea, generalna konzulica Republike Hrvatske. U samom koncertu uživali su i poznati hrvatski poduzetnici u SAD-u: Steve i Louise Bubalo, Joseph i Gail Boskovic, Marijan Rudela i mnogi drugi.

Tijekom boravka u SAD-u članovi Klapa i Malog banda Orkestra HRM-a posjetili su brojne znamenitosti, kao što je Pacific Park u Santa Monici, Walk of Fame Hollywood – Holivudska staza slavnih, Griffith Observatory, Koncertnu dvoranu Walt Disney, Los Angeles City Hall, Venice Canals... Članovi Klapa pamtit će ovu godinu po brojnim nagradama i priznanjima,

počevši od Porina za album *Plovit se mora*. U Vatikanu su se susreli s papom Franjom. Predsjednik Republike Zoran Milanović odlikovao je Klapu Redom hrvatskog trolista za osobite zasluge u promicanju ugleda Republike Hrvatske i Hrvatske vojske. Klapa je dobila i Nagradu zapovjednika HRM-a kontraadmirala IVE Raffanellija za promociju Hrvatske ratne mornarice.

BARBARA MATIĆ I LARA CVJETKO

Na Svjetskom prvenstvu u džudu koje se u listopadu održalo u Taškentu, glavnom gradu Uzbekistana hrvatske reprezentativke i ugovorne pričuvnica Hrvatske vojske Barbara Matić i Lara Cvjetko borile su se u finalu kategorije do 70 kilograma za naslov prvakinje svijeta. U finalu kategorije koja se još naziva i srednjoteškom kategorijom Barbara Matić obranila je naslov svjetske prvakinje pobjedom protiv sunarodnjakinje Lare Cvjetko. Prvi put u povijesti džuda dvije natjecateljice iz iste države bile su u finalu kategorije do 70 kg

DŽUDAŠICE OSVOJILE DVOSTRUKI NASLOV ZA HRVATSKU

Na Svjetskom prvenstvu u džudu koje se u listopadu održalo u Taškentu, glavnom gradu Uzbekistana, hrvatske reprezentativke i ugovorne pričuvnice Hrvatske vojske Barbara Matić i Lara Cvjetko borile su se u finalu kategorije do 70 kilograma za naslov prvakinje svijeta. U finalu kategorije koja se još naziva i srednjoteškom kategorijom Barbara Matić obranila je naslov svjetske prvakinje pobjedom protiv šest godina mlađe sunarodnjakinje Lare Cvjetko. Do pobjede i obrane naslova Barbara Matić došla je "ipponom" nakon minute i trideset sekundi borbe napravivši polugu na ruci Lari Cvjetko te na taj način prislijila mlađu kolegicu iz reprezentacije na predaju.

Za Barbaru Matić ovo je drugi naslov svjetske prvakinje nakon što je prošle godine u Budimpešti također bila najbolja. Ovo je velik uspjeh hrvatskog džuda koji pokazuje koliko kvalitet trenutačno ima u hrvatskoj

TEKST
Ivan Šurbek
FOTO
Josip Kopi

reprezentaciji, a važno je spomenuti kako je ovo prvi put u povijesti džuda da se dvije natjecateljice iz iste države nađu u finalu kategorije do 70 kg. Naravno ovaj uspjeh samo je još jedan dokaz kako je naša nacija zaista bogata sportskim velikanima.

Obje naše džudašice u polufinalnim su borbama bile bolje od japanskih predstavnica. Matić je svladala Shihou Tanaku, dok je Cvjetko bila bolja od Saki Niizoe. No, Cvjetko je dolazak na veliku pozornicu pokazala maestralnim nastupom jer je na putu do finala svladala i dvije natjecateljice koje su u prošlosti bile nositeljice medalja sa svjetskih prvenstava. Protiv Matić ipak nije mogla, no pokazala je kako će Hrvatska u njoj imati dostojnju nasljednicu. Cvjetko je naime rođena 2001. godine te je pred njom blistava budućnost. Obje djevojke za Hrvatsku su vojnik podijelile svoje dojmove s natjecanja.

LARA CVJETKO – IZNENADILA MNOGE

"Imala sam pet borbi na ovom natjecanju. Četiri pobjede i poraz od Barbare u finalu," kaže Lara Cvjetko. Na ovom prvenstvu Lara nije bila nositeljica, ali to je nije sprječilo da ostvari vrhunski rezultat i iznenadi mnoge.

"Pobijedila sam u prvom kolu Margaux Pinot iz Francuske, djevojku koja je bila nositeljica. Na ovom prvenstvu

Barbara Matić

nisam bila favorit, niti u krugu favorita, bila sam iznenadenje prvenstva. Zapravo većina ljudi rekla bi da sam iznenadenje jer nitko ne bi sa sigurnošću mogao reći da će pobijediti te protivnike i plasirati se u finale," kaže Lara te nastavlja: "Prve dvije borbe bile su napete. Borila sam se s protivnicama koje mi ne odgovaraju svojim stilom džuda, s Francuskinjom Pinot i Talijankom Martinom Esposito (op.a.). U idućem kolu borila sam se s Nizozemkom Sanne Van Dijke koja je osvajačica trećeg mesta na Olimpijskim igrama i tu sam se borbu osjećala najbolje, počela sam kako raditi kad sam vidjela da se mogu boriti s njom. Na kraju sam plasirala bacanje i završila borbu u regularnom vremenu i baš sam ponosna na tu pobjedu. Pokazala sam da mogu, znala sam da mogu odraditi dobro, ali nisam znala da mogu zarediti toliko jakih protivnica u jednom danu i pobijediti." U polufinalnoj borbi Lara se borila protiv jedne od najtežih suparnica i trenutačno najboljom japanskom pred-

stavnicom Saki Niizoe. Ta je borba bila vrlo teška i zahtjevna, no Lara je ostala maksimalno koncentrirana do samog kraja te je uspjela doći do pobjede i plasirati se u finale.

"Na kraju dana borila sam se s Japankom u polufinalu, borba je bila paralelno s Barbarinom koja se također borila s Japankom u polufinalu. Saki Niizoe najbolja je Japanka trenutačno u njihovoј postavi. S njom sam se borila u Goden Scoreu na tri kazne, znala sam da će biti jako teška borba i kad je Niizoe dobila treću kaznu te kad sam saznala da ulazim u finale, bio je to stvarno predivan osjećaj. Još je ljepši bio kad sam došla u dvoranu i s druge strane vidjela Barbaru i shvatila da je i ona ušla u finale. U tom trenutku zagrlile smo se i mi, i treneri i ostatak reprezentacije. Bio je to stvarno poseban trenutak," govori Lara.

Lara i Barbara odradile su zajedničko zagrijavanje što je drugim reprezentacijama bilo čudno jer su to dvije natjecateljice koje će se u finalu međusobno boriti, no Lara kaže da je njima to bila uobičajena stvar s obzirom na to da su to prakticirale cijelo prvenstvo. "Uslijedilo je finale. Meni je bilo malo neobično boriti se s kolegicom i prijateljicom s kojom se borim više puta tjedno na randsorima. Bila mi je to najteža borba i psihički najgora, ali i to sam odradila i nadam se da će i nakon ovog nastaviti ostvarivati dobre rezultate te i dalje raditi bez pritiska i održati kontinuitet. Presretna sam zbog uspjeha i zahvalna MORH-u na potpori," zaključuje Lara.

BARBARA MATIĆ – DVOSTRUKA PRVAKINJA SVIJETA

Barbara Matić u svojoj je karijeri do sada osvojila dva naslova svjetske prvakinje što je povjesno svrstava u sam vrh kategorije do 70 kg.

"Na ovo svjetsko prvenstvo nisam otišla s nekim prevelikim pritiskom, do desetak dana prije prvenstva uopće nisam osjećala da je to svjetsko prvenstvo već sam osjećala kao da je samo običan turnir," kaže Barbara te nastavlja: "Sama sebi govorila sam da meni titulu iz 2021. godine nitko neće uzeti, a ovu ču godinu vidjeti kako će biti. Rekla sam sebi da idemo borbu po borbu, pa dokle ide. Džudo je nažalost takav sport da i kad ste najspremniji možete izgubiti prvu borbu, favoritima se dogodi da izgube. Nisam sebi htjela stavljati nikakav pritisak," kaže Barbara.

Dotaknula se i borbe koju je u finalu vodila protiv prijateljice Lare Cvjetko s kojom trenira nekoliko puta tjedno. "Protiv Lare u finalu nije se bilo jednostavno boriti jer se jako dobro poznajemo, zajedno i treniramo dva do tri puta tjedno u Judo klubu Solin i to na borbennim trenizima, tako da smo mi puno zajedničkih borbi na treningu i odradile. Ovo nam je tek druga borba u službenim natjecanjima," kaže Barbara te nastavlja: "Protiv Lare mi u jednu ruku borba nije bila toliko teška jer nije trajala dugo, nije bilo ozljeda, nismo se puno mučile, bilo je relativno bezbolno, ali psihički je dio borbe bio težak. Bio je težak jer ulazim u borbu kao favorit protiv Lare koja je iza sebe imala odličan i nevjerljiv dan u kojem je pobjeđivala stvarno nevjerojatne suparnice i koja dolazi u finale u kojem nema što izgubiti puna samopouzdanja i entuzijazma, željna te pobjede pa sam znala da je pritisak na meni. No kad je borba počela pritisak tad nestane i koncentriš se na borbu."

"Gledala sam Larinu borbu, navijala za nju i bila presretna zbog njezina uspjeha. Nisam odmah bila svjesna da ćemo se međusobno boriti. Drugim je trenerima bilo čudno vidjeti da se nas dvije zajedno zagrijavamo za finale, a za pola sata borit ćemo se za titulu svjetske prvakinje. Čak su nas pitali smiju li nas snimati i objaviti to na društvenim mrežama. Na kraju je sve ispalо dobro. Nisam još svjesna težine uspjeha, da sam dvostruka prvakinja svijeta. Nisam 'prožvakala' još to svoje svjetsko zlato od prošle godine jer sam ga vrlo brzo moralazaboraviti i okrenuti se Olimpijskim igrama tako da će sad možda uživati u ovoj dvostrukoj tituli," zaključuje.

RAKETNO ORUŽJE

Sredinom ožujka, nekoliko tjedana od početka otvorene agresije na Ukrajinu, Rusija je objavila da je prvi put u borbi uporabila sustav H-47M2 Kinžal. Svjetska javnost odmah se zainteresirala za tu, kako se općenito misli, novu vrstu oružja, čija brzina prelazi pet Macha. No ono zapravo niti je novo, niti je toliko napredno koliko se moglo zaključiti iz brojnih tekstova. Što je istina, a što mit?

TEKST Mario Galić

HIPERSONIČNI PROJEKTILI

Da bi se letjelica smatrala hipersoničnom, mora letjeti brzinom većom od pet Macha. Međutim, Machov broj nije postojana mjerena jedinica jer ni brzina prostiranja zvuka kroz zrak nije postojana. Dakle, Machov broj bezdimenzijska je veličina koja opisuje utjecaj stlačivosti zraka na ponašanje zrakoplova u područjima gdje je brzina neovisna o svim varijablama osim o temperaturi. Temperatura zraka snižava se s povećanjem visine. I brzina zvuka, budući da ovisi isključivo o temperaturi, snižava se s povećanjem visine. Ili pojednostavljeno – leti li avion na većoj visini, probit će zvučni zid pri manjoj brzini. Tako je na razini mora brzina zvuka oko 1235 km/h, dok na visinama većim od 11 000 metara pada na 1062 km/h. Tako je pet Macha na razini mora 6125 km/h, a na 11 000 metara 5774 km/h. Stoga se može zaključiti da se hipersoničnom letjelicom

smatra ona koja može održavati brzinu veću od 5775 km/h. Tek za usporedbu, interkontinentalni balistički projektili lete brzinama većim od 24 000 km/h. Sve to pak znači da je glavno svojstvo hipersoničnog projektila njegova vrlo velika brzina na velikim visinama. Iako se brzina od 5775 km/h na prvi pogled čini velikom, u praksi baš i nije. Projektil dometa 2000 kilometara pri toj brzini treba nešto više od 26 minuta da stigne na takvu krajnju točku. Za 3000 km treba mu malo više od 31 minute. Sa svakim povećanjem brzine skraćuje se vrijeme do cilja. Onaj tko lansira takav projektil nastoji doseći i održavati brzinu dovoljno veliku da skrati moguće vrijeme protivnikove reakcije i onemogući mu presretanje projektila. Recimo, pri brzini od 14 700 km/h projektil će 2000 km prijeći za osam, a 3000 km za 12 minuta.

Sjedinjene Američke Države ove su godine uvelike ubrzale razvoj hipersoničnih projektila. U tijeku je više projekata. Među njima je i OpFires (Operational Fires), koji provodi Agencija za istraživanje naprednih obrambenih projekata (DARPA). Fotografija je s uspješnog testnog lansiranja obavljenog u srpnju

Postoje dva osnovna tipa hipersoničnih projektila. Prvi je hipersonični glajder, a drugi je krstareći projektil. Glavna je odlika hipersoničnog glajdera to da nema vlastiti pogon, već se lansira na vrhu balističkog projektila. Riječ je zapravo o povratnom modulu bez pogona. Hipersonična brzina postiže se zahvaljujući energiji raketnog motora balističkog projektila. Usto, glajder održava hipersoničnu brzinu nakon odvajanja od balističkog projektila sve do udara u cilj.

Glavna je odlika drugog tipa, tj. hipersoničnog krstarećeg projektila, to da ima ugrađen pogon kojim održava hipersoničnu brzinu te može letjeti i na malim visinama. Da bi se održala brzina, motor mora raditi od trenutka lansiranja pa gotovo do samog udara u cilj. Hipersonični krstareći projektili stoga su znatno složeniji te ih je puno teže razviti nego glajdere.

Postoji i treći tip – hibridni. Ti se hipersonični projektili lansiraju s pomoću balističkog projektila, ali imaju i ugrađen pogon. Pritom pogon dijelom služi za održavanje brzine, a dijelom za nadzor nad letom, tj. osiguranje mogućnosti manevriranja. Ta se odlika rabi i da bi se pokušalo izbjegći proturaketne projektile, ali i da bi se osigurao pogodak u pokretni cilj, primjerice brod.

TEHNIČKI PROBLEMI

Za održavanje brzine veće od 5775 km/h kod hipersoničnog krstarećeg projektila potrebno je zadovoljiti nekoliko tehničkih uvjeta. Prvi je pogon, a drugi materijali koji će izdržati toplinska naprezanja. Kod hipersoničnih projektila glajdera postoji samo problem materijala.

Od pogona se traže dvije odlike. Prva je dostatan potisak koji će održavati brzinu, a druga da radi dovoljno dugo kako bi se ostvarili dometi od više tisuća kilometara. Zbog toga nije primjerena uporaba raketnih motora, već se moraju rabiti mlazni. Najboljim se pokazao *scramjet* (kratica od *supersonic combustion ramjet*).

Scramjet je napredna izvedenica *ramjet* motora. *Ramjet* i *scramjet* su protočno-mlazni motori koji koriste svoju brzinu da bi komprimirali zrak

RAKETNO ORUŽJE

DONGFENG-17

Kina je uz Rusiju zemlja koja je dosad uložila najviše sredstava u razvoj hipersoničnih projektila, procjenjujući da bi joj to, barem na neko vrijeme, moglo donijeti znatnu stratešku prednost. Nije tajna da Kini u razmišljajima o potencijalnim protivnicima najviše zabrinjavaju nosači zrakoplova pa je u zadnjih 30 godina velika sredstva uložila u razvoj oružja kojima bi ih mogla neutralizirati. Jedno je od njih Dongfeng-17 (DF-17).

Američki izvori navode da je DF-17, ali i ostala kineska hipersonična oružja, razvio Deseti istraživački institut. On djeluje unutar Prve akademije zrakoplovne korporacije China Aerospace Science Industry Corporation (CASIC).

Kako se razvoj DF-17 odvijao u velikoj tajnosti, njegovo je postojanje otkriveno početkom 2014., kad su sateliti snimili probno lansiranje prototipa. Američki izvori navode da je 9. siječnja te godine izvršeno prvo probno (i neuspješno) lansiranje prvog prototipa. Prvo uspješno lansiranje, prema zapadnim izvorima, izvršeno je 2. prosinca 2014.

Kina je bila svjesna da sa svakim novim probnim lansiranjem otvara sve više podataka o svojoj hipersoničnoj letjelici te je taj broj svela na minimum. Zapadna javnost zna za samo devet probnih lansiranja obavljenih od početka 2014. do kraja 2017. godine. DF-17 navodno je službeno uveden u operativnu uporabu 2019., kad je i prikazan javnosti na vojnom mimohodu 1. listopada.

Jedan je DF-17 lansiran 31. srpnja ove godine, dan prije 95. obljetnice ustrojavanja kineskih oružanih snaga.

Na zapadu se o projektu DF-17 zna vrlo malo, i sve se zapravo svodi na procjene. Sigurno je da spada u hipersonične glajdere, tj. nema vlastiti pogon. Ubrzanje i krajnja brzina postižu se s pomoću raketnog bustera *posuđenog* od balističkog projektila DF-16. Duljina DF-17 u trenutku lansiranja iznosi oko 11 metara. Za prijevoz i lansiranje rabi se jednako vozilo kao i za DF-16 (dužine 7,8 m), pa nije neobično da se čini kako je malo prekratko. Ukupna je masa projektila oko 15 tona.

Izvor se ne slažu ni u vezi s brzinom leta DF-17. Procjene se kreću od pet pa do deset Macha. Domet mu se procjenjuje od 1800 pa do 2500 km.

DF-17 izvorno je razvijen za uništavanje nepokretnih ciljeva. Međutim, u siječnju 2019. kineski su izvori ustvrdili da se razvija i izvedenica koja će moći pogodati pokretne ciljeve (prije svega nosače zrakoplova). Naravno, pritom nisu objasnili kako kineski stručnjaci namjeravaju riješiti problem navođenja projektila na pokretni cilj.

Prvo javno predstavljanje projektila DF-17 na mimohodu u povodu kineskog Nacionalnog dana 1. listopada 2019.

Foto: PLA, Zhang Haichao

Foto: Rafael

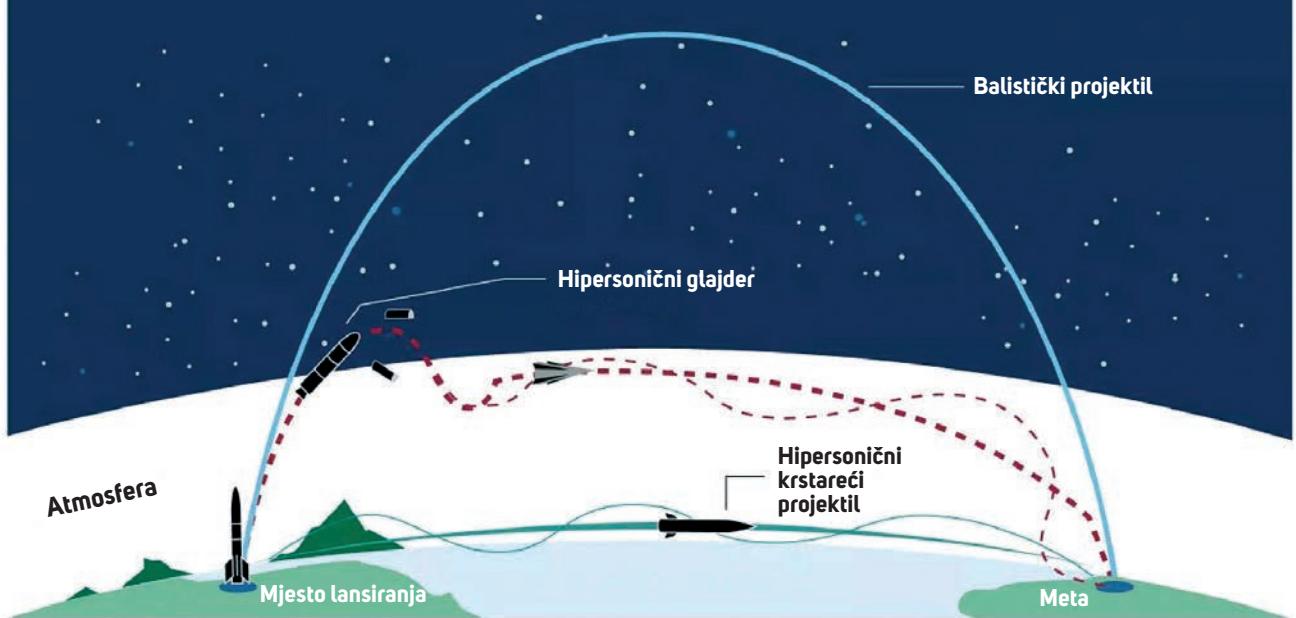
Velika brzina hipersoničnih projektila traži odgovor u vidu još bržih sustava za protuzračnu obranu. Jedan od njih mogao bi biti laser Iron Beam, koji proizvodi izraelska tvrtka Rafael

i pokrenuli motor. Za razliku od turbomlaznih motora, nemaju pokretne dijelove kao što su kompresori ili turbine. Stoga su jednostavniji, lakši i jeftiniji. S obzirom na to da protočno-mlazni (*ramjet*) motor nema kompresor zraka, da bi proradio mora se ubrzati do brzine pri kojoj počinje stvarati potisak. To se može postići na više načina. Kod malih projektila, npr. zemlja-zrak, to se postiže ugradnjom raketnog bustera. Kod krstarećih projektila postiže se ispuštanjem iz aviona – nosača, pri čemu se brzina aviona prenosi na projektil. Protočno-mlazni motori najučinkovitiji su pri brzinama od otprilike tri Macha iako teoretski moraju raditi do brzina od šest Macha. Kako se brzina povećava, učinkovitost protočno-mlaznog motora počinje opadati. Naime, temperatura zraka na usisniku povećava se zbog povećanja količine zraka koji pokušava proći kroz njega, što povećava kompresiju. Kako se ulazna temperatura približava temperaturi ispušnih plinova, u obliku potiska može se izvući manje energije, tj. smanjuje se učinkovitost.

Da bi se proizvela upotrebljiva količina potiska pri još većim brzinama, protočno-mlazni motor mora se modificirati tako da se pri povećanju brzina ulazni zrak ni približno toliko ne komprimira (i poslijedno zagrijava). To znači da se zrak koji struji kroz komoru za izgaranje još uvijek kreće jako brzo u odnosu na brzinu projektila. Dakle, brzina strujanja zraka kroz motor je nadzvučna. *Ramjet* s nadzvučnim izgaranjem naziva se *scramjet*. Nadzvučni prototok stvara više reakcija, što omogućuje *scramjetima* učinkovit rad pri hipersoničnim brzinama. Teoretska najveća brzina *scramjeta* kreće se između 12 Macha (15 000 km/h) i 24 Macha (29 000 km/h), a najbrži zrakoplov koji za svoj rad koristi *scramjet* motore, NASA-in X-43A, dosegao je 9,6 Macha.

MATERIJALI KOJI ĆE IZDRŽATI TEMPERATURE

Kako *scramjet*, kao ni *ramjet*, nema pokretne dijelove, teoretska je razrada projekta vrlo jednostavna. Međutim, pri konkretnom konstruiranju problemi se javljaju s materijalima koji mogu izdržati iznimno visoke temperature. Aerodinamičko opterećenje pri hipersoničnim brzinama leta unutar atmosfere (posebno na visinama ispod deset tisuća metara)

Ilustracija: U.S. Government Accountability Office

Source: GAO analysis of Department of Defense data. Figure not drawn to scale. | GAO-21-378

golemo je, a temperature koje se stvaraju u motoru kreću se od 527 do 2727 Celzijevih stupnjeva. Potrebni su stoga novi materijali, koji mogu izdržati takvu razinu temperature na najmanje pola sata, što nije baš kratko vrijeme rada. Održavanje izgaranja u nadzvučnom protoku dodatni je izazov jer se u nekoliko milisekundi gorivo mora ubrizgati, pomiješati, zapaliti i spaliti. No veća brzina protoka zraka ima i velike prednosti. Tako *scramjeti* u odnosu na *ramjete* imaju veći specifični impuls (promjena momenta po jedinici pogonskog goriva). *Scramjeti* proizvode specifični impuls između 1000 i 4000 sekundi, dok raketni motor daje samo 600 sekundi ili manje. S obzirom na to da *scramjeti*, kao i ostali mlazni motori, za pogon moraju koristiti kisik iz zraka, za razliku od raketnih motora mogu raditi samo unutar atmosfere. Problem (pre)visokih temperatura koje se stvaraju tijekom leta hipersoničnih projektila nije ograničen samo na *scramjet* motore. Pri brzini leta od oko pet Macha temperatura oplate projektila, prije svega nosnog dijela, doseže do 1800 stupnjeva. Pri brzini od deset Macha temperatura oplate naraste na 2200 stupnjeva. Tek za usporedbu: najkvalitetniji čelici počinju se topiti na temperaturi od 1370, a titanij na 1670 stupnjeva. Ne iznenađuje stoga da je izrada materijala koji su istodobno otporni na vrlo visoke temperature, male mase i laki za obradu ključni čimbenik u utrci razvoja hipersoničnih projektila. Razvoj je trenutačno usmjeren na nove keramičke kompozite nastale na bazi silicijeva karbida (slični karbonskim vlaknima). Zasad ti materijali mogu izdržati temperature do otprilike 1470 stupnjeva. Pred znanstvenicima je tako još dug put do onih koji će izdržati temperature iznad 2000 stupnjeva.

I kad budu riješeni problemi pogona i temperatura, još uvijek ostaju izazovi čvrstoće tijela. Preciznije rečeno, treba postići da hipersonični projektil istodobno leti brzinama većim od 5800 km/h te zadrži mogućnost manevriranja. Pri brzini

Usporedni grafički prikaz putanje leta dviju temeljnih vrsta hipersoničnih projektila te klasičnog balističkog projektila koji je u okviru jednog službenog izvješća objavio Vladin ured za odgovornost (Government Accountability Office – GAO), vrhovna revizijska institucija savezne vlade Sjedinjenih Država

od 5800 km/h tijelo u sekundi prijeđe 1600 metara. To je više nego dovoljna brzina da tijelo samo stvara uzgon pa nisu potrebna krila, što dodatno smanjuje otpor zraka.

Međutim, tako velika brzina otežava precizno manevriranje. To je velik problem, jer ubojita moć hipersoničnih projektila proizlazi iz dviju odlika – mogućnosti leta na relativno malim visinama te pokretljivosti. Let na malim visinama trebao bi osigurati da protivnik prekasno otkrije projektil te ostane bez mogućnosti poduzimanja protumjera. Pokretljivost bi pak trebala osigurati dvije sposobnosti. Prva je izbjegavanje projektila koji bi pokušali oboriti hipersonični projektil, a druga je zavaravanje protivnika vezano uz to koji se cilj napada.

LASERI KAO LIJEK

Ako su u postojećim projektima razvoja hipersoničnih projektila riješeni svi navedeni problemi, dolazimo do vjerojatno najvažnijeg pitanja – postoji li učinkovita obrana od njih? Da bi se primjereno odgovorilo na opasnost koja prijeti od vrlo brzog oružja, postoje dvije mogućnosti. Jedna je odgovoriti još bržim oružjem. Druga je *uključiti pamet* i umjesto utrke prenesti projektil na unaprijed određenoj poziciji.

Da bi se ostvarila prva opcija protiv objekata koji lete brzinama od deset Macha (3420 m/s), mora se napraviti tehnološki iskorak, a on znači razvoj laserskog oružja. Laserska zraka kreće se brzinom svjetlosti (299 792 458 m/s) te je za nju i hipersonični projektil zapravo statičan cilj. Doduše, za obaranje projektila kao što je DF-17 trebali bi vrlo jaki laseri, no i razvoj laserskog oružja je intenzivan. Razarač USS Preble prvi je operativni brod Američke ratne mornarice opremljen laserskim sustavom HELIOS (High-Energy Laser with Integrated Optical Dazzler and Surveillance system). Usto je prvi brod

Foto USAF / Kelley Masters

Avion YAL-1A Airborne Laser, zapravo modificirani Boeing 747-400F, bio je demonstrator laserskih tehnologija Američkog ratnog zrakoplovstva. Laserski sustav na fotografiji iz 2007. godine vidljiv je u nosu letjelice

RAKETNO ORUŽJE

Foto: US Army Space and Missile Defense Command / Jason Cutshaw

Trenutak lansiranja presretačkog projektila SM-3 Block IIA s razarača opremljenog sustavom AEGIS. Taj projektil ili njegova izvedenica može poslužiti i kao PZO protiv hipersoničnih oružja

na kojem je laserski sustav integriran unutar borbenog sustava AEGIS. Ipak, sa 60 kW snage HELIOS je daleko od mogućnosti obaranja DF-17. No i to je početak. Izraelski sustav Iron Beam još je napredniji. Tvrta Rafael razvila ga je kao dopunu, ili čak zamjenu za raketni sustav Iron Dome. Rafael tvrdi da je izlazna snaga lasera 100 kW, no neki izvori navode da je zapravo 150 kW. U svakom slučaju, dosta na je za uništavanje raketa ispaljenih iz višecijevnih lansera te topničkih i minobacačkih granata.

Za obaranje hipersoničnog projektila kao što je DF-17 ipak će trebati znatno jači laseri. Takav je, primjerice, bio kemijski laser u "klasi jednog megavata", ugrađivan u američki eksperimentalni avion YAL-1A Airborne Laser Testbed. Laser te snage mogao bi u određenim okolnostima uništiti balistički projektil na udaljenosti od nekoliko stotina kilometara. Program se odvijao od 2002. do 2014., s tadašnjom razinom tehnologija. Moguće je da bi danas razvoj i ugradnja lasera iz te klase na zrakoplov bila jednostavnija zadaća. Vjerojatno bi stao na letjelice kao što je avion C-2A Greyhound ili tiltrotor CMV-22 Osprey.

OBARANJE BEZ JURNJAVE

Druga je mogućnost obaranja hipersoničnih projektila još dostupnija od

lasera velike snage. Američka ratna mornarica na najnovijim je razaračima klase Arleigh Burke, počevši od razarača USS Jack H. Lucas (DDG-125) kao prvog broda potklase Flight III, počela ugrađivati najmoderniji AESA radar AN/SPY-6. Uz projektile površina-zrak SM-3 (Standard Missile-3), on je glavni dio sustava AEGIS BDM (Ballistic Missile Defense). Spomenuto je da se hipersonični projektili tijekom leta jako zagrijavaju, ovisno o brzini na više od 2000 stupnjeva. To snažno zagrijavanje s jedne strane pojednostavljuje njihovo otkrivanje, koje ne mora biti isključivo radarsko, već i s pomoću elektrooptičkih motričkih sustava velikog dometa. Visoka temperatura oplate pojednostavljuje i navođenje proturaketnih sustava s infracrvenim sustavima navođenja. Kako bi se povećala vjerojatnost uništenja cilja (povratnog modula s bojnom glavom), SAD je opremio SM-3 infracrvenim sustavom samonavodenja. Povratni moduli lete kroz atmosferu brzinama većim od 14 000 km/h te se zbog trenja zraka jako zagrijavaju. To znači da je SM-3 uporabljiv i za obaranje hipersoničnih projektila.

Da bi se oborila bilo koja letjelica, projektil koji će prevesti ne mora *juriti* za njom, nego je dočekati na unaprijed zadanoj točki presretanja / pogotka. Bez obzira na brzinu hipersoničnog projektila, ako se on dovoljno rano otkrije, recimo satelitom, letećim radarem ili velikom besposadnom letjelicom kao što je MQ-4C Triton, sustavi obrane dobit će dovoljno podataka da procijene putanju hipersonične letjelice te odrede točku obaranja. Najnovija izvedenica projektila SM-3 Block IIA s četiri stupnja ima domet od 2500 km. Nužno je samo da je pokretljiviji od hipersoničnog projektila. U prilog mu ide i činjenica da se hipersonični projektili ne mogu opremiti niti jednom vrstom senzora kojom bi mogli otkrivati eventualne prijetnje, već mogu letjeti samo unaprijed određenom putanjom. Zbog golemyh brzina i, posljedično, inercijskog momenta koji se pri njima stvara, promjene smjera kretanja po visini i pravcu moraju biti vrlo blage.

KRATKA POVIJEST

Kao i kod mnogih drugih suvremenih oružja, i ideja o hipersoničnom projektilu prvi je put razrađena 1930-ih u Njemačkoj. Projekt podorbitalnog bombardera s raketnim pogonom nazvan je Silbervogel, a projektirao ga je bračni par: Eugen Sänger (1905. – 1964.) i Irene Sänger-Bredt (1911. – 1983.).

U lipnju 2021. porinut je američki razarač USS Jack H. Lucas, prvi brod klase Arleigh Burke serije (potklase) Flight III, koja će imati najmoderniji AESA radar AN/SPY-6. Uz projektile površina-zrak SM-3, on je glavni dio sustava AEGIS BDM, koji će imati sposobnosti rušenja hipersoničnih projektila

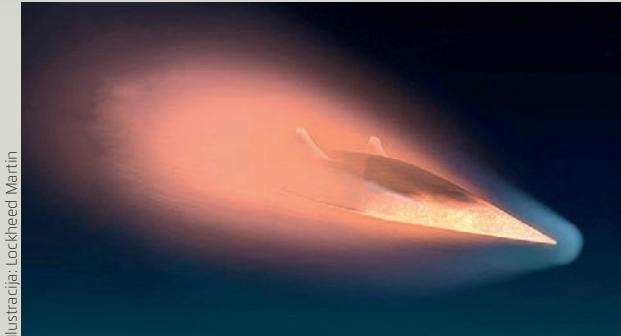

Foto: Huntington Ingalls Industries via US Navy

Američki teški bombarder B-52H Stratofortress u USAF-ovoј bazi Edwards fotografiran 8. kolovoza 2020. nakon testnog leta s projektilom AGM-183A ARRW

Foto: Giancarlo Casem / Edwards Air Force Base / USAF

Ilustracija: Lockheed Martin

Prema njihovoj ideji, raketni pogon služio bi za podizanje na visinu od oko 145 km/h, nakon čega bi Silbervogel letio brzinom otprilike 21 800 km/h kao hipersonični glajder. Cilj je bio dopremiti 4000 kg bombi do gradova u Sjedinjenim Državama. Nakon toga Silbervogel bi nastavio letjeti preko Tihog oceana do Japana ili nekog od otoka pod japanskom okupacijom. Ukupna duljina leta bila bi od 19 do 24 tisuće kilometara, no s obzirom na brzinu leta to ne bi bio posebno dug put. Od projekta, naravno, nije bilo ništa jer je bio puno ispred svojeg vremena.

Sjedinjene Američke Države 1957. godine ponovno su oživile ideju o Silbervogelu kroz projekt X-20 Dyna-Soar tvrtke Boeing. Razvoj projekta okončan je 1963., prije nego što je počela izrada prvog prototipa. Razlog su bili astronomski troškovi, koji su dosegli 660 milijuna dolara (šest milijardi i 390 milijuna u današnjoj vrijednosti) i to što su NASA-ini programi razvoja raketa i svemirskih brodova imali prednost. Boeing rado ističe da je program Dyna-Soar bio svojevrsna preteča programa Space Shuttle.

Ponovno zanimanje za razvoj hipersoničnih letjelica javilo se tek početkom XXI. stoljeća. Kako je SAD odustao još početkom 1960-ih (pokazat će se privremeno), razvoja se prihvatiла Kina i Rusija. Prvi hipersonični projektil koji je ušao

Ilustracija leta projektila AGM-183A ARRW koju je objavila tvrtka Lockheed Martin

u operativnu i borbenu uporabu ruski je H-47M2 Kinžal. Tehnički gledano, on nije iskonski hipersonični projektil. Riječ je zapravo o balističkom projektilu 9K720 Iskander prilagođenom za lansiranje iz zraka. Bojna glava Kinžala ima masu od 500 kg, a može biti klasična rasprskavajuća ili nuklearna. Ruski izvori spominju da Kinžal postiže brzine između deset i 12 Macha. Zanimljivo je da se navodi kako mu je najveći domet 2000 km kad se lansira s presretačkog aviona MiG-31K, a 3000 km s taktičkog bombardera Tu-22M3. Nije ipak jasno zbog čega bi lansiranje s potonjem aviona omogućilo tisuću kilometara veći domet.

Sjedinjene Američke Države u suradnji s tvrtkom Boeing provodile su od 1957. do 1963. projekt razvoja sustava X-20 Dyna-Soar koji bi lansirala klasična raketa, baš kao na ilustraciji. Među ostalim, mogao bi služiti i za hipersonične kinetičke udare

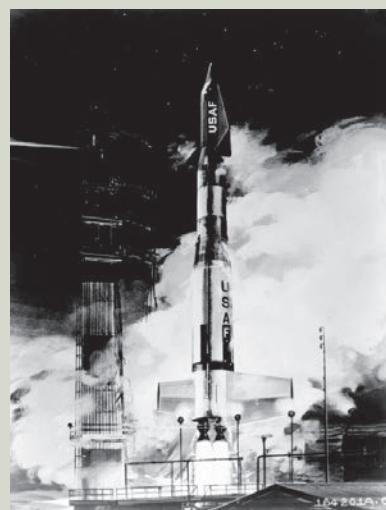

Foto: San Diego Air & Space Museum

RAKETNO ORUŽJE

AVANGARD I CIRKON

Avangard je ruski hipersonični glajder koji se lansira s pomoću interkontinentalnog balističkog projektila. Ruski izvori navode da mu je brzina čak 27 Macha. Riječ je zapravo o povratnom modulu s nuklearnom bojnom glavom koji ima mogućnost manevriranja. Cilj je da se kombinacijom velike brzine i pokretljivosti onemogući djelovanje sadašnjih raketnih sustava za zaštitu od napada balističkih projektila velikog dometa.

Prema dosadašnjim informacijama, Avangardom će naoružati najnovije ruske interkontinentalne balističke projektile RS-28 Sarmat dometa 18 tisuća kilometara.

3M22 Cirkon najzanimljiviji je hipersonični projektil koji Rusija razvija. Radi se o krstarećem projektilu s pogonom. Ruski izvori naglašavaju da je posrijedi protubrodski projektil i da može letjeti do osam Macha. Navodno su ruski stručnjaci rješili problem samonavodenja projektila koji leti brzinom većom od pet Macha. To su učinili uporabom sustava ARLGSN. Iza te kratice skriva se laserski radar. Problem je što taj sustav ne može raditi pri tako velikim brzinama jer se oko hipersoničnog projektila tijekom leta stvara oblak plazme koji upija sve elektromagnetske valove, uključujući i svjetlo. Zanimljivo je da su upravo sovjetski stručnjaci potrošili desetljeća pokušavajući stvoriti generatore plazme kojima bi brodove i zrakoplove učinili nevidljivim za radare.

Zapadni izvori navode da je domet Cirkona veći od 1000 km. Ruski su, međutim, skromniji – tek 500 km.

To prije jer MiG-31K nema slabije letne odlike u odnosu na Tu-22M3 u smislu visine i brzine leta. Jedina je razlika u tome što MiG-31K može ponijeti samo jedan projektil Kinžal, dok Tu-22M3 navodno može ponijeti čak četiri.

Ruski izvori tvrde da se Kinžalom tijekom leta može daljinski upravljati te da projektil ima optički sustav navođenja. I jedna i druga tvrdnja malo je vjerojatna jer se pri letu brzinom od deset Macha ili većom oko projektila stvara užareni oblak plazme koji apsorbira radiovalove. Iz istog je razloga malo vjerojatno da se projektil u letu služi i GLONAS sustavom satelitske navigacije. Plazma isto tako onemogućava uporabu optičkog sustava navođenja. Jedan od načina da Kinžal rabi sve te sustave je da leti brzinama od deset i više Macha samo srednjim dijelom leta te da pred ciljem naglo uspori na znatno manje nadzvučne brzine. Ali to je tek teoretska mogućnost.

Kinžal je u fokus svjetskih medija došao sredinom ožujka 2022., nekoliko tjedana od početka otvorene ruske agresije na Ukrajinu. Ministarstvo obrane Ruske Federacije objavilo je da su njim gađana postrojenja ukrajinske vojske. Neki izvori spominju da je prvi put borbeno uporabljen još 2016. godine u Siriji. U svakom slučaju, ideja da se balistički projektil prilagodi lansiranju s brzog aviona ima smisla. Na taj način avion kao što je MiG-31K za nešto više od sata može

Ilustracija: Raytheon via Northrop Grumman

Američko ratno zrakoplovstvo dodijelilo je u rujnu 2022. tvrtki Raytheon ugovor za razvoj i izradu prototipa projektila HACM (Hypersonic Attack Cruise Missile) vrijedan gotovo milijardu dolara

prenijeti projektil tisuću kilometara bliže cilju. Osim toga, uporabom brzine i visine aviona – lansera, domet Kinžala povećan je na 2000 km. Radi usporedbe, domet Iskandera iznosi tek 500 km.

USPJEŠNA AMERIČKA TESTIRANJA

Rijetko se događa da SAD na nekom polju kasni za konkurenčijom, no čini se da je tako kod hipersoničnih projektila, barem prema objavljenim i službenim informacijama. Najpoznatiji je američki projekt X-51 Waverider: razvila ga je tvrtka Boeing i to ne kao oružje, već kao eksperimentalnu letjelicu. Prvi je put s uključenim pogonom lansiran 26. svibnja 2010. Letjelica je dosegnula brzinu od pet Macha na visini od 21 000 metara. Ipak, umjesto planiranih 300 sekundi, let je trajao 200, pri čemu je *scramjet* motor radio 140 sekundi. Napravljene su četiri letjelice, a letna testiranja trajala su sve do 2013. godine. Iako su bila vrlo uspješna, Pentagon nije smatrao da bi trebalo nastaviti razvoj. Ruski i kineski hipersonični projektili koji su u međuvremenu uvedeni u operativnu uporabu (a ruski i u

Ruski MiG-31 naoružan projektilom Kinžal fotografiran 9. svibnja 2018. iznad Moskve tijekom mimohoda u povodu Dana pobede

Foto: Wikimedia Commons / CC BY 4.0

borbenu), uvjetovali su promjenu pristupa. Bivši američki predsjednik Donald Trump otkrio je 15. svibnja 2020. godine postojanje programa razvoja američkog hipersoničnog projektila. Doduše, projektil *Super-Duper Missile*, kako ga je medijima opisao Trump, trebao bi letjeti brzinom od 17 Macha. Zapravo je mislio na projektil AGM-183A ARRW (Air-Launched Rapid Response Weapon), čija će brzina ipak biti nešto manja, tek nešto viša od pet Macha. Domet bi trebao biti nešto veći od 1000 milja (1600 km).

Razvoj ARRW-a dodijeljen je tvrtki Lockheed Martin, a ne Boeingu. Ne iznenađuje stoga da se zapravo radi o hipersoničnom glajderu s raketnim busterom. Doduše, za razliku od kineskog DF-17, AGM-183A lansirat će se iz aviona. Bit će tako svojevrstan *križanac* DF-17 i ruskog Kinžala.

Sva testna lansiranja izvedena 2021. bila su neuspješna. No dva izvedena 2022., i to 14. svibnja i 12. srpnja, bila su uspješna, što pokazuje napredak programa.

Testna lansiranja obavljaju se s bombardera B-52H Stratofortress iako se očekuje da će AGM-183A biti u naoružanju modernijeg bombardera B-1B Lancer.

OKIDAČ ZA UBRZANI RAZVOJ

Ono što ipak govori da će SAD brzo napredovati s razvojem hipersoničnog projektila jest činjenica da je u tijeku više projekata koje u suradnji s vrhunskim imenima vojne industrije provode sve tri temeljne grane oružanih snaga. Primjerice, osim ARRW-a, Lockheed Martin na svojim internetskim stranicama navodi i program Conventional Prompt Strike (CPS) Američke ratne mornarice, koji se odnosi na hipersonično naoružanje za razarače klase Zumwalt i podmornice klase Virginia. Tu je i sustav Long-Range Hypersonic Weapon (LRHW),

Foto: USAF

Američka kopnena vojska pokazala je u veljači 2022. godine prototip lansera sustava Long-Range Hypersonic Weapon (LRHW), poznatog po nadimku Dark Eagle

Foto: US Army / Staff Sgt. Casey Huston, 17th Field Artillery Brigade

poznat i kao Dark Eagle, za Američku kopnenu vojsku. Raytheon je pak posvećen programu Hypersonic Attack Cruise Missile (HACM), a Američko ratno zrakoplovstvo dodijelilo je u rujnu 2022. toj tvrtki ugovor za razvoj i izradu prototipova vrijedan gotovo milijardu dolara. Ove godine vrlo je aktivna i američka Agencija za istraživanje naprednih obrambenih projekata (Defense Advanced Research Projects Agency – DARPA). Sredinom 2022. lansirani su projektili u okviru dvaju projekata. Prvi je HAWC (Hypersonic Air-breathing Weapon Concept), a drugi OpFires (Operational Fires). Zadnje vijesti govore da se u hipersoničnu utrku uključuje i Europa. Zapravo je riječ o sustavu za protuzračnu obranu. Financirat će se iz Europskog obrambenog fonda i to s početnom sumom od 100 milijuna eura. Radni mu je naziv European Hypersonic Defence Interceptor (EU HYDEF) i zasad uključuje 13 tvrtki iz sedam zemalja: Španjolske, Njemačke, Belgije, Norveške, Češke, Poljske i Švedske. Tvrta koordinator je Sener Aerospacial Sociedad Anónima iz Španjolske, a tehnološki predvodnik njemački Diehl Defence. U svakom slučaju, prva borbena uporaba hipersoničnog naoružanja i nove sigurnosne okolnosti postale su okidač za ubrzavanje razvoja novih sustava, posebno na zapadu.

Hipersonični X-51 Waverider razvio je Boeing i USAF, ali ne kao oružje, već kao eksperimentalnu letjelicu. Iako su letna testiranja do 2013. bila vrlo uspješna, Pentagon nije smatrao da bi trebalo nastaviti razvoj

POVIJEST ORUŽJA

Na razvoj najpoznatijih vrsta hladnog oružja djelovao je niz tehnoloških i taktičkih promjena tijekom različitih razdoblja. Stoga se s pravom može reći kako su ta oružja među najviše modificiranim u dugoj povijesti čovječanstva

NEOBIČNI MAČEVI I SABLJE

Mačevi i sablje vjerojatno su najkompletnija ubodno-sječna oružja za blisku borbu. Njima se nanose udarci, ali i uspješno odbijaju protivnikovi napadi. Stoga su kroz povijest čovječanstva te prije pojave vatrenog oružja postali glavno i najraširenije oružje za blisku borbu, korišteno u svim civilizacijama. Upravo zbog svoje svestranosti, pokazali su se znatno učinkovitijim u bliskoj borbi od sjekire, koju su u mnogim starovjekovnim i srednjovjekovnim ratničkim te vojnim organizacijama, kao i kod pojedinaca, potisnuli u drugi plan. Za razliku od udarnog oružja, čija učinkovitost ovisi

TEKST
Marinko Ogorec

prije svega o tjelesnoj snazi korisnika, učinkovitost mačeva i sablji najviše ovisi o vještini kojom se koriste, što u tehničkom smislu izjednačuje protivnike različite tjelesne građe i snage. To je bio još jedan razlog zbog čega su mačevi i sablje postali najraširenije ubodno-sječno oružje za blisku borbu, a po rasprostranjenosti izjednačili su se s noževima i bodežima.

TAJNA U OTKRIĆU METALA

No, za razliku od noževa i bodeža, koji su praktički korišteni još u kameno doba, nastanak mačeva i sablji veže se uz uporabu me-

Foto: Metropolitan Museum of Art / Wikimedia Commons; Ilustracija: HV

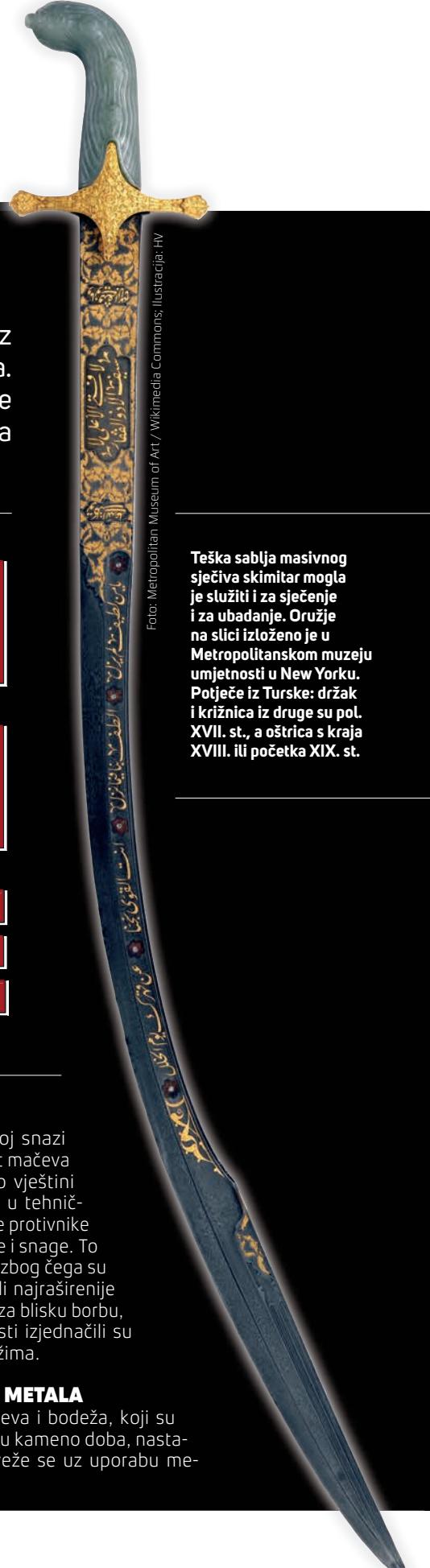

Foto: Wolfgang Sauber / Wikimedia Commons / CC BY-SA 4.0

tala. Zbog toga je to oružje nastalo razmjerno kasno, najkasnije od svih ručnih oružja za blisku borbu. Prvi pravi mačevi nastali su vjerojatno tek s otkrićem lijevanja bronce. Bakar je, naime, bio previše mekan materijal za tu svrhu. Najstariji artefakti dokazuju da su prvi mačevi izrađeni upravo od bronce, a ne od bakra. Tijekom arheoloških istraživanja pronađeno je doista bakrenih bodeža, noževa, vrhova kopalja ili strelica, ali niti jedan mač. S druge strane, poznata su neka oružja koja su izgledom i duljinom slična mačevima, a nisu izrađena od metala. To je karakteristično prije svega za Oceaniju i prostor Južne Amerike, na kojem su obitavale drevne civilizacije Maja, Tolteka i Asteika. Na europskim i euroazijskim prostorima tek je obrada metala – u početku bronce – omogućila stvaranje dovoljno dugog i čvrstog sječiva koje se moglo koristiti za izradu mačeva i sablji. Ovladavanjem obradom željeza i kasnije čelika mačevi postaju najraširenije i najkorištenije ručno oružje, a znatno kasnije javljaju se i sablje. Potonje su puni razvoj dosegao tek u VIII. st., prvo kod istočnih, tj. azijskih naroda, a zatim se šire po Europi. Osnovna je razlika između mača i sablje u taktičkoj namjeni i izgledu

Ostaci rimskog kratkog mača (*gladius*) i njegovih korica iz I. st. izloženi u Arheološkom muzeju u Strasbourgu

Posebnu su vrijednost, pa i na europskim prostorima, imala sječiva s područja Damaska

sječiva. Kod mača sječivo je u pravilu ravno i na vrhu obično završava suženjem u šiljak, a najčešće je naoštreno s obje strane. Mačevi se podjednako koriste za ubod i sječenje iako tu, ovisno o vrsti oružja, postoje prilično velike razlike. Sablje obično imaju zakrivljeno sječivo. Oštrica im je samo na jednoj strani sječiva, najčešće na izbočenoj. Namijenjene su u prvom redu za sječenje, ali kako uglavnom imaju sužen, šiljast vrh, mogu se koristiti i za ubode.

OSNOVNA KONSTRUKCIJA

Sječivo mača ili sablje osim oštrica i vrha obavezno ima korijen na koji se nasadišao balčak, a moglo je imati i urezan žlijeb za otjecanje krvi i greben (kad se radilo o sječivu s jednom oštricom). Duljina sječiva ovisi o nizu čimbenika, kao što su ratnički običaji pojedinih naroda, taktika primjene mačeva i sablji te općenito taktika borbe u pojedinom razdoblju. Prilagođavala se i tjelesnoj snazi te vještini korisnika oružja, a najviše dostupnosti i kvaliteti materijala od kojih su mačevi i sablje izrađivani. Kod razvoja mača najveće je promjene doživio balčak, koji se transformirao od običnog drška kojim se mač samo držao do vrlo dobre zaštite ruke koja drži mač. Balčak prvih mačeva bio je razmjerно jednostavan, obično izrađen od jeftinijih materijala kao što je drvo (barem za većinu vojnika) i sa slabo izraženom križnicom ili bez nje: primjer je rimski *gladius*. Važnu ulogu imala je razmjerno velika jabučica na koju se oslanjala šaka prilikom držanja mača. No kako su mačevi postajali sve dulji i teži, sve se više javljala potreba za zaustavljanjem protivničkog mača, koji bi klizio niz sječivo vlastitog pri blokiraju udarca prije nego što ozlijedi šaku. U takvim okolnostima ključnu ulogu dobiva križnica. Kako je riječ o zadnjem obliku neposredne zaštite, ona postaje sve veća i masivnija. Tijekom renesanse više se pozornosti posvećuje balčaku, i to u cilju

POVIJEST ORUŽJA

Foto: Jan Mehlich / Wikimedia Commons / CC BY-SA 2.5

zaštite ruke. Budući da je oklop s pojavom vatrene oružja postupno gubio na važnosti, i metalne rukavice sve su više zamjenjivane običnim kožnatim. Rukavice su ionako bile nespretnе, a s druge strane zahtjevne za izradu i samim tim prilično skupe. No, kako je bila potrebna dodatna zaštita šake koja drži mač, tijekom XV. st. na balčak se montira zaštitna košara različitih oblika.

Sablja je slične konstrukcije. Od mača se razlikuje samo po zakrivenosti sječiva i osnovnoj namjeni – sjećenju. Tomu je bio prilagođen i balčak sablje, u pravilu jednostavniji i lakši od balčaka mača. Općenito se smatra da su sablje bile lakše od mačeva i jednostavnije za rukovanje, pa se, nakon postupnog nestajanja individualnog oklopa, u naoružanju zadržavaju dulje od mačeva.

Dvoručni mačevi (*zweihänder*) fotografirani u Muzeju Arsenal u ukrajinskom gradu Lavovu

NAJDULJI MAČEVI U POVIJESTI

Prodorom barbarskih plemena na europski prostor tijekom velike seobe naroda i primjenom rastresitijeg borbenog postroja počinje uporaba sve duljeg mača. Jačanjem važnosti konjaništva, mačevi iz dva osnovna razloga dodatno dobivaju dulje sječivo. Prvi je lakše korištenje duljeg sječiva protiv pješaštva, a drugi razmjerno velik rastresiti poredak, koji konjaništvo neizostavno razvija u punom galopu na protivnika. Sječivo mača najdulje postaje u srednjem vijeku, kad se rade veliki, tzv. dvoručni mačevi, dakle korišteni s obje ruke. Počeli su se koristiti u razdoblju razvijenog punog oklopa, kad vitezovi nisu trebali jednom rukom držati štit i tako se braniti od protivnikova napada, već su mogli obje ruke iskoristiti za snagu udara vlastitim mačem. No u borbenim djelovanjima to se oružje pokazalo nepraktičnim, prije svega zbog duljine. Njegov je korisnik bez obzira na oklop bio izloženiji protivnikovu napadu u trenutku podizanja obju ruku kako bi zadao udarac. Usto, u borbi protiv punog oklopa znatno se učinkovitijim od mača pokazao bojni čekić i bojni kljun. Dvoručni mačevi uskoro postaju oružje pješaštva, pri čemu su ih ponajviše koristili njemački landsknehti u borbama s

Prvi pravi mačevi nastali su vjerojatno tek s otkrićem lijevanja bronce s obzirom na to da je bakar bio previše mekan materijal za tu svrhu

protivničkim konjaništvom. To su bili i najdulji mačevi u povijesti tog oružja. Dugi su bili od metar i pol do dva metra, a nošeni su i korišteni obično bez korica. Kako se njihova borbena učinkovitost smanjivala, pješaštvo je razvilo nova oružja za borbu protiv konjaništa (u prvom redu helebarde). Dvoručni mačevi postali su tako oružje isključivo za izvršavanje smrte kazne, ali ipak u manjoj mjeri u odnosu na krvnikovu sjekiru.

Neobičnije su oružje bili mačevi i sablje valovitog (plamenastog) sječiva, koje oblikom podsjeća na trak plamena. Taj se oblik sječiva razmjerno često sreće u jugoistočnoj Aziji, dok je u Europi bio vrlo rijedak. Pretpostavlja se da je korištenje plamenastih sječiva na azijskom području imalo vjerske i mistične temelje. U skladu s navedenim, jedno od karakterističnih oružja s prostora Indonezije i jugoistočne Azije, bodež kris (ili keris), prepoznatljiv je u prvom redu po plamenastom sječivu. Tako izrađeno sječivo navodno je imalo spiritualni karakter i simboliziralo zmiju u napadu. U svakom slučaju, spiritualni karakter tog oružja teško se može negirati, zbog čega je povezano s nizom mističnih sekti i tajnih udruženja Dalekog istoka. Od kraja XIX. st. postaje simbol nacionalističkih i oslobođilačkih pokreta i organizacija, u prvom redu na Malajskom poluotoku. Budući da je bodež kris nastao u vrijeme razvoja mačeva na prostoru juga i jugoistoka Azije, vjerojatno je upravo spiritualni karakter poveznica iz koje su nastala plamenasta sječiva njihovih mačeva i sablji.

Bodež kris (ili keris) prepoznatljiv je ponajprije po plamenastom sječivu

Foto: Gwes / Wikimedia Commons / CC BY-SA 3.0

Mač ngulu s kraja XIX. ili početka XX. st. izložen u Bruklinskom muzeju u New Yorku

Foto: Brooklyn Museum / Wikimedia Commons / CC BY 3.0; Ilustracija: HV

Od egzekucije do plesa

Jedan od najbizarnejih mačeva u cijeloj ljudskoj povijesti potječe iz Afrike. Bio je to ngulu, koji su koristili narodi Bantu skupine. Radilo se o maču s jednom oštrom, najblaže rečeno nekonvencionalnog oblika, u kojem je prevladavao dio oštice srpastog izgleda, s kratkim balčakom i s dvije jabučice na balčaku. To je svakako raritet koji nema konkretno funkcionalno opravdanje prilikom držanja mača. Ngulu je služio isključivo kao oružje za egzekucije, pa je njegov bizaran izgled vjerojatno znatno više spiritualnog nego funkcionalnog karaktera. Usto, cijeli proces dekapitacije tim mačem zahtijevao je dugotrajnije pripreme i spektakularno izbacivanje odsjećene glave nakon izvršenja kazne. Belgijski kolonizatori Konga zabranili su početkom XX. st. taj način kažnjavanja. Nakon toga ngulu dobiva samo ceremonijalni karakter. Korišten je u tradicionalnom plesu likbeti, na čijem se kraju s pomoću tog oružja žrtvuje jarac.

STATUS VLASNIKA

Mnogi su narodi u određenom povijesnom razdoblju razvijali karakteristične mačeve i sablje te ih koristili na sebi svojstvene načine. Na razvoj mačeva i sablji djelovao je i cijeli niz tehnoloških i taktičkih promjena tijekom različitih razdoblja, pa se s pravom može reći kako su ta oružja među najviše modificiranim u dugoj povijesti čovječanstva. Iako su brojni narodi i etničke skupine razvijali karakteristične mačeve, najblaže rečeno bizarnog izgleda i načina korištenja (v. tekst Neobično hladno oružje, Hrvatski vojnik, br. 359), prostor Afrike domovina je vjerojatno najbizarnijih u povijesti. Među njima svakako su specifični konda mačevi, korišteni u narodu Mongo. Radilo se o simetričnim mačevima s dvije oštice, izrađenim uglavnom od željeza, a znatno rjeđe od mesinga. Na završetku su imali karakteristično proširenje, čiji su krajevi završavali oštrim šiljcima. Uglavnom su korišteni kao sječno oružje, a kako su imali razmjerno kratak držak bez

POVIJEST ORUŽJA

Najsavršenija sječiva

Japanske sablje ne razlikuju se znatnije od sablji drugih naroda po izgledu, već po specifičnoj izradi, u prvom redu sječiva. Naime, japanski kovači razvili su posebnu tehniku njihova kovanja. Oko jezgre od mekog željeza nanosili su nekoliko slojeva tvrdog željeza, zagrijavali oštricu, ponovno kovali, preklapali sloj preko sloja, ponovno kovali i tako više puta ponavljali postupak. Tako iskovano sječivo imalo je svojstva najkvalitetnijih čelika, pri čemu je bilo iznimno oštro, a ujedno vrlo elastično, pa se nije lomilo pri jačem udarcu. Stoga se japanske sablje do danas smatraju hladnim oružjem vjerojatno najsavršenije izrađenih sječiva. Osim toga, japanski su kovači polirali oštricu dajući joj specifičan odsjaj koji je bio svojevrstan *autorski potpis*. No, time su dodatno povećavali njezinu oštrinu. Uvježbani samuraj jednim je udarcem sablje mogao dijagonalno potpuno presjeći čovjeka, zborižeg su i oklopi razvijani sasvim različito od europskih. Japanske sablje potječu od ravnih mačeva iz razdoblja Muromachi (XIV. stoljeće). Pritom su produljeni i dršci tako da su japanske sablje, za razliku od većine drugih, korištene kao dvoručno oružje čime je povećana snaga njihova

udara. Japanske sablje koristio je isključivo ratnički stalež samuraja kao glavno oružje za blisku borbu. Pritom su redovito nosili po dvije sablje – kracu vakizaši i jednu od dvije vrste duljih – katana ili tači. Katana je obično bila sablja sa sječivom dugim od 60 do 73 cm, dok su tači bile znatno dulje i dosezale ukupno do 160 cm. Katane su nošene zajedno s vakizašijem u doslovno svim prilikama u kojima je samuraj nosio svoje oružje, a to je bilo gotovo uvijek. Tači su zbog veličine nošene uglavnom u posebnim ceremonijalnim prilikama i u bitkama s oklopom zaštićenim protivnikom kako bi ga se jednim udarcem onesposobilo. Koristile su se i za borbu protiv konjanika, tako da se konju presijeku noge ili raspara bok. S obzirom na to da su nošene u paru, obje su sablje u pravilu jednakog izgleda, a obično ih je izrađivao isti kovač kako se ne bi razlikovale ni po kvaliteti sječiva. Sablje katana i tači služile su kao glavno oružje za blisku borbu samuraja. Vakizaši je služio kao pomoćno oružje ili u borbi unutar skučenog prostora, kad je teško zamahivati katanom. Robili su ih i za iznenadni napad te za obredno samoubojstvo sepuku (harakiri).

Oštrač mačeva s pomoćnicom na fotografiji snimljenoj u Japanu 1909. godine

Sablje su ostale glavno oružje za blisku borbu konjaništva sve do nestanka tog roda kopnene vojske

križnice, očito su služili kao oružje za jednu ruku. Osim standardne (pret-hodno opisane) inačice, ti su mačevi često imali različite ukrase i dodatke za koje ne postoje relevantni izvori o tome čemu su služili. Pojedini autori smatraju kako su ti dodaci bili svojevrstan ukras koji je označavao status vlasnika, ili su s tim dodacima korišteni kao oružje za egzekucije odnosno sakraćenja. Manji dio takvih mačeva imao je sječivo upitne funkcionalnosti, pa se pretpostavlja kako se radilo isključivo o ceremonijalnom oružju koje je pripadalo poglavarima plemena ili rodovskih zajednica kao statusni simbol. Dakle, nije korišteno kao učinkovito borbeno sredstvo. Sječiva konda mačeva po svojem izgledu teško bi mogla izdržati lomove ili deformacije u sukobu s protivnikovim klasičnim mačevima ili sabljama. Može se stoga pretpostaviti kako nisu bili ni namijenjeni za borbenu uporabu.

Izrada čeličnih mačeva na prostoru sjeverne Afrike i Male Azije bila je jedna od najcjenjenijih vještina tijekom srednjeg vijeka. Posebnu su vrijednost, pa i na europskim prostorima, imala sječiva s područja Damaska. U skladu s navedenim, arapski mačevi i sablje bili su na glasu kao najbolja hladna oružja tog doba. To je posebno vrijedilo za sablje, čijoj se proizvodnji posvećivala znatno veća pozornost. Naime, pokazale su se boljim oružjem lakog konjaništva od mačeva. Pritom je potrebno naglasiti kako je upravo lako konjaništvo činilo glavnu udarnu snagu islamskih naroda s prostora Bliskog istoka i Arapskog poluotoka.

ZAKRIVLJENOST SJEČIVA

Prepostavlja se kako su sablje razvijene iz zakrivljenih mačeva s jednom oštricom kao što su, npr., bili dački mačevi *sica* i *falcas*, ali za to nema konkretnih dokaza. Sablje standardnog oblika koristili su u VIII. st. stepski narodi istočne Europe i središnje Azije, a na bliže europske prostore dolaze s prodorom Huna i Avara. U Rusiji se sablje intenzivnije počinju koristiti u X. st., dok ih u srednjem vijeku koristi lako konjaništvo nomadskih naroda Pečenega, Arapa, Turaka i drugih. Na Bliskom istoku razvijena je tijekom srednjeg vijeka teška sablja masivnog sječiva – skimitar. Mogla se koristiti i za sječenje i za ubadanje zato što je zadnja trećina sječiva imala oštricu na obje strane. Lako pojedini povjesničari smatraju kako je skimitar svojevrstan prijelazni oblik između mača i sablje, to oružje ima sve tehničke značajke sablje. Jedina je posebnost u tome što je zadnja trećina sječiva naoštrena s obje strane i sužava se u izrazito šiljast vrh, kako bi služila i za ubadanje. Kasnije sablje u pravilu imaju tanje, vitkije i lakše sječivo. Za razliku od mačeva, sablje različitih naroda imaju sličan oblik. Razlike su prije svega u obliku i konstrukciji balčaka te kvaliteti materijala od kojeg su izrađene. Kod različitih se etničkih skupina razlikuju po

Foto: Daderot / Wikimedia Commons; Ilustracija: HV

Afrički narod Mongo specifične je konda mačeve uglavnom koristio kao sječno oružje

zakrivljenosti, debljinu i širini sječiva, kao i duljinu same sablje. Ne rijetko je to bilo različito i kod većine korisnika unutar jedne etničke skupine ili prostora slične ratničke tradicije. Spomenuta plamenasta (valovična) sječiva kod sablji su iznimno rijetka, znatno rijedala nego kod mačeva, i uglavnom se povezuju s rijetkim primjercima perzijskih šamšir sablji. S prostora Perzije stanovit je dio takvih sječiva prihvaćen i na području Indijskog potkontinenta, ali nikad u znatnijem broju iako su na tom prostoru

bila poznata valovita sječiva bođeža kris i različitih vrsta mačeva.

Najveće odstupanje od klasične koncepcije izrade sablji povijesno je uglavnom povezano s japanskim tradicijom izrade njihovih karakterističnih sablji katana, tači i vakizaši.

Intenzivan razvoj i usavršavanje vatrenog oružja učinili su sve hladno oružje zastarjelim stoga se ono postupno povlači iz operativne uporabe. Najdulje su se zadržale sablje, koje su ostale glavno oružje za blisku borbu konjaništva, sve do nestanka tog roda kopnene vojske. U suvremenim oružanim snagama više nema konjaništva, osim pojedinih gardijskih i drugih ceremonijalnih postrojbi.

Sablja i mač (znatno rijede) svedeni su samo na simbol vojničke, uglavnom časnicičke časti i dostojaštva. Koriste se isključivo u svečanim protokolarnim prigodama i za odavanje vojnih počasti.

Dosad nije otkriven niti jedan autentični portret generala Slivarića, ali jedan od najboljih hrvatskih ilustratora vojne tematike Darko Pavlović prigodno je izradio ovaj crtež koji ga prikazuje u odori francuskog brigadnog generala

Prošle je godine u izdanju Grada Pleternice, odnosno Hrvatske knjižnice i čitaonice Pleternica, predstavljena knjiga o vojniku iz Slavonije čija se karijera podudarala s jednim od najturbulentnijih razdoblja u povijesti Europe: napoleonskim ratovima. U povodu 260. obljetnice rođenja časnika i plemića kojeg je cijenio i glasoviti maršal Marmont donosimo vam zanimljiv tekst iz pera autora spomenute knjige

GENERAL MARKO SLIVARIĆ HELDENBURŠKI

Hrvatska graničarska obitelj Slivarić (Šljivarić) živjela je na prostoru Slavonije, gdje je nalazimo u popisima austrijske uprave u selu Lužanima između Nove Gradiške i Slavonskog Broda. Martin Slivarić (1722. – 1790.), hrvatski graničarski časnik, bojnik iz Lužana, bio je vrlo cijenjen i sposoban zapovjednik. Sudjelovao je u bojnim pohodima za austrijsku krunu i izvan slavonskog područja: Ratu za austrijsko nasljeđe i Sedmogodišnjem ratu. Zbog vojnih zasluga i zasluga njegovih predaka (oca i djeda), austrijska carica i hrvatska kraljica Marija Terezija (1717. – 1780.) dodijelila mu je 1772. godine vojno plemstvo s predikatom von Heldenburg.

Njegov sin, Marko Slivarić pl. Heldenburški, postat će još slavniji. Rođen je 12. listopada 1762. u Vrčin Dolu kod Pleternice. Kršten je u župnoj kapeli sv. Antuna Padovanskog u rodnom selu, a ime dobiva po djedu po majci, također graničarskom časniku. Kao i preci (otac, djed, pradjed) i Marko je odabroao vojni poziv. Uspješno za-

TEKST
Mario Kalan

**FOTO I
ILUSTRACIJE**
osobna arhiva
autora

vršava časničku školu na Terezijanskoj vojnoj akademiji u Bečkom Novom Mjestu. Kako je obučen za topničku službu, 1. svibnja 1781. ulazi u vojsku kao kadet u 2. topničkoj pukovniji. Već iduće godine kao školovani mladi časnik dobiva raspored u Vojnu krajinu, tj. u Slunjsku pukovniju. U vrijeme službe izmjerio je područje nadležnosti Slunjske pukovnije po granicama satnija, tako da je zabilježen u povijesti i kao jedan od tadašnjih hrvatskih kartografa. U čin potporučnika promaknut je 1787. te je sudjelovao u bojnim djelovanjima na talijanskom bojištu. Napredovanje u činovima nastavio je 1794., kad je promaknut u poručnika i premješten u pukovniju u Otočac. Ondje 1797. postaje satnik, a potom odlazi u Ogulinsku pukovniju i 1809. promaknut je u čin bojnika. U proljeće te godine sudjeluje u bitkama u Lici protiv Napoleonove (francuske) vojske koju vodi slavni maršal Auguste Marmont (1774. – 1852.). U tim bitkama, zapovijedajući jednom bojnom, sa svojim je podređenima pružio velik otpor francuskim snagama, što je primijetio i Marmont. Marko Slivarić tad je i dvaput ranjen.

U VELIKOJ ARMII

Sklapanjem sporazuma u Beču između Austrije i Francuske 1809. godine, sav dio Hrvatske južno od Save pripao je Francuskoj, koja je te zemlje nazvala Ilirskim pokrajinama. Maršal Marmont postaje njihov prvi guverner (1809. – 1811.). Tako su hrvatske pukovnije, dotadašnji žestoki protivnici Francuske, postale njezini saveznici. Marmont početkom

VOJNA POVIJEST

1810. imenuje nove zapovjednike pukovnija, među njima i jedinog Hrvata – Marka Slivarića. Slavonac postaje privremeni pukovnik i zapovjednik Ličke pukovnije sa sjedištem u Gospiću. Marmont iste godine šalje izaslanstvo Ilirskih pokrajina u Pariz na polaganje prisege caru Napoleonu I. Bonaparteu (1769. – 1821.). Vojni dio izaslanstva predvodi Slivarić, koji je tom prilikom, 28. studenog 1810., odlikovan Časničkim križem Legije časti.

Nakon povratka iz Pariza, Slivariću je 20. studenog 1811. potvrđeno promaknuće u čin pukovnika te preuzima dužnost zapovjednika namjenski organizirane Prve hrvatske provizorne pukovnije. Bila je sastavljena od prvih bojni 1. i 2. (Ličke i Otočačke) pukovnije i spremala se za pohod na Rusiju. Pukovnija je došla pod zapovjedništvo 1. brigade 13. pješačke divizije talijanskog opservacijskog korpusa. Potonji od travnja 1812. postaje IV. korpus francuske Velike armije. Pukovnija je 3. ožujka bila u Veroni s brojnim stanjem 48 časnika i 1610 dočasnika i vojnika. Kad je počeo pohod na Rusko Carstvo, doživjela je prvo vatreno krštenje 27. srpnja 1812. u Ostrovnom. Pukovnik Slivarić u toj je bitki opet

**Plemićki list obitelji
Slivarić s grbom.
Markovi otac i
djed također su bili
istaknuti vojnici**

**Župna kapela sv.
Antuna u Vrčin
Dolu u kojoj je
kršten Marko
Slivarić**

ranjen, a Prva hrvatska provizorna pukovnija iskazala se te je zapisana u 10. biltenu Napoleonove Velike armije. Pukovnija je nakon toga 6. i 7. rujna sudjelovala u bitki za Moskvu kod sela Borodina, tzv. bitki generala. Hrvatska postrojba ušla je u napuštenu Moskvu 15. rujna, a Napoleon je 18. listopada dodijelio šest križeva Legije časti njezinim pripadnicima. Povlačenjem iz Moskve, koje je počelo idućeg dana, nastaje prava katastrofa za Veliku armiju. Prva hrvatska provizorna pukovnija iskazala se tijekom povlačenja u bitki kod Malojaroslaveca 24. listopada, a potom kod Vjazme 3. studenog. Borila se i 29. studenog, prilikom prelaska rijeke Berezine.

PONOVNO AKTIVAN

Od Prve hrvatske provizorne pukovnije ostala su nakon pohoda na Rusiju svega 22 časnika i 31 vojnik te dočasnici. Među njima bio je i Marko Slivarić, kojeg je Napoleon 5. veljače 1813. promaknuo u čin brigadnog generala. U travnju Slivarić dolazi u sjedište svoje pukovnije u Gospic kako bi mobilizirao još jednu bojnu od 1000 ljudi i doveo je u Njemačku u novu kampanju. S cijelom hrvatskom brigadom sudjeluje u prvom i drugom pohodu na Sasku u postrojbi IV. korpusa Velike armije. Veliki okršaj od 16. do 19. listopada 1813. kod Leipziga postaje

Slivarić uspješno završava časničku školu na Terezijanskoj vojnoj akademiji u Bečkom Novom Mjestu i 1. svibnja 1781. ulazi u vojsku kao kadet u 2. topničkoj pukovniji

poznat kao Bitka naroda, a Francuska gubi od koalicijских snaga. Napoleon abdicira i protjeran je na otok Elbu, a Slivarića zarobljavaju kao francuskog generala i u siječnju 1814. odvode ga u Ostrogon u Mađarskoj. Slivarić traži povratak u domovinu Hrvatsku i austrijsku vojsku, ali Austrija ga, zbog njegove velike odanosti francuskom caru Napoleonom, ne želi primiti kao brigadnog generala. Iz mađarskog se zarobljeništva 15. srpnja 1814. vraća u Francusku, u Marseille, gdje se stavlja na raspolaganje glavnem stožeru francuske vojske i dobiva pola iznosa plaće. U Francuskoj tada počinju politička previranja, a povratkom Luja XVIII. (1755. – 1824.), privremeno se obnavlja kraljevstvo. No, Napoleon u veljači 1815. bježi s Elbe i ponovno preuzima vlast u Francuskoj te počinje razdoblje poznato pod nazivom Sto dana.

U to je vrijeme ponovno aktiviran general Slivarić, koji 23. travnja 1815. postaje zapovjednik 2. brigade 24. pješačke divizije u 9. opservacijskom korpusu pokrajine Var.

Uskoro, 1. lipnja 1815., postaje vrhovni zapovjednik Antibesa, ključnog francuskog grada-utvrde na Azurnoj obali. Kako je Napoleon 18. lipnja poražen kod Waterloo, austrijske snage željele su blokirati i osvojiti Antibes. Slivarić je, međutim ostao odan Francuskoj i to nije želio dopustiti. Uz dogovor s lokalnim vlastima predviđenim gradonačelnikom Françoisom Tourreom i uz pomoć gradske straže, organizira obranu grada. Uspješno je spriječio austrijsku okupaciju i zasludio duboku zahvalnost građana.

Foto: Wikimedia Commons

Portret maršala Marmonta na konju koji je oko 1810. naslikao Jacques-Luc Barbier-Walbonne (1769. – 1860.).
"Poznajem generala Slivarića od kada je stupio u službu Francuske. Uvijek se ponašao na istaknuti način," rekao je vojskovođa jednom prilikom

MARŠALOVA PREPORUKA

U jednom vojnom izvještu navodi se da je hrvatski general "mudrim spojem opreza i čvrstine uspio zadržati utvrdu u rukama kralja te izbjegići sve zamke koje su mu stranci neprekidno postavljali". Austrijanci su mu nudili povratak u vojsku, koji su mu 1813. odbili. Antibes je zbog odanosti francuskom kralju Luju XVIII. na koncu proglašen zaslužnim gradom Kraljevstva i pridodano mu je latinsko geslo *Fidei servandae exemplum 1815* (Nezaboravan primjer vjernosti). U središtu grada podignut je 1818. godine mramorni stup u spomen na hrabre i domoljubne građane. Unatoč uspjehu, Marko Slivarić smijenjen je 7. rujna 1815. s dužnosti vrhovnog zapovjednika obrane Antibesa. Naime, kao što stoji u jednom vojnom dokumentu upućenom francuskom ministru rata, brigadni general je: "Žrtvovan zbog potrebe održavanja harmonije između nas i Austrijanaca." Zahvalnost generalu Slivariću bila je velika i ostala je zabilježena. "Gradska straža i zapovjednici neće nikada zaboraviti što mu sve duguju te će ga njihova zahvalnost i privrženost svugdje pratiti gdje god bio," stajalo je u pismu koje je u odsutnosti glavnog zapovjednika potpisao zapovjednik straže satnik Gairaud i još 28

VOJNA POVIJEST

Nakon pada Napoleona, Slivarić traži povratak u domovinu Hrvatsku i austrijsku vojsku. Austrija ga, zbog njegove velike odanosti francuskom caru, ne želi primiti kao brigadnog generala

časnika. U pismu koje šalju Slivariću 14. rujna 1815. godine, gradonačelnik Antibesa i zamjenici, među ostalim, navode da žale zbog njegova odlaska s dužnosti, podsjećajući da je uvijek s njima dijelio sve svoje akcije, projekte i planove, te mu žele puno uspjeha u nastavku karijere. Međutim, obrana Antibesa značila je za generala Slivarića kraj svake nade vezano uz povratak u domovinu i nastavak vojne službe u austrijskoj vojsci. Već idućeg mjeseca, 18. listopada 1815., general Marko Slivarić umirovljen je Kraljevskom odlukom, u 53. godini života i 34. godini vojne službe. Ostatak života provodi u mjestu Gignacu na samom jugu Francuske, u blizini Montpelliera. Nakon zahtjeva za dobivanje državljanstva, potporu mu šalje i stari znanac maršal Marmont, koji daje preporuku francuskom ministru rata: "Poznajem generala Slivarića od kada je stupio u službu Francuske. Uvijek se ponašao na istaknuti način." Svojevrsna zahvala francuske države generalu Slivariću dolazi 8. listopada 1817., kad dobiće državljanstvo i potvrdu da može ostati u Francuskoj. Hrvatsko-francuski general Marko Slivarić preminuo je u 76. godini, 27. kolovoza 1838. u Gignacu, gdje je i pokopan na mjesnom groblju po katoličkom običaju. S njim je živjela kći Henriette, koja je bila udovica. Njegova supruga Antoinette nikad nije otišla iz Hrvatske: živjela je u Karlovcu, gdje je i preminula.

ULICA U GIGNACU

Novu stranicu povijesnog spomena o generalu Marku Slivariću otvorilo je Veleposlanstvo Republike Hrvatske u Francuskoj 15. rujna 2008., na 170. obljetnicu njegove smrti. Naime, tog je dana otkrivena spomen-ploča na kući u kojoj je živio i preminuo, a na gradskom groblju u Gignacu podignut je nadgrobni spomenik njemu u čast. Na tom spomeniku uočljivi su podaci o časnom i hrabrom hrvatskom generalu. Istaknuta su i junačka djela Prve hrvatske provizorne pukovnije. Na 200. obljetnicu Ilirskeh pokrajina, u Parizu 14. listopada 2009. godine, u središnjem su dijelu proslave pod Slavolukom pobjede nastupili veterani Domovinskog rata odjeveni u replike odora hrvatskih pukovnija koje su se borile u sklopu francuske Velike armije. U tom dijelu proslave simbolično je zapaljen plamen na grobu neznanog junaka. Također, tom je prilikom prvi put, uz francusku, izvedena i hrvatska himna. Jedna ulica u gradu Gignacu nosi ime po generalu Slivariću.

**Nadgrobna ploča
u spomen na
generala Marka
Slivarića u
Gignacu, gradiću
na samom jugu
Francuske,
u blizini
Montpellieria**

U Pleternici je 12. listopada 2016. godine, na 254. obljetnicu rođenja generala Marka Slivarića, održan međunarodni simpozij i otvorena izložba. Na dvojezičnoj hrvatsko-francuskoj izložbi prikazani su izvorni dokumenti o životu generala Marka Slivarića plemenitog Heldenburškog, koji većinom potječe iz francuskog Vojnog i Državnog arhiva. Kako dosad nije otkriven niti jedan autentični portret generala, zaštitni znak izložbe bila je ilustracija Marka Slivarića u odori francuskog brigadnog generala koju je izradio Darko Pavlović, jedan od najboljih hrvatskih vojnih ilustratora. Na izložbi je prikazana i plemićka titula Markova oca Martina iz 1772. godine, koja je danas dio stalnog postava Muzeja grada Zagreba, kao i replike dokumenata iz gradskih arhiva Antibesa i Gignaca. Izložbu su uveličale i

četiri replike odora hrvatskih postrojbi koje su bile u francuskoj Velikoj armiji: Prve hrvatske provizorne pukovnije, Dalmatinske kraljevske pukovnije, Istarske kraljevske bojne i Hrvatske husarske pukovnije. To su upravo replike odora koje su nošene na proslavi 200. obljetnice Ilirskih pokrajina u Parizu. Među njima je replika odora pukovnika Marka Slivarića s križem Legije časti i replika zastave Treće provizorne pukovnije. Autor izložbe je Claude Grbeša, uz postav Gradskog muzeja Požega. Izložba je bila otvorena 30 dana u Hrvatskoj knjižnici i čitaonici Pleternica. Na simpoziju su obrađene teme: *Graničarska obitelj Slivarić* (Mario Kalan); *Marmont i Ilijira 1806. – 1811.: istine i poluistine* (Franck Favier); *Velika armija – moderna struktura* (Jean-François Brun); *Prva hrvatska provizorna pukovnija u pohodu na Rusiju 1812.* (Vladimir Brnardić); *Marc Slivarić de Heldenbourg, posebni hrvatsko-francuski general* (Claude Grbeša). U završnom dijelu simpozija otkrivena je na cesti prema Vrčin Dolu (grad Pleternica), rodnom selu generala Marka Slivarića, turistička ploča na francuskom i hrvatskom jeziku. Zadnjih se nekoliko godina generalova biografija proučava na Hrvatskom vojnom učilištu "Dr. Franjo Tuđman": u Ratnoj školi "Ban Josip Jelačić" te na Visokoj dočasničkoj izobrazbi.

Autor teksta na predstavljanju svoje knjige *Hrvatsko-francuski general Marko Slivarić Heldenburški*, održanom 8. listopada 2021. u Hrvatskoj knjižnici i čitaonici Pleternica

Jedna ulica u gradu Gignacu nosi ime po generalu Slivariću. Ondje je i preminuo 27. kolovoza 1838. u 76. godini života

POTICAJ I IZAZOV

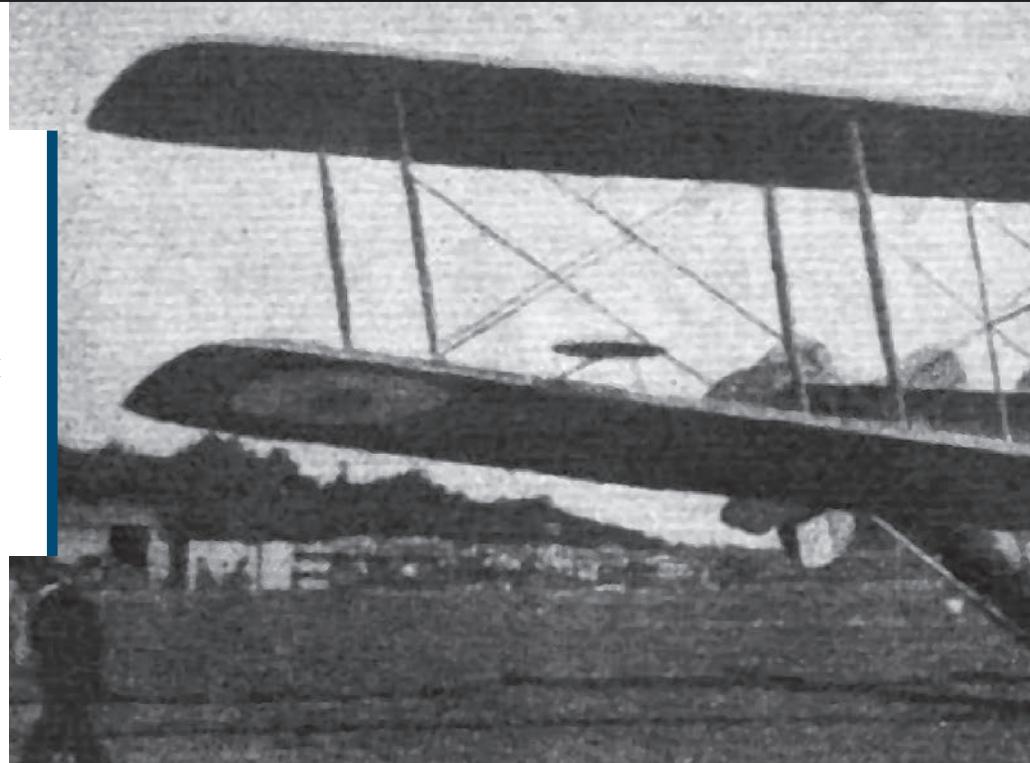
U današnjem je kontekstu zanimljivo spomenuti Hrvati, pripadnike francuske vojske (Legije stranaca), koji su 1990-ih došli braniti domovinu te postali istaknuti pripadnici HV-a. Najpoznatiji je od njih general Ante Gotovina, a kao kuriozitet vrijedi zabilježiti da su on i Marko Slivarić rođeni na isti datum, 12. listopada. Danas se nameće pitanje je li ideja o ilirskom preporodu zapravo rođena u ilirskim pokrajinama za vrijeme francuske vladavine? Koga je sve inspirirao general Slivarić svojom hrabrošću, plemenitošću i iznimnom vojnom biografijom? Možda grofa Draškovića? Ili samog hrvatskog bana Josipa Jelačića? Banove su postrojbe ustrojeno bile nalik na ilirske pukovnije u Velikoj armiji, a znamo i da je bio prijatelj Napoleona III. Postavlja se pitanje jesu li vojnici, dočasnici i časnici Ilirskih pokrajina, kao profesionalci, svojevrsna preteča Legije stranaca, danas elitne postrojbe francuske vojske? Nadamo se da će na ta pitanja buduće generacije povjesničara dati preciznije odgovore. Njima ostaje još dosta prostora za istraživanje. Knjiga *Hrvatsko-francuski general Marko Slivarić Heldenburški*, objavljena prošle godine u izdanju Grada Pleternice, odnosno Hrvatske knjižnice i čitaonice Pleternica, podsetnik je na hrvatsko-francusku povijesnu povezanost kroz određene osobe posebno značajne za vojnu povijest. Autor knjige i redaka koje upravo čitate nuda se da je njom popunjjen jedan zaboravljeni dio hrvatske zavičajne i nacionalne povijesti te da će biti poticaj i izazov za daljnja istraživanja.

Svečano otkrivanje turističke ploče posvećene Marku Slivariću u njegovu rodnom mjestu

PODLISTAK

Kad je počeo Veliki rat, heroj koji je prvi preletio La Manche najviše se bavio organizacijom masovne proizvodnje aviona. No, ipak je pronašao letjelice za koje je vjerovao da imaju razvojne potencijale

**FRANCUSKA INDUSTRIJA
VOJNIH AVIONA (V. DIO)**

BLÉRIOTOVITEŠKI

Francuski inženjer Louis Blériot (1872.–1936.) bio je na prijelazu stoljeća proizvođač dijelova za automobile, a zatim je postao zaljubljenik u zrakoplovstvo. Bio je dovoljno imućan da može i finansirati svoju strast prema novim tehnološkim čudima, pa je i konstruirao različite motorne letjelice. Svjetsku je slavu stekao 25. srpnja 1909., kad je uz jako puno sreće uspio preletjeti La Manche u avionu vlastitog projekta i gradnje Blériot XI. Iako mu to vjerojatno nije bila namjera, ubrzo se našao zatpran narudžbama za taj avion, koje su dolazile od ministarstava obrane čak 24 zemlje.

Ne iznenađuje da je te godine osnovao tvrtku Blériot Aéronautique. Usprkos komercijalnom uspjehu, Blériot je uvijek težio općem razvoju zrakoplovstva. Stoga je još 1909. u Étampesu

TEKST
Mario Galic

kod Pariza osnovao prvu letačku školu na svijetu. Već iduće godine osniva i drugu, u gradu Pauu na jugozapadu Francuske, blizu granice sa Španjolskom. Te su dvije škole od 1910. do 1914. ukupno obučile više od 1000 pilota, ili otprilike pola svih francuskih pilota na početku Prvog svjetskog rata.

Nakon što je Armand Deperdussin uhićen, a tvrtka Société de Production des Aéroplanes Deperdussin bankrotirala, Louis Blériot preuzeo je upravljanje te je preimenovao u Société Pour L'Aviation et ses Dérivés ili SPAD. Tijekom Prvog svjetskog rata SPAD je postao drugi najveći francuski proizvođač lovačkih aviona (opširnije v. treći dio podlistka, HV 666).

OKRETANJE BOMBARDERIMA

Kad je stigao Veliki rat, Blériot se najviše bavio SPAD-om i organizacijom masovne proizvodnje aviona. No ipak je pronašao letjelice za koje je vjerovao da imaju razvojni potencijal – teške bombardere.

S tom je idejom Blériot bio ispred vremena zato što se smatralo da se napadi na udaljene ciljeve mogu obavljati samo zračnim brodovima lakšim od zraka. Njemačka je za bombardiranje Londona i drugih mesta u Engleskoj dosta uspješno

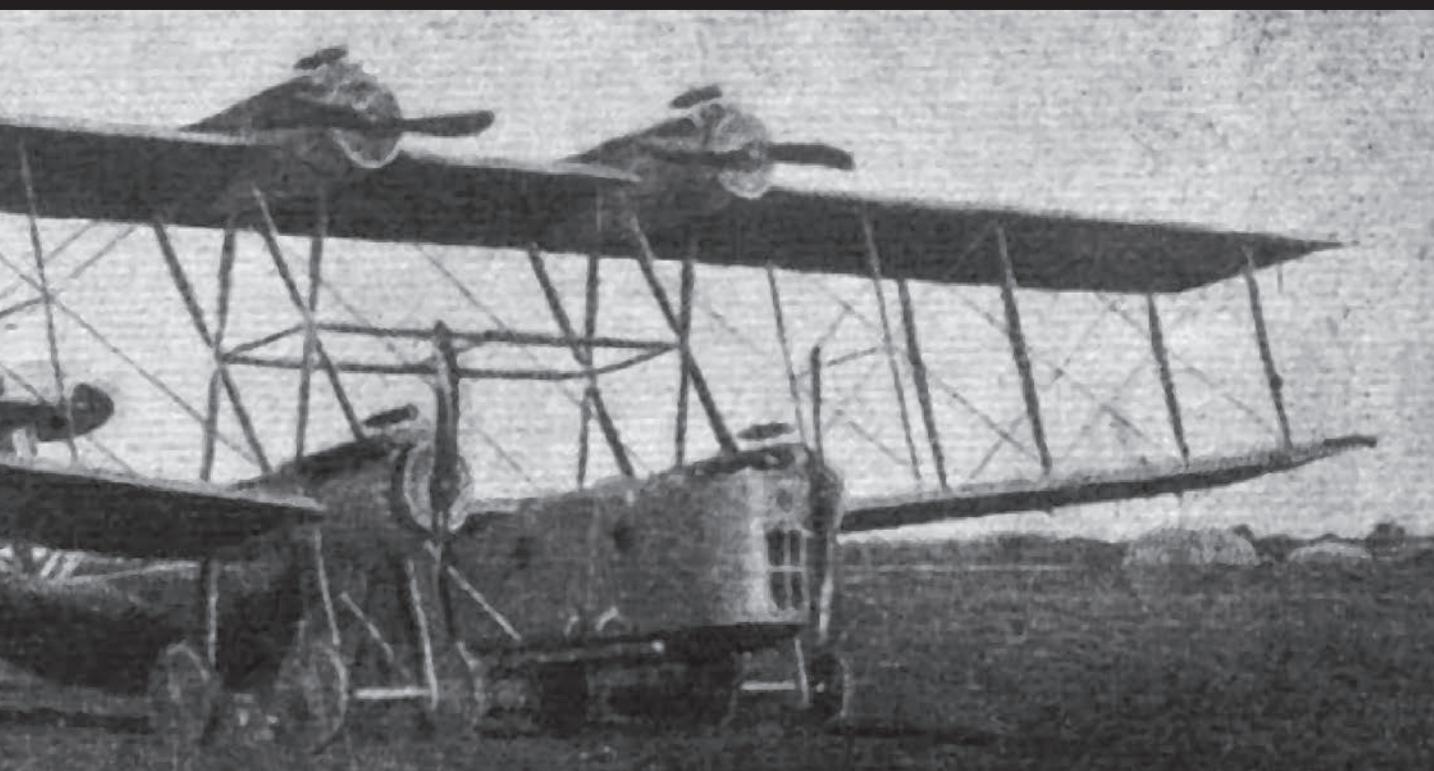

Foto: The Flight magazine archive / Wikimedia Commons / CC BY-SA 4.0

BOMBARDERI

rabilia leteće brodove Ferdinanda von Zeppelina. Iako su bili golemi i spori, cepelini su imali vrlo velik dolet i veliku nosivost. Britanci su ubrzo otkrili i da ih je vrlo teško oboriti.

Louis Blériot vjerovao je da su tehnologije i tehnička rješenja dostupni 1914. godine bili dostačni za izradu velikog bombardera koji će na veliku udaljenost prenijeti otprikljike jednaku količinu bombi kao i cepelini, ali znatno većom brzinom. Da bi to dokazao, počeo je graditi seriju teških bombardera.

Doduše, Blériotov prvi pokušaj gradnje velikog aviona s više motora bio je izvidnički dvomotorac Blériot 53. Ideja je bila da zahvaljujući pogonu bude prebrz za lovačke avione. Međutim, 1915. počela su letna testiranja, koja su pokazala da mu je maksimalna br-

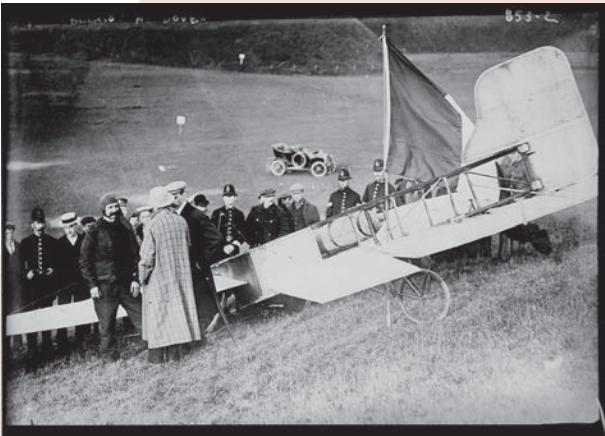
**Teški bombarder
Blériot 73 prvi je i zadnji put poletio u srpnju 1918. U zraku je došlo do oštećenja repa i avion se srušio**

zina razočaravajućih 95 km/h. Najveća brzina krstarenja bila je još manja – tek 75 km/h. Razlog za tako male brzine bili su slabi motori od tek 80 konjskih snaga. Blériot je stoga namjeravao ugraditi motore od 100 konja, ali kako francusko ministarstvo obrane nije iskazalo interes za kupnju letjelice, odustao je od projekta.

Tijekom teorijske razrade ideje inženjer je zaključio da velik avion poput bombardera mora imati više od dva motora. Nakon prvih izračuna, kao optimalan broj nametnuo se četiri, tj. sa svake strane aviona po dva. Odmah se pojavio problem kako ih smjestiti na avion. Četiri motora nisu se mogla smjestiti na trup, a tadašnja konstrukcija i način izrade krila od drva i platna nisu omogućavali smještaj motora na njih. Blériot je taj problem riješio tako što je izradio posebne nosače za motore koji su se oslanjali i na trup i na krila. Tako je dobio konfiguraciju s po dva motora na svakoj strani trupa, smještena jedan iznad drugog. Iako mu to vjerojatno nije bila prvotna ideja, time je učinkovito riješio problem zanošenja aviona u letu dove li do otkazivanja jednog motora s obzirom na to da su motori bili smješteni vrlo blizu uzdužnoj osi aviona. Kako bi masa motora što manje opterećivala trup i

PODLISTAK

Foto: US Library of Congress

krila prilikom slijetanja, prednje noge podvozja pričvrstio je na gondole donjeg para motora.

NESREĆE NA STAZI

U skladu s navedenim konceptom, pilot i vlasnik tvrtke nakon neuspjelog pokušaja s Blériotom 53 pokrenuo je puno ambiciozniji projekt – bombarder Blériot 67. Prema tadašnjim mjerilima, avion je bio vrlo velik. Raspon krila bio je 19,6, a duljina trupa 11,8 metara. Masa praznog bila je 1800, a najveća poletna 3500 kg. Najveći dio te mase otpadao je na četiri rotirajuća motora Gnome Monosoupape 9 Type B-2 pojedinačne snage 75 kW (100 KS). Za tvrtku Gnome et Rhône danas rijetko tko zna iako je uoči i tijekom Prvog svjetskog rata bila najveći francuski proizvođač zrakoplovnih motora. Između 1914. i 1918. isporučila je više od 25 tisuća motora za avione, a još 75 tisuća isporučile su druge tvrtke, koje su ih proizvodile po licenciji. Zanimljivo je i paradoksalno da su se proizvodili i u Njemačkoj – u tvrtki Motorenfabrik Oberursel A.G. Budući da su rotacijski motori vrlo brzo bili dosegnuti maksimum te su ih istinslji redni i zvjezdasti vodom hlađeni motori, tvrtka Gnome et Rhône do kraja Prvog svjetskog rata počinje posustajati. Cijeli se avion Blériot 67 oslanjao na masivno podvozje s po dva kotača na svakoj nozi. To je bilo nužno zato što su tadašnje zrakoplovne baze i zračne luke rabile travnate uzletno-sletne staze. S obzirom na to da je na svakoj strani trupa bilo po deset okruglih prozora, avion Blériot 67 bio je više nalik na putnički nego na bombarder. Prvi i zadnji let obavljen je 18. rujna 1916. Nažalost, avion se srušio pri slijetanju. No, čak ni to nije obešhrabriло Louisa Blériota: odmah je pokrenuo projekt noćnog bombardera Blériot 71. Konceptualski i izgledom bio je gotovo identičan šezdeset sedmici osim što je bio znatno veći. Raspon krila povećan je na 26, a duljina trupa na 14 metara. Naravno, povećane su i mase. Masa praznog iznosila je 3200, a najveća poletna 6530 kg. Projektirana korisna nosivost iznosila je čak 1500 kilograma. Za samoobranu trebalo je ugraditi dvije strojnica kalibra 7,7 mm. Da bi se sve to pokrenulo, trebali su i znatno snažniji motori. Stoga su ugrađeni Hispano-Suiza 8B. Radilo se o vodom hlađenim V8 motorima impresivne snage od 150 kW (200 KS). Doduše, ti su motori razvijeni za uporabu na lovačkim

Zauvijek ostaje ponos francuskog zrakoplovstva: Louis Blériot (lijevo) nedugo nakon preleta i slijetanja u Dover

avionima, ali dobro su poslužili i na bombarderu.

Prvi let obavljen je u studenom 1917. No, ni taj avion nije došao dalje od prototipa makar je imao dulji staž od prethodnika. I on je završio nesretno, i to na tlu. U svibnju 1918. sudario se tijekom rulanja s Bréguetom 14 pri čemu je teško oštećen. Kako se rat bližio kraju, drugi prototip nikad nije napravljen.

JOŠ DVA POKUŠAJA

Problemi pri slijetanju i rulanju Blériotovih teških bombardera bili su izazvani vrlo ograničenom vidljivošću iz pilotske kabine koja je bila smještena s gornje strane trupa, otprilike na izlaznom rubu krila. Pilot je s te pozicije jedva išta mogao vidjeti dok je bio na zemlji ili slijetao. Usto, visoko podignut trup znatno je remetio stabilnost aviona i na zemlji i u letu. Te su nedostatke pokušali otkloniti na noćnom bombarderu Blériot 73. Prva je novina koja se uočavala pozicija trupa, koji je spušten na razinu donjih krila. Kako bi se rep odmaknuo od zemlje, dobio je neobičan oblik banane.

Još jedan pogled na Blériot 73. Raspon krila bio je 27, a duljina trupa 15 m. Masa praznog aviona iznosila je 3230, a najveća poletna 6980 kg

Foto: San Diego Air & Space Museum

Foto: San Diego Air & Space Museum

Susret i zagrljaj dvojice legendarnih pilota: Charles Lindbergh i Louis Blériot fotografirani u Parizu nedugo nakon što je Amerikanac u svibnju 1927. preletio Atlantik

Foto: National Museum of the United States Air Force

Dodatna snaga bila je nužna jer su dodatno povećane dimenzije i masa letjelice. Raspon krila povećan je na 27, a duljina trupa na 15 metara. Zbog toga je masa praznog aviona narasla na 3230 kg. Najveća poletna masa iznosila je 6980 kg. Kako bi se kompenziralo povećanje mase, noge podvozja dobile su još po dva kotača (ukupno četiri). Usto, kako bi se kompenziralo povećanje mase, ugrađeni su motori Hispano-Suiza 8Fb još veće snage: 220 kW (300 KS). Najveća brzina s tim motorima povećana je na solidnih 130 km/h, a brzina krstarenja na 106 km/h. Istdobno je masa korisnog tereta (bombi) smanjena na 1000 kg. Planirano je i da se avion za potrebe samoobrane naoruža dvjema strojnicama kalibra 7,7 mm. Blériot 73 još je jedna letjelica koja je slijedila nesretnu sudbinu svojih prethodnika. Prvi i zadnji put poletio je u srpnju 1918., a havarija se taj put dogodila u zraku. Došlo je do oštećenja repa i avion se srušio.

Zadnji bombarder koji je uporni Louis Blériot napravio tijekom Prvog svjetskog rata bio je Blériot 74. Dizajn krila i pogonskog sklopa ostao je gotovo jednak kao kod prethodnika, no trup je potpuno redizajniran. Dobio je lijep aerodinamični oblik, a mjesto za pilota pomaknuto je još više prema nosu. Raspon krila ostao je 27 metara, a trup je neznatno produljen za 40 centimetara. Zadržana su i četiri motora Hispano-Suiza 8Fb. Iako je masa povećana (prazan 3800, najveća poletna 7550 kg), znatno bolji i aerodinamičniji trup omogućio je povećanje najveće brzine na 140, a brzine krstarenja na 112 km/h. Korisna nosivost ponovno je povećana na 1500 kilograma.

Kopija monoplana Blériot XI kojim je Francuz 1909. godine preletio La Manche. Riječ je o letjelici koju je na temelju originalnih nacrta 1911. konstruirao pionir američkog zrakoplovstva Ernest C. Hall. Na njoj je naučio letjeti, a 1969. donirao ju je Nacionalnom muzeju Američkog ratnog zrakoplovstva, gdje je i danas izložena

ONI SU USPJELI

Kako su svi pokušaji tvrtke Blériot Aéronautique da napravi bombarder završili nesrećama, francusko ministarstvo obrane na kraju je za noćni bombarder odabralo Farman F.50. Razvila ga je tvrtka Avions Farman, a nešto manje od sto isporučenih letjelica značilo je da joj je to bio najuspješniji proizvod tijekom Prvog svjetskog rata. Bez njega sasvim sigurno ne bi preživjela. Farman F.50 bio je dvokrilac dvomotorac raspona krila 22,8 i duljine trupa 10,92 m. Masa praznog aviona iznosila je 1815, a najveća poletna 2120 kg. Ne iznenađuje stoga da mu je najveća korisna nosivost bila skromnih 320 kg. Skromnih u odnosu na bombardere Blériot Aéronautique, čija je nosivost bila tri puta veća, ali nije im pomogla da postanu uporabljeni avioni. Farman F.50 pokretala su dva vodom hlađena V8 motora Lorraine 8Db. Ti su motori velika nepoznanica jer ne postoje dva izvora (internetska stranica ili knjiga) koja bi spominjala jednaku snagu. Tako se raspon snage proteže od 169 kW (230 KS) pa sve do 202 kW (275 KS). S obzirom na to da je najveća brzina aviona, kad se gleda njegova veličina, više nego dobrih 150 km/h, vjerojatnije je da su ugradivali jače motore. S druge strane, operativni vrhunac leta bio je samo 4750 metara. Za samoodbranu ugrađene su dvije strojnice kalibra 7,7 mm. Farman F.50 prvi je put poletio početkom 1918. godine. Nakon rata prenamijenjen je u putnički avion s mogućnošću prijevoza do pet osoba.

Avions Farman postao je između dva rata veliki proizvodač sportskih, putničkih, poštanskih i transportnih aviona, a s vremenima na vrijeme okušao bi se i u nekom vojnom projektu.

Farman F.50

Foto: San Diego Air & Space Museum

Blériot 74 prvi je put poletio tek 2. listopada 1918., što znači prekasno da bi sudjelovao u bitkama Prvog svjetskog rata. No nakon njega poslužio je za razvoj prvog francuskog velikog putničkog aviona. U putničkoj izvedbi mogao je prevesti čak 26 osoba. No, ni taj avion nije imao sreće – srušio se 22. siječnja 1919. U obranu slavnog francuskog pilota i inženjera treba reći da su u to vrijeme takvi scenariji s novim avionima bili gotovo redovni.

Blériot Aéronautique razvio je na osnovi Blériota 74 civilnu izvedenicu Blériot 75 Aerobus. Avion je mogao prevesti do 28 putnika. Međutim, kombinacija vrlo visoke cijene i činjenice da su svi prethodnici doživjeli nesreće nije baš privlačila kupce. Izrađen je stoga samo jedan prototip.

PRIČE O DOMOVINSKOM RATU

KRV I GNOJ

Tih se događaja ne želim prisjećati ništa manje nego moji suradnici...

To posljednje njištanje, ti krvavi tragovi, miris rana umrljanih krvlju i znojem i dalje će u mome umu ostati zabilježeni kao vrući voštani pečat koji će nas podsjećati na postojanje iskvarenih ljudskih srca. Neka zauvijek budu prokleti oni koji su nama i tim snažnim simbolima Lipika donijeli strepnju i urezali nam ove ožiljke.

No, da krenem ispočetka...

Svoje ime, neka to čitatelju bude jasno, neću odati. Želio bih da ja, kao i naši pali anđeli s ergele, budem glasom, da postanem simbolom ne samo jedne osobe već mnogo ljudi koji su svjedočili ovim zvjerstvima. Želio bih da ovaj tekst bude moja posljednja oporuka, pošaljite ga gdje stignete, stavite ga u knjigu, objavite u nekom časopisu, ne zanima me. Samo želim da nekako izbacim iz svoje glave sjećanje na te odvratne, skoro demonske činove te da završe muke moje paklene. Želim da ljudi ovog puta čuju istinu.

Sve je isprva bilo mirno. Predstavnici neprijateljske armije su nam izdali naredbu da većinu naših traktora predamo njima jer će im trebati za odradivanje određenih poslova u obližnjem naselju Subocka. Svome sam kolegi predložio da im damo pokvarene traktore ili možda da ih sabotiramo pa čak i da odbijemo prijedlog u cijelosti. On me hladno pogledao i odgovorio mi:

“Ne budi lud, nije sila tu da se s njome igramo.”

Tu sam zašutio i odveo ih u hangar gdje su nam uzeli sve što smo imali, jedino nam ostavivši traktor za opskrbu vodom. Kako su prolazili dani naš očaj je počeo stvarati korijenje, znali smo da će se nešto dogoditi. Pretpostavljali smo da će to nešto biti veliko, ali punе razmjere nam je zamaglila zabrinutost. Vode je bilo malo, no dobro s tim smo se tad još mogli nositi, pravi problem je bio u nedostatku zobi. Dugo smo se premisljali i prenemagali oko rješenja. Neki su predlagali da nešto dovezemo s imanjima dalekih ili bližih rođaka, no tu smo ideju odbili kao glupost. Čak smo i tada znali da bi i najmanji treptaj ili korak dalje od područja ergele mogao dovesti do po život opasnih okolnosti za ne samo životinje, već i ostale radnike. Napokon nakon kraćeg perioda debatiranja i razglabanja, odlučeno je da će rodak jednog od naših kolega koji je živio u jednom od obližnjih sela dovesti zob u svojoj prikolici. Tako je i bilo. No taj trenutak veselja, davajući životinjama hrancu, ujedno je bio i vrlo tužan jer smo plačući sjećali se boljih, ljepših, a ponad svega i sigurnijih vremena.

Prvi put smo gorki okus rata osjetili kada je dana kojega se trenutačno ne mogu sjetiti na nas bačeno nekoliko granata. Sjedio sam u radionici s svojim šefom i raspravljaljali smo o daljnjem planu djelovanja. On je predlagao da se konji posalju bilo gdje izvan dometa vatre, možda u Lipicu ili Beč.

Kristian Matijević,

učenik 2. razreda Srednje škole Daruvar

No ja sam to odbijao smatrajući da životinja tako prekrasna, toliko urezana u svijest ne samo svakog Lipičanina, već i u samosvijest samog naselja, ne može otici odavdje. Tko zna kako bi oni, ovakvi iscrpljeni, uopće preživjeli dugačak put u drugi kraj Europe. Točno se sjećam svojih riječi tog trenutka: “Da su i iz grotla paklenog došli, armija se neće nas usudit dirati. Pa valjda imaju bar trunku srca iz svih tih slojeva metalna vozilima.”

Tog trenutka čuo se glasan zvuk uništenja popraćen vatrom i đirimom kao da je nekakav zloduh bio probuđen iz svog sna. Prozori su se razbili, dokumenti i radne knjige su ili popadali sa polica ili su poletjeli u zrak, a moj šef i ja smo obojica s treskom završili na zemlji. Uhvatio sam se za glavu i osjetio da krvari i da svaki, čak i najmanji zvuk uzrokuje snažnu glavobolju. Moj šef je prošao puno gore, dižući se opipao je svoju čeljust i shvatio je da je udario u nešto što je uzrokovalo gubitak svih zuba u gornjoj čeljusti.

Pomogao sam mu da ustane i pregledavao okruženje u potrazi za kutijom prve pomoći, no onda se izvana čuo uzvik:

“POŽAR!!!! LJUDI, GORI NAM RADIONICA, OTIĆI ĆE NAM TRAKTOR!!!!”

Šef nije mario za bol koja je pulsirala u njegovoj krvavoj čeljusti i samo je istrčao van skočivši vješto i glatko kroz razbijeni prozor, ne mareći za činjenicu da se i porezao na razbijeno staklo. Istrčao sam za njim, ovaj put kroz vrata jer dvoje ozlijedenih ljudi u ovakvoj situaciji nije nešto što svima na pamet pada među najpotrebnijim stvarima.

U trenutku kad smo izašli van buktinja je porasla. Postala je toliko snažna da bi ijedan način gašenja, koje je zbog nedostatka vode bilo gotovo nemoguće, bio samo igra, a nama do igranja nije bilo. Neki su klečali po zemlji i plakali, drugi su šutke gledali u plameno grotlo, a treći poput mene su pogledavali u nebo ignorirajući zvukove eksplozija koje su se pretvarale u utvare vatre i plamena na obzoru. Mi, koji smo gledali sve to, samo smo tiho prokljinjali neprijatelja i zapitkivali Boga koja je uopće svrha donošenja ovakvog zla, nama, običnim radnicima, stanovnicima grada koji je htio samo pružiti dobro drugima.

Mislili smo, ne, nadali smo se da je to bio posljednji tračak boli koju su nam zadali. No uskoro smo shvatili da je to bila samo minorna površna ozljeda, te da će nož rata dosjetiti još dublje nego što je itko mogao prepostaviti...

Ovu bol toliko dugo nisam mogao podnosit... Nisam znao što da točno napravim, kojim smjerom da krenem. Da ignoriram bol poput mog kolege i ostanem ovdje, da odem braniti Lipik kao ostatak nas ili da odemo izvan dohvata crne ruke boli i smrti i povedemo naše sa sobom, možda Zagreb, ili još dalje. No, događaje koje sam opisao u ovim krvavim, u mojim očima skoro bogohulnim spisima, sam sam uspio preboliti. Ali, u ratu

Ministarstvo hrvatskih branitelja četvrtu godinu zaredom raspisalo je natječaj za kratku priču o Domovinskom ratu za učenike srednjih škola u Republici Hrvatskoj. Pristiglo je 135 učeničkih priča, a Povjerenstvo za vrednovanje proglašilo je ovogodišnje pobjednike. U ovom broju objavljujemo treću od pet priča koje dijele ravnopravne treće nagrade. Naslovljena je *Krv i gnoj*, a napisao ju je Kristian Matijević

nikad nema službenog završetka ičega, osim života... Ovo definitivno nije bio kraj, a moju odluku o odlasku je zapečatio incident koji je vjerojatno urezan u sasmosvijest mog bića i bit će u nju duboko urezan dok ne izdahnem posljednji dah.

Prvi je bilo granatiranje same ergele, dogodilo se svega dan nakon spomenutog požara. Moji se osjećaji još uvijek nisu promjenili. I dalje sam eksplozije koje su se rušile po okolnim poljima promatrao sa strahom i bolji u očima, promatrao sam kako te paklene suze nestaju i sa sobom odnose dijelove zgrada i polja u oblaku plamena i dima, crnog kao duša samog đavla. Dvojica mojih suradnika i ja otvorili smo jedan od boksova gdje smo držali omice, mlade lipicance u starosti od jedne do tri godine i zaledgli smo tamo nadajući se da ćemo uspjeti pobjeći od dohvata goruće smrti. No, bili smo u kriju...

Čim smo uskočili u boks i zaledgli u slamu, slušajući usplahireno njištanje životinja oko nas, nekolicina granata se uz snažan prasak probila kroz krov i pala u kut boksa. Jedna od omica uplašeno je njištala, vriskom nalik onom žene kada bi vidjele mrtvo tijelo svoga djeteta. I propela se na zadnje noge u svoj svojoj visini. U tom trenutku dogodila se eksplozija... U jednom bljesku svjetlosti, popraćenom nevjerojatnim izbacivanjem topline, nestalo je dvoje konja. Bili su opečeni, vidjelo im se duboko u mesu. Na neki način smo bili zahvalni na činjenici da su mrtvi, jer bi inače svoje zadnje trenutke proveli u nevjerojatnim bolovima, zapomogajući bez prestanka, dok se sami ne bi pridružili nebeskim vojskama ili bi ih neki milosrdni stranac izbavio od njihovih muka jednim ispaljivanjem metka. Ne obazirući se na zvukove eksplozija oko nas počeli smo plakati, znali smo da je taj čin bio uzaludan, pa neće ih naše suze i stezanje srdaca vratiti u zemaljski život. Pogledali smo uokolo, konji su usplahireno njištali, kao da su oplakivali svoju palu braću ili sestre i kružili su uokolo na način nalik nekakvom zaboravljenom ritualnom plesu plemena iz nekih dalekih, većini nepoznatih ili zaboravljenih krajeva svijeta.

Jedna od omica bila je ranjena, bila je to ona koja se propela. Sa svojim zadnjim preostalim snagama ona se uspela na svoje četiri mršave noge bez trunka snaže, energije i živahnosti koje je nekad imala i gurnula je svoju mokru njušku meni u ruku kako bih joj prstima prošao kroz grivu. Imam osjećaj da je znala da ništa tu ne mogu pomoći, ali nekako kao da se osmjehivala u svojoj životinjskoj nutrini. Pogledao sam na njezinu plećku, bila je potpuno krvava, a slojevi mesa i mišića po kojima su te životinje poznate te koji im donose njihove atletske sposobnosti bili su razneseni. Mogao sam vidjeti ogroman, vrlo oštećen i izgreban komad kosti, koji je čak bio i malo crn od posljedica eksplozije. Gledao sam duboko u njezine oči i htio sam ih zatvoriti i zapjevati joj uspavanku. No, mogao sam samo

plakati. Ništa izgovoriti, samo gledati s očima punim suza, shvaćajući napokon pun raspon straha, strepnje i patnje koju donosi ova zvijer zvana rat.

Umrla je na mojim koljenima te večeri... Iste večeri kada smo odlučili pobjeći, pobjeći s ergele i više se nikad ne okretati...

Kad sam se vratio s ergele u Lipik, gdje mi se srce još više rasporilo kada sam pogledao na ruševine mjesta moga djetinjstva, odmah sam otrčao do svoje kuće koja se nalazila blizu centra, stvari sam odjednom strpao u torbe i odvukao ih u svoj Mercedes. Imao sam majku udovicu i trudnu suprugu koja je trebala rođiti za mjesec dana. Lipik smo voljeli svim svojim bićem, ali sada je on postao ničija zemlja, mjesto gdje bi se i sam vrag bojao stupiti.

Bez objašnjenja i razgovora sjeli smo u auto i odvezli se, ne mareći za oznake brzine na cesti. Noćи smo provodili po različitim motelima ili čak samo u autu gdje nam je jedinu nadu davao radio i klima uređaj. Napokon smo se uspjeli smjestiti u kući moga bratića u Sloveniji gdje se na kraju i rodio moj sin; zdrav, snažan dječak kojeg smo nazvali u čast mog bratića Hoten.

U Sloveniji sam našao posao na nekoj od farmi, a moja supruga tamo je radila kao medicinska sestra. Poslovi nisu bili savršeni, a imali smo i nešto svađa s obitelji moga bratića, ali sve je bilo bolje nego ostajanje u Lipiku i strahovanje od neizbjježnog zalutalog metka ili bačene granate. U Sloveniji je također preminula i moja majka...

Bio je 12. listopada 2007., stajao sam nad njezinim bolničkim krevetom. Ona se smiješila bez riječi iako smo svi znali da su ovo posljednji trenuci njezinog ovozemaljskog putovanja. Okrenula se prema meni i pogledala me duboko u oči, bile su sultne, ali vidjelo se da te suze ne proizlaze iz tuge.

“Što je mama? Sjetila si se tate?” upitao sam.

“Ne, nego vidim ih.”

“Koga vidiš mama? Andele? Tetku Rezu možda?”

“Sine... Ja vidim konje. Oni su tamo u oblacima, pogledaj dobro sine, pogledaj!”

“U redu mama, samo se ne napreži... Evo gledam ih.”

“Sine, ti ih ne vidiš...”

“Pa otkud ti to?”

“Da ih vidiš, čuo bi što govore, a da čuješ i ti bi se smiješio...”

“Ne bih mama, ne bih.” Rekao sam to prisjećajući se omice koja mi je umrla na rukama.

“Kažu da će se vratiti, čim mene nema, oni se vraćaju...”

“Ma daj, mama? Baš to ti je baš lijepa poruka. Kažu li još što?” upitao sam pogledavajući prema njezinim očima.

No odgovora nije bilo. Umrla je tiho, brzo i dostojanstveno, bez trunka boli i sa tim smiješkom na licu. Poruku tada nisam shvatio te sam zburjen, i pomalo uplakan izašao iz bolnice.

Iduće jutro probudio me bratić.

“Hoten? Što je s tobom? Pa tek je sedam...”

“Netko te treba na telefonu, tvrdi da je tvoj kolega s posla. Ima nešto reći vezano za konje.”

Bio je to jedan od dvojice kolega koji su se sa mnom sakrivali od granata u boksu onog dana. Rekao mi je da je jučer bio na dočeku konja koje su naši upravo bili vratili iz Srbije gdje su godinama bili u progonstvu.

Telefon mi je ispaо iz ruku i ja sam ozaren samo mogao gledati u beskrajno prostranstvo, napokon vidjevši svjetlo nade, napokon znajući da je Lipiku vraćena njegova duša.

Ljerka Pavković braniteljica je Domovinskog rata. Kao medicinska sestra od kolovoza 1991. sudionica je ratnih događanja na pakračkom području. Bilo je to vrijeme u kojem je, džepova napunjenih zavojima, zihericama i sanitetskim materijalom, pod neprijateljskom vatrom puzala kanalima tražeći ranjenog; nebrojeno je puta istračavala iz skloništa kad god je čula da je vani netko jauknuo ili saznaла да je netko ranjen i pokušavala je pomoći ljudima kojima broja ne zna. Danas je glavna sestra i pomoćnica ravnatelja za sestrinstvo u Specijalnoj bolnici za medicinsku rehabilitaciju Toplice Lipik, predsjednica Hrvatske udruge medicinskih sestara/tehničara i drugih radnika u zdravstvu Domovinskog rata, predsjednica Udruge LiPa i s golemom se energijom nastavlja boriti za prava branitelja Domovinskog rata

U Pakracu će u organizaciji Palijativnog tima LiPa te uz podršku Ministarstva hrvatskih branitelja u prosincu 2022. biti održana dvodnevna konferencija "Palijativna skrb za hrvatske branitelje – Gdje smo?"

SKRB ZA BRANITELJE MOŽE LI BOLJE?

RAZGOVOR

LJERKA
PAVKOVIĆ

TEKST

Lada Puljizević

FOTO

Lada Puljizević
osobna arhiva

Starenje braniteljske populacije, njezino poboljevanje te povećana potreba za medicinskom skrbi sve su češći problemi s kojima se kao društvo suočavamo. U godinama koje dolaze pitanja multidisciplinare skrbi za hrvatske branitelje postaju presudna, a promišljanja problema, planiranje i aktivno djelovanje jedini su put kojim se približavamo odgovorima. Oni koji su prije tridesetak godina, u mladosti i snazi branili ovu zemlju i stvarali je, oni koji su se za nju borili, danas trebaju nekoga da se bori za njih.

Otvaranjem veteranskih centara u Hrvatskoj – prvi je otvoren u lipnju 2022. u Šibeniku, onaj u Sinju bit će otvoren prije kraja godine, a ubrzo će biti otvoreni u Daruvaru i Petrinji – Vlada i Ministarstvo hrvatskih branitelja potvrđuju svoj smjer kontinuirane skrbi za hrvatske branitelje, no to nije dovoljno.

U Pakracu će zato u organizaciji Palijativnog tima LiPa te uz podršku Ministarstva hrvatskih branitelja u prosincu 2022. biti održana dvodnevna konferencija "Palijativna skrb za hrvatske branitelje – Gdje smo?" Partneri projektu su Udruga ratnih veterana 63. "A" samostalne gardijske bojne Zbora narodne garde RH Požega, Udruga dragovoljaca i veterana Domovinskog rata RH ogrank Pakrac-Lipik te Udruga hrvatskih branitelja oboljelih i liječenih od PTSP-a Pakrac-Lipik.

Tim smo povodom razgovarali s Ljerkom Pavković, braniteljicom Domovinskog rata, glavnom sestrom i pomoćnicom ravnatelja za sestrinstvo u Specijalnoj bolnici za medicinsku rehabilitaciju Toplice Lipik, predsjednicom Hrvatske udruge medicinskih sestara/tehničara i drugih radnika u zdravstvu Domovinskog rata i predsjednicom Udruge LiPa.

POČNIMO S OSNOVNIM – ŠTO JE PALIJATIVNA MEDICINA I KOLIKO JE NJEZINA VAŽNOST PREPOZNATA U HRVATSKOJ?

Palijativna je medicina uz preventivnu i kurativnu medicinu dio suvremene medicine. Sve definicije palijativne skrbi svode se na postizanje najveće moguće kvalitete života oboljelih od neizlječivih bolesti i članova njihovih obitelji. Palijativna skrb aktivna je, ukupna skrb o bolesniku čija bolest ne reagira na postupke liječenja. Najvažnije je suzbijanje bola ili drugih simptoma te socijalnih, psiholoških i duhovnih problema. Palijativna skrb interdisciplinarna je u pristupu te svojim djelokrugom obuhvaća bolesnika, obitelj i zajednicu. U nekom smislu, palijativna skrb nudi najosnovniji koncept zaštite – zbrinjavanje bolesnikovih potreba gdje god da se o njemu skrbi, bilo kod kuće ili u bolnici. Palijativna skrb afirmira život, a smrt smatra normalnim procesom; ona smrt ne ubrzava niti je odgađa. Ona nastoji očuvati

RAZGOVOR // LJERKA PAVKOVIĆ

najbolju moguću kvalitetu života sve do smrti. (Europsko udruženje za palijativnu skrb – EACP).

Skrb o osobama koje boluju od neizlječivih bolesti dio je ljudske povijesti, što je utjecalo na razvoj palijativne skrbi. Palijativna medicina ne može izlijeviti osobu, ali može se o njoj skrbiti, ublažiti bol i patnju čuvajući njezino dostojanstvo na način da se nikad ne mirimo s tim da se ništa više ne može učiniti, već da se uvijek pitamo što još možemo učiniti za bolesnika i njegovu obitelj.

Cicely Saunders bila je medicinska sestra i dodatnim obrazovanjem napravila je najveći iskorak utemeljenjem Hospicija sv. Kristofora (St. Christopher Hospice) u Londonu 1967. godine i globalni je lider razvoja palijativne medicine i palijativne skrbi. U Hrvatskoj je začetnica hospicijskog pokreta bila profesorica Anica Jušić, koja je 1994. osnovala Hrvatsko društvo za hospicij/palijativnu skrb te nastojala bar djelomično

skrb. Edukacije o palijativnoj skribi često se u obliku radionica, predavanja ili tečajeva održavaju u bolnicama, domovima zdravlja, domovima za starije te drugim ustanovama u organizaciji samih ustanova za svoje djelatnike. Udruge za palijativnu skrb također sudjeluju u organizaciji i provedbi edukacija za volontere, profesionalce i građane. Volonteri su dodatna snaga cjelokupnom sustavu skrbi, koja je kontinuirana od samog početka razvoja palijativne skrbi u RH.

Nažalost, još uvijek velik broj hrvatskih branitelja nije informiran o sustavu i mogućnostima koje njemu i obitelji u rješavanju problema može pružiti kompletan palijativni tim, bez obzira na mjesto gdje se skrbi za njega – kod kuće, u bolnici ili u stacionarnom smještaju

pripremiti zdravstveni sustav za palijativnu skrb, koja je bila obvezujuća u Europskoj uniji. Nažalost, Hrvatska je među zadnjim zemljama u Europi pristupila razvijanju organizirane palijativne skrbi na nacionalnoj razini. Tek 2013. usvojen je Strateški plan razvoja palijativne skrbi 2014. – 2016. po uzoru na model Austrije, Poljske i Ujedinjenog Kraljevstva, zatim je produljen na razdoblje 2017. – 2020., a u izradi je novi Strateški plan. Prema preporukama Europskog udruženja za palijativnu skrb, procjena potreba za nekim oblikom palijativne skrbi čini između 50 i 89 posto svih umirućih pacijenata, što bi u Republici Hrvatskoj bilo između 26 i 46 tisuća pacijenata godišnje. Plan je da u primarnoj zdravstvenoj zaštiti bude više od 50 mobilnih timova s koordinatorima, što još nije ustrojeno u cijeloj zemlji, dok je procijenjeni broj potrebnih palijativnih postelja u Republici Hrvatskoj u rasponu od 349 do 429.

Edukacija o palijativnoj skribi razvija se na razini fakulteta u obliku obveznog ili izbornog predmeta na studiju medicine, sestrinstva, socijalnog rada i dr. Medicinski fakultet u Zagrebu (putem Centra za palijativnu medicinu, medicinsku etiku i komunikacijske vještine – CEPAMET), Splitu i Osijeku te Fakultet zdravstvenih studija Sveučilišta u Rijeci i Hrvatsko katoličko sveučilište u Zagrebu imaju dodatne predmete o palijativnoj skribi ili tečajeve trajnog usavršavanja za sve profesionalce i volontere koji sudjeluju u palijativnoj skribi. Farmaceutsko-biokemijski fakultet u Zagrebu ima uvrštenu palijativnu skrb unutar obveznog predmeta Ljekarnička

UZ DJECU I DEMENTNE OSOBE, U RANJIVU SKUPINU S VAŽNOŠĆU ORGANIZIRANJA PALIJATIVNE SKRBI UBRAJAMO I BRANITELJE IZ DOMOVINSKOG RATA. KAKVA JE DANAS SITUACIJA S NJIMA?

Dostupna palijativna skrb zakonska je obveza prema konvencijama Ujedinjenih naroda, u kojima je istaknuto da je palijativna skrb osnovno ljudsko pravo. Dostupnost palijativne skrbi za hrvatske branitelje ovisi o razini kvalitete organizacije palijativne skrbi u određenom području/županiji RH. Mi, nažalost, još uvijek nemamo register hrvatskih branitelja kojima je potrebna palijativna skrb.

U 2020., prema izvješću HZZ-a za 2021. godinu, vodeći su uzrok smrti među svim braniteljima novotvorivi-

ne. One su uzrok smrti 1997 ili 35,1 posto umrlih branitelja. Druga je po učestalosti skupina cirkulacijskih bolesti s ukupno 1549 ili 27,2 posto umrlih. Ukupno je umrl 5686 hrvatskih branitelja, od toga 140 žena, što ukupno iznosi oko 20 posto svih umrlih u RH. Iz toga se može vidjeti koliko su velike potrebe za palijativnom skrbi za hrvatske branitelje. Problem je što nema javnih podataka koliko je palijativnih postelja ukupno, kako su raspoređene i koje su namijenjene hrvatskim braniteljima. Palijativne postelje najčešće su uklopljene u postojeću krevetu mrežu i palijativna skrb, u skladu s tim, nije adekvatno organizirana. Bilo bi dobro u budućnosti podatke učiniti transparentnim, što vjerojatno neće biti moguće s obzirom na njihov broj i veće potrebe u odnosu na taj broj.

Hrvatski branitelji sve su stariji i bolesniji pa je Ministarstvo hrvatskih branitelja pristupilo donošenju Nacionalne strategije za zaštitu i očuvanje zdravlja hrvatskih branitelja i stradalnika iz Domovinskog rata. Osnovano je Povjerenstvo za izradu prijedloga Nacionalne strategije očuvanja i zaštite zdravlja braniteljske i stradalničke populacije. Sastavljeno je od predstavnika relevantnih institucija, predstavnika Ministarstva hrvatskih branitelja te udruga proiziliših iz Domovinskog rata. U Nacionalnoj strategiji za zaštitu i očuvanje zdravlja hrvatskih branitelja i stradalnika iz Domovinskog rata posebna će se pozornost posvetiti i palijativnoj skrbi. Imenovana je radna skupina koja surađuje s Povjerenstvom Ministarstva hrvatskih branitelja za izradu prijedloga Nacionalne strategije očuvanja i zaštite zdravlja branitelja i stradalnika iz Domovinskog rata, kako bi se uskladivale djelatnosti vezane uz palijativnu skrb ove populacije. U zdravstvenim ustanovama imenovani su koordinatori za hrvatske branitelje.

Dobra povezanost lokalne zajednice, institucija, područnih ureda za hrvatske branitelje s koordinatorima za palijativnu skrb, članovima mobilnih timova palijativne skrbi, obiteljskim liječnicima, koordinatorima za branitelje u zdravstvenim ustanovama, osobama imenovanim u centrima za socijalnu skrb, ugovorenim psihologozima u mobilnim timovima, duhovnicima, udrugama hrvatskih branitelja, volonterima, domovima za starje... pokazuje se kao najbolji model kako bi se osigurala kvaliteta života bolesnika i članova njihovih obitelji.

U okviru konferencije u Pakracu predavanja će održati brojni eminentni stručnjaci, bit će postavljena prigodna izložba, prikazan dokumentarni film o palijativnoj skrbi za hrvatske branitelje. Predstaviti ćemo najbolje primjere prakse za hrvatske branitelje. Održat ćemo okrugli stol i želimo, nadamo se i vjerujemo kako će zaključci konferencije pridonijeti senzibiliziranju javnosti i zajedničkim aktivnostima onih društvenih subjekata koji mogu i trebaju raditi na poboljšanju kvalitete života hrvatskih branitelja kojima je potrebna palijativna skrb

Nažalost, još uвijek velik broj hrvatskih branitelja nije informiran o sustavu i mogućnostima koje njemu i obitelji u rješavanju problema može pružiti kompletan palijativni tim, bez obzira na mjesto gdje se skrbi za njega – kod kuće, u bolnici ili u stacionarnom smjeшtaju. Trebat će još mnogo medijskih istupa, tekstova, tribina, konferencija, uz veliku empatiju i entuzijazam postojećih u sustavu i društvu, kako bi palijativna skrb bila dostupna svima kojima je potrebna.

NA TRAGU POTREBE DA SE O PITANJIMA PALIJATIVNE SKRBI ZA BRANITELJE ŠTO VIŠE GOVORI I PIŠE, U PROSINCU U PAKRACU ORGANIZIRATE KONFERENCIJU "PALIJATIVNA SKRB ZA HRVATSKE BRANITELJE – GDJE SMO?" ŠTO MOŽEMO OČEKIVATI OD TE KONFERENCIJE?

Cilj nam je okupiti predstavnike Ministarstva hrvatskih branitelja, Ministarstva zdravstva i ostalih ministarstava, obiteljske liječnike, koordinatore za palijativnu skrb, koordinatore za hrvatske branitelje, predstavnike zdravstvenih i socijalnih ustanova, predstavnike braniteljskih udruga, veteranskih domova i druge koji mogu prezentirati kako provode ili vide palijativnu skrb za hrvatske branitelje. U okviru konferencije predavanja će održati brojni eminentni stručnjaci, bit će postavljena prigodna izložba, prikazan dokumentarni film o palijativnoj skrbi za hrvatske branitelje. Predstaviti ćemo najbolje primjere prakse za hrvatske branitelje. Održat ćemo okrugli stol i želimo, nadamo se i vjerujemo kako će zaključci konferencije pridonijeti senzibiliziranju javnosti i zajedničkim aktivnostima onih društvenih subjekata koji mogu i trebaju raditi na poboljšanju kvalitete života hrvatskih branitelja kojima je potrebna palijativna skrb.

Znamo da možemo bolje. Na konferenciji želimo potaknuti razvoj kulture skrbi prema hrvatskim braniteljima i veteranima. Oni zaslužuju da nam svima bude čast skrbiti se o njima.

DOMOVINSKI RAT

I ove je godine, u povodu Dana grada Bjelovara i Dana bjelovarskih branitelja, Društvo za očuvanje hrvatske vojne tradicije u suradnji s Udrugom specijalne policije "Omege" Bjelovar provelo projekt "Stazom bjelovarsko-bilogorskih branitelja" za učenike osmih razreda osnovnih škola s područja Bjelovara

SJEĆANJE NA **BJELOVARSKE BRANITELJE**

TEKST

Lada Puljizević

FOTO

Društvo za očuvanje hrvatske vojne tradicije

Spomen-područje braniteljima Domovinskog rata u šumi Bedenik, na Barutani u Bjelovaru – Galerija "Barutana 1991." – zahvaljujući upornosti, radu i aktivnostima brojnih volontera, vizionara, branitelja i veterana Domovinskog rata od rujna 2020. zaživjelo je i upisalo se na kartu važnih mesta u Hrvatskoj koja čuvaju sjećanje na Domovinski rat. Posebnu ulogu u tome imalo je Društvo za očuvanje hrvatske vojne

tradicije, čiji je cilj promicanje vrijednosti i digniteta obrambenog Domovinskog rata, poticanje i popularizacija hobističkih i znanstveno-istraživačkih aktivnosti vezanih uz hrvatsku ratnu i vojnu povijest.

I ove je godine, u povodu Dana grada Bjelovara i Dana bjelovarskih branitelja, Društvo za očuvanje hrvatske vojne tradicije u suradnji s Udrugom specijalne policije "Omege" Bjelovar provedlo projekt "Stazom bjelovarsko-bilogorskih branitelja" za učenike osmih razreda osnovnih škola s područja Bjelovara. Taj projekt izvanučioničke i terenske nastave financiran je sredstvima Ministarstva hrvatskih branitelja i uključuje 500 učenika. Za brojne polaznike završnih razreda osnovne škole bio je to prvi ozbiljniji susret s događajima vezanim uz bjelovarske ratne dane, posebno 29. rujna 1991., s kojima su ih upoznali djelatnici Hrvatskog memorijalno-dokumentacijskog centra Domovinskog rata dr. sc. Janja Sekula Gibač i dr. sc. Natko Martinović Jerčić, te stručni djelatnici Galerije "Barutana 1991.", među kojima su i svjedoci prijelomnog vremena i događaja. Uz predavanje i obilazak muzejskog postava, učenici su obišli Spomen-područje te postav na otvorenom.

Tijekom posjeta učenici su imali priliku upoznati se s dopunjениm i sadržajno proširenim galerijskim prostorom: na potresni život civila u podrumima tijekom rata tako podsjeća prikaz atomskog skloništa, a prati ga priča *U mome podrumu* Katarine Brešić, objavljena u Hrvatskom vojniku; predstavljen je funkcionalni centar veze s telegrafskim i teleprinterskim sustavom i fonijom, dok je doktor Miroslav Kinčl-Iglia, poznati pakački ratni kirurg, Muzeju donirao vjerni prikaz ratnog kirurškog bloka i ratne bolnice, čime je postav znatno obogaćen.

Proširen postav na otvorenom

Tijekom ljeta postav na otvorenom, koji su činili tenk T-55, BVP M80, policijski BOV M83 i dva terenska vozila Land Rover, postao je bogatiji za pet novih eksponata. Radi se o protuzračnom samohodnom topu Praga M53/59, artiljerijskom traktoru ATS 59, haubici M115 203 mm, protuzračnom topu 20/3 i strojnici ZPU 14,5x4 – vrlo vrijednoj donaciji Ministarstva obrane Republike Hrvatske.

Što se dogodilo u Bjelovaru 29. rujna 1991.?

Na području šume Bedenik nalazilo se uoči Domovinskog rata skladište ratne pričuve 265. motorizirane brigade Jugoslavenske narodne armije u kojem se čuvala golema količina ubojitih sredstava, tenkovskih punjenja, ručnog oružja, bombi i sl. Plano "Bilogora '91" Glavnog stožera Hrvatske vojske planirana je blokada svih vojnih objekata na bjelovarskom području, čime bi se onemogućilo buduće spajanje neprijateljskih snaga, no zapovjednik kasarne major JNA Milan Tepić nije pristajao na mogućnost dogovora ili predaje.

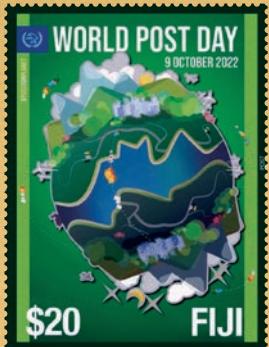
U jutarnjim satima 29. rujna 1991. skupina hrvatskih branitelja pokušala je ući u prostor skladišta sa sjeverne strane kako bi ga zauzela. Premda uz gubitke, branitelji su natjerali dio posade skladišta JNA na povlačenje. Vidjevši to, major Milan Tepić aktivirao je minirano skladište pri čemu je eksplodiralo nekoliko stotina kilograma eksploziva. U eksploziji su stradali branitelji koji su se nalazili uz zapadni zid središnjeg skladišta i neutvrđen broj vojnika JNA. Od siline eksplozije nastao je krater dubok 12 metara, a širina udara izbrisala je šumu u prvoj zoni udarnog vala u krugu od 60 metara.

VIRIBUS UNITIS

10. I 11. STUDENOG 2022.

Počasno-zaštitna bojna 10. i 11. studenog 2022. već tradicionalno, sedmi put, organizira sportsko natjecanje Izazov tjelesne spremnosti – Viribus unitis. Natjecanje će biti organizirano posebno u muškoj i posebno u ženskoj kategoriji. Pozivamo sve sastavnice OSRH i sustava domovinske sigurnosti da uveličaju ovaj događaj i testiraju svoju spremnost.

Svjetski poštanski savez, inicijator obilježavanja
Svjetskog dana pošte, među najmladim je i
najmanjim agencijama UN-a

FILATELIJA

MARKE – MA GDJE BILI

U zapadnoeuropskim zemljama za dostavu pošiljaka sve se više koriste prijevozna sredstva koja manje zagađuju okoliš, obično na električni pogon

Sjedište Svjetskog poštanskog saveza nalazi se u Bernu, glavnom gradu Švicarske

Zbog ratova brojni ljudi ostaju bez adrese ili su njihove pošiljke cenzurirane na okupiranim područjima

TEKST Ivo Aščić

Među važne datume u kalendaru ubraja se i Svjetski dan pošte, koji se obilježava 9. listopada

Svjetski poštanski kongres održan 1969. u Tokiju proglašio je taj događaj u povodu obilježavanja godišnjice osnivanja Svjetskog poštanskog saveza (The Universal Postal Union – UPU) 1874. godine. Svrha je Svjetskog dana pošte podići svijest o ulozi pošte u svakodnevnom životu ljudi i poduzeća, kao i o njezinu doprinosu globalnom društvenom i ekonomskom razvoju. Kao rezultat toga, članice UPU-a potiču se na organiziranje vlastite nacionalne aktivnosti vezano uz proslavu događaja, uključujući sve – od uvođenja ili promocije novih poštanskih proizvoda i usluga do otvorenih dana u poštanskim uredima, centrima i muzejima. Svake godine UPU određuje novu temu Svjetskog dana pošte, a ove godine ona glasi: Pošta za planet. Brojni su elementi svakodnevnog poslovanja koje pošte već čine održivijim kako bi osigurale zeleniji planet za buduće generacije. Ovogodišnji umjetnički rad prikazan na brojnim markama pojednostavljena je vizualna poruka o doprinosu pošte

ekološki održivoj budućnosti. Kao središnji motiv, planet Zemlja obilježen je jasnom razlikom između noći i dana. Osim što čine kontrast, noć i dan simboliziraju kontinuitet i evoluciju. Na našoj Zemlji, koja se vrti, stvari nikad ne miruju; stalno se kreću i mijenjaju. Pošta je prisutna posvuda na našem planetu. U tom smislu isprekidane crte ilustriraju vezu između udaljenih regija do kojih pošta može doći, čak i do onih na najudaljenijim mjestima na našem planetu kako bi svima ponudila širok raspon usluga. Dominantna boja u dizajnu je zelena, koja se često povezuje s ekologijom ili prirodom. No zelena također znači rast i obnovu. U psihologiji se zelena često tumači kao boja koja se povezuje s optimizmom, a u ovom slučaju upućuje na nove početke. Bilo da dostavljaju pakete i pisma, finansijske usluge, socijalne i zdravstvene usluge, humanitarnu pomoć, pošte rade na održivoj dostavi. Dizajn kojim se obilježava Svjetski dan pošte 2022. potiče pošte da nastave voditi primjerom u tom cilju.

Prije stotinjak i više godina pisma su pisali samo povlašteni staleži

Poštari uglavnom donose dobre vijesti pa su omiljeni i prihvaćeni u društvu

www.hrvatski-vojnik.hr

Pratite nas i na društvenim mrežama:

Sve što vas zanima pitajte nas:
hrvojnik@moph.hr

